

FİKRE SANATA RUHA TOHUM

BİR ARADA YAŞAMA KÜLTÜRÜ

GÜZ 2016 / SAYI 156

TOHUM

FİKRE
SANATA
RUHA

BİR ARADA YAŞAMA KÜLTÜRÜ

SORUŞTURMA

TÜRK
EĞİTİM
SİSTEMİNDE
**FELSEFE
ARAYIŞI**

SÖZ MECLİSİ

AKİF EMRE:
BİR MEDENİYET
FARKLI KÜLTÜRLERLE
RAHAT İLETİŞİME
GEÇEBİLİYORSA
**KENDİNE OLAN
ÖZGÜVENİNDEDİR**

ABD'NİN
HOLLYWOOD
ÜZERİNDEN
**TÜRKİYE
İLE SAVAŞI**

SAYI
156

GÜZ 2016

SUNUŞ

Medeniyetimizin en önemli özelliklerinden biri, kuşkusuz, farklı din, dil, mezhep, kültür ya da etnisiteye mensup insanların bir arada, barış ve huzur içinde yaşamasına imkan tanımış olması. İslam toplumları başta dini referansları olmak üzere, siyasi yapılanmaları, toplumsal dinamikleri ve diğer tüm ilgili unsurlarıyla, farklı zaman ve coğrafyalarda bu tecrübesini insanlığa sunma imkanı buldu. Biz de hazırladığımız dosya ile söz konusu tecrübeyi ele alıyoruz. Prof. Dr. Recep Şentürk, Prof. Dr. Adnan Demircan, Dr. Lütfü Özşahin, Ufuk Coşkun, Seda Özalkan ve Halit Bekiroğlu yazılarıyla dosyamıza katkı sunan isimler. Gazeteci-Yazar Akif Emre ile gerçekleştirdiğimiz uzun söyleşi de yine bu tecrübenin izlerini sürüyor.

Bundan sonra her sayımızda ülkemizin eğitim alanında yaşadığı sorunları mercek altına alan soruşturma dosyalarına yer vereceğiz. İlk soruşturmamızda "Türk eğitim sisteminde felsefe arayışı"nu masaya yatırıyoruz.

Yine bu sayımızdan itibaren sivil toplum kuruluşlarıyla kısa mülakatlar gerçekleştirecek, hareket noktalarını, çalışmalarını ve hedeflerini konuşacağız. İlk konuklarımız eğitim alanındaki faaliyetleri ile öncü bir neslin yetişmesine önemli katkılar sağlayan Türkiye Gençlik Vakfı TÜGVA ve Avrupa'da ayrımcılığa karşı mücadele eden Brüksel merkezli çatı kuruluş ENAR.

Sedat Özgür'ün kaleme aldığı "İlkerin Adı: Gümüş Motor" başlıklı yazı, yarım yüzyıllık sanayileşme hikayemizin ilk adımına götürüyor bizi.

Şahsiyet sayfamızda sıradışı bir isim bulacaksınız: Ebussuud Efendi! 30 yıl boyunca sürdürdüğü şeyhülislamlık vazifesinin yanı sıra, devlet yöneticiliği, ilim adamlığı ve şairliği ile silinmez bir iz bırakan bu ismin serencamını Ercan Şen kaleme aldı.

Savaşların yalnızca askeri sahada değil akademi, medya, kültür-sanat gibi çok farklı alanlarda sürdüğü günümüzde sinema endüstrisi ABD politikaları doğrultusunda önemli bir misyon yükleniyor. "ABD'nin Hollywood Üzerinden Türkiye İle Savaşı"nu Ömer Kayani yazdı.

Mehmet Güntekin, "Necip Fazıl ve Müzik" başlıklı yazısında Üstad'ın pek konuşulmayan bir yönünü ele alıyor.

Hasanali Yıldırım, sinemada korku türünü eleştirel bir gözle değerlendirdiği yazısında, kültürün korku üzerindeki etkisine dair çarpıcı tespitlerde bulunuyor.

Engellilik üzerine çalışmalar yapan Mustafa Öztürk, yazısında eğitim ve istihdam alanında engellilere sunulan yasal haklara dikkat çekiyor.

Ve fa sayfamızın bu sayıdaki konuyu, Demokrat Partili yıllardaki hizmetleriyle Türk toplumunun günlünde müstesna bir yer edinen Ahmet Tevfik İleri.

Eski sayılardan seçme metinlerin yer aldığı sayfamızda ise çok yönlü bir ustayı konuk ediyoruz. Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in (1898-1986), çocuk eğitimine dair kaleme aldığı yazı, bugüne de ışık tutar nitelikte.

Gelecek sayılarda buluşmak üzere...

GÜZ 2016
SAYI: 156

ÖNDER Adına İmtiyaz Sahibi
HALİT BEKİROĞLU

Yayın Yönetmeni
VEYSEL BAŞAR

Editör
HÜSEYİN TÜRKAN

Yayın Kurulu
AYLA AYDEMİR
DEMET TEZCAN
EROL ERDOĞAN
FİKRİ CUMHUR
TUBA KARAÇORLU

Tasarım-Uygulama
ZAFER YILMAZ

Reklam
FURKAN GÜNGÖR

Baskı
KÜLTÜR SANAT BASIMEVİ

İletişim
ALEMDAR MAH. YEREBATAN
CAD. SALKIM SÖĞÜT SOK.
NO:7
FATİH-İSTANBUL
0(212) 519 09 53

*Her hakkı mahfuzdur.
Dergideki yazı, fotoğraf ve diğer
görsellerin izin alınmadan veya
kaynak gösterilmeden her türlü
ortamda çoğaltılması yasaktır.*

önder
1998
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

VEYSEL BAŞAR

BİR ARADA YAŞAMA KÜLTÜRÜ

AÇIK MEDENİYET

İSTANBUL YAKLAŞIMI / 08

Prof. Dr. Recep Şentürk

TEORİ İLE PRATİK ARASINDAKİ UYUM VE ÇELİŞKİLERİYLE
**İSLÂM MEDENİYETİNDE BİRARADA YAŞAMA
TECRÜBESİ** / 17

Prof. Dr. Adnan Demircan

BATI MEDENİYETİNİN DÜŞÜNSEL ARKA PLANI VE
DİYALOG / 21

Dr. Lütfü Özşahin

OSMANLI'DA BİRLİKTE YAŞAMA
TECRÜBESİ VE **YAHUDİLER** / 25

Seda Özalkan

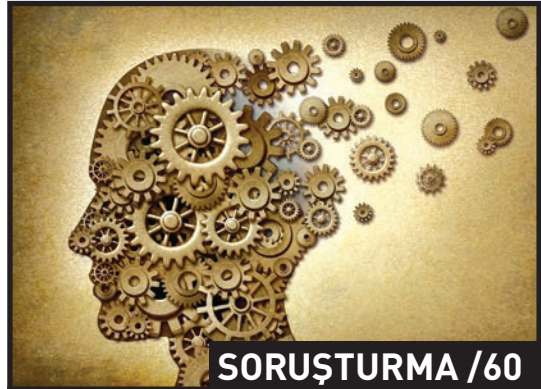
BİRLİKTELİĞİN **BEREKETİ** / 29

Halit Bekiroğlu

TÜRKİYE DARBELERLE **DİZ ÇÖKTÜRÜLMEK İSTENİYOR** / 31

Ufuk Coşkun

SORUŞTURMA / 60

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE FELSEFE ARAYIŞI

EĞİTİM MODELİ

İTHALATINDAN

VAZGEÇİLMELİ! / 61

Yrd. Doç. Dr. Yusuf Alpaydın

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

FELSEFESİZLİĞİ FELSEFE

EDİNMIŞTİR! / 62

Doç. Dr. Mustafa Gündüz

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFİ
AÇIDAN DAĞINIK OLMASI

ZİHİNLERİ DE DAĞINIK HALE

GETİRMİŞTİR! / 63

Prof. Dr. İrfan Başkurt

“NASIL BİR İNSAN”

SORUSUNA ODAKLANMALIYIZ! / 64

Ümmügül Betül Kanburoğlu

“MARİFET” VE “HİKMET”

SORUNLARI HIZLICA

ÇÖZMEYE İMKAN

SAĞLAYACAKTIR! / 65

Kurtuluş Öztürk

AKİF EMRE ile SÖZ MECLİSİ /34

“BİR MEDENİYET FARKLI KÜLTÜRLERLE RAHAT İLETİŞİME GEÇEBİLİYORSA, KENDİNE OLAN ÖZGÜVENİNDENDİR”

İLKLERİN ADI
GÜMÜŞ MOTOR / 44
Sedat Özgür

ENGELLERİ AŞMANIN
İLK ŞARTI EĞİTİM! / 66
Mustafa Öztürk

ABD'NİN HOLLYWOOD
ÜZERİNDEN
TÜRKİYE İLE SAVAŞI / 48
Ömer Kayani

MEMLEKET SEVDALISI
ÖNCÜ BİR EĞİTİMCİ
AHMET TEVFIK İLERİ / 70
Mustafa Canbey

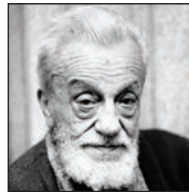
SIRADIŞI BİR
ŞEYHÜLİSLAM
EBUSSUÛD EFENDİ / 54
Yrd. Doç. Dr. Ercan Şen

MENKİBE DİNDARLIĞI
FETÖ VE DİĞERLERİ / 74
Dr. Ahmet Temel

VAKIFTAN
STK'YA SİVİL TOPLUMDA
NE VAR, NE YOK? / 57

NECİP FAZIL VE MÜZİK / 78
Mehmet Güntekin

KORKUYA ELEŞTİREL
BAKIŞ / 83

BİLGİYE ULAŞMAK ARTIK DAHA KOLAY
YENİ NESİL E-KÜTÜPHANECİLİK / 90

ZENGİNLER ÇOCUKLARINI
FAKİR GİBİ OKUTMALI / 94

DOSYA

BİR ARADA YAŞAMA KÜLTÜRÜ

- AÇIK MEDENİYET: İSTANBUL YAKLAŞIMI
PROF. DR. RECEP ŞENTÜRK
- TEORİ İLE PRATİK ARASINDAKİ UYUM VE ÇELİŞKİLERİYLE
İSLÂM MEDENİYETİNDE BİRARADA YAŞAMA TECRÜBESİ
PROF. DR. ADNAN DEMİRCAN
- BATI MEDENİYETİNİN DÜŞÜNSEL ARKA PLANI VE DİYALOG
DR. LÜTFÜ ÖZŞAHİN
- OSMANLI'DA BİRLİKTE YAŞAMA TECRÜBESİ VE YAHUDİLER
SEDA ÖZALKAN
- BİRLİKTELİĞİN BEREKETİ
HALİT BEKİROĞLU
- TÜRKİYE DARBELERLE DİZ ÇÖKTÜRÜLMEK İSTENİYOR
UFUK COŞKUN

AÇIK MEDENİYET İSTANBUL YAKLAŞIMI

PROF. DR.
**REÇEP
ŞENTÜRK**

*Fatih Sultan Mehmet
Vakıf Üniversitesi
Medeniyetler İttifakı
Enstitüsü Müdürü*

Küreselleşen dünyamızda toplumlar, farklı medeniyetlerden gelen ve aynı sosyal ortamı paylaşan insanlardan oluşmaktadır. İşte bu nedenledir ki, dünya medeniyetleri küreselleşmekte ve artan bir biçimde iç içe geçmektedir. Bu, insanlık tarihinde yeni bir olgudur çünkü geçmişte belirli bir medeniyete mensup insanlar, diğer medeniyetlerden nisbeten münferit bir şekilde kendi grubu içerisinde yaşamaktaydılar. Günümüzde ise

her bir medeniyetin kendine has bir üslupla küreselleştiğini ve diğer medeniyetlerle etkileşim içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Batı medeniyetinin diğerlerinden daha fazla küreselleştiği doğrudur; fakat bu durum, daha düşük derecede de olsa, diğerleri için de geçerlidir. Geçmişte medeniyetleri birbirinden ayıran şey, coğrafi mesafeler idi ve medeniyetler arası etkileşim ancak coğrafi olarak aralarında sınır ortaklığı bulunan komşu medeniyetler arasında gerçekleşirdi.

Açık bir medeniyetin dünya görüşü, dünyada birden fazla medeniyetin var olduğu ve bu medeniyetlerin her birinin diğerleri ile barış içinde bir arada yaşama hakkının bulunduğu kabulüne dayanır.

Şunu iddia etmek mümkündür ki, bugünün küçük çocuklarının diğer kültürlerle dair bildikleri, Marco Polo ve İbn Batuta'nın kendi çağlarındaki diğer kültürlerle dair bilgilerinden daha fazladır. Fakat daha önemlisi, bizler aynı şehri paylaştığımız ve komşularımız olan farklı medeniyetlerden insanlar aracılığıyla doğrudan ve şahsen diğer kültürlerin etkisi dâhilindeyiz. Bu durum geçmişte yoktu denilmesine de çok çok nadirdir. Bu gitgide artan medeniyet kozmopolitanizmi hızla gelişen ulaşım ve iletişim teknolojileri ile mümkün olmuştur. Her medeniyet, kendi kültür ve değerlerini yaymak için bu araçları kendi üsluplarınca kullanmaktadır. Dolayısıyla, artık coğrafi mesafe medeniyetleri birbirinden ayıran bir engel konumunda değildir.

Bu yeni olguya işaret etmek için kullandığım kavram Açık Medeniyet'tir. Her ne kadar bu olgu dünyanın geri kalanı için yeni olsa da, İslam medeniyetine aşina olanlar bilirler ki, İslam medeniyetinin başlangıcından bu yana Müslümanların yabancı olmadığı bir şeydi. Endülüs'ten Kahire'ye, İstanbul'dan Bağdat'a, Buhara'dan Hindistan'a Müslümanlar, toplumlarını bilinçli olarak çoklu medeniyet üzerine inşa ederken bugün dünyanın di-

ğer kısımlarında bu hal kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Bugünün Batılı şehirlerindeki kozmopolitanizm seviyesi ancak Ortaçağ Müslüman şehirleri ile karşılaştırılabilir.

Açık medeniyet artık bir tercih değil, bilakis küreselleşmenin dinamikleri ve hızla yayılan iletişim ve ulaşım teknolojileri nedeniyle günümüz dünyasında karşı konulamaz ve geri dönülemez bir süreçtir. Dünyamız her zaman birden fazla medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Gelecekte de böyle olacaktır. İnsanlık tarihinde tek bir medeniyetin bütün dünyaya hâkim olduğu bir dönem olmamıştır. Fakat geçmişte medeniyetler; kültürel, ekonomik, siyasal ve dini anlamda bugünkü kadar yoğun ilişki içerisinde değildi. Örneğin İslam, dünyanın en hızlı yayılan dinlerinden birisidir ve göçler ile din değiştirmeler sayesinde Amerika'da ve Avrupa'da Hristiyanlıktan sonra mensubiyeti en çok olan ikinci din konumundadır. Bu sürece paralel olarak, Batı kültür ve ekonomisi İslam topraklarındaki Müslümanları, tarihte benzeri görülmemiş şekilde etkilemekte ve dönüştürmektedir.

Eğer durum böyleyse sormamız gereken kritik soru şudur: Açık medeniyet çağında küresel ve yerel düzeyde bu çeşitliliği nasıl idare

edebiliriz? Bir başka deyişle, küçük bir köy haline gelen küresel dünyada dostça ilişkileri nasıl geliştirebiliriz? Dünyamızın küçük bir köye dönüştüğü doğrudur fakat dostça ilişkiler henüz gelişmedi. Bu nedenle, günümüz dünyasında medeniyetler arası ilişkileri düzenleme amacı ile bir küresel ahlak oluşturmak isteyen bütün kesimler büyük bir çaba sarf etmelidirler.

MEDENİYET ÇALIŞMALARI: HALDUNCU YAKLAŞIM

Tartışmalı bir kavram olan medeniyet, genel anlamda, bir toplumu diğerlerinden ayırmak için ilişkisel bir kavram olarak kullanılmaktadır. Bu açıdan bakarsak medeniyet, diğer toplumlarla müstakil bir ilişki geliştirmiş toplum ile müteradif bir anlama sahiptir. Dolayısıyla, medeniyetlerin diğerlerine olan yaklaşımını bir ölçüt olarak esas aldığımızda, ben medeniyetleri iki kategoriye ayırıyorum: Açık ve kapalı medeniyetler. Açık bir medeniyetin dünya görüşü, dünyada birden fazla medeniyetin var olduğu ve bu medeniyetlerin her birinin diğerleri ile barış içinde bir arada yaşama hakkının bulunduğu kabulüne dayanır. Kapalı bir medeniyetin dünya görüşü ise, diğerinin tam tersine, kendisinin dünyadaki tek medeniyet olduğu ve diğer medeniyetleri var olma hakkından mahrum edecek şekilde bütün dünyada hâkim olması gerektiği anlayışına dayanır. İlkinin, yani açık medeniyetin pratik sonucu küresel barış iken diğerinin yani kapalı medeniyetin ortaya çıkardığı şey, medeniyetler arası çatışmadır.

Bana göre medeniyet, yukarıda ifa-

Adalet Kasrı, Edirne.

Dünyamız her zaman birden fazla medeniyete ev sahipliği yapacaktır ve bir medeniyeti bütün dünyaya hâkim kılmaya girişimleri başarısız olmaya mahkûmdur.

de ettiğim gibi, toplum anlamındadır. Bu, Medeniyet İlmi'nin kurucusu İbn Haldun'un altı yüzden fazla sene evvel tanımladığı şeydir. Ben de bu tanımlamayı kabul ediyor, İbn Haldun'un bu alandaki katkılarının bugün de çok değerli olduğunu düşünüyor ve medeniyet araştırmaları alanında kendimi İbn Halduncu geleneğe konumlandırıyorum. İbn Haldun'un medeniyeti ve tanımını icat etmediğini hatırlamak mühimdir. Bilakis o, başyapıtı olan Mukaddime'sinde, medeniyet kavramını muhtelif kaynaklardan aldığı açıkça ifade etmektedir: Felsefeciler, kelimacılar, fakihler ve tarihçiler. İbn Haldun'un belirttiğine göre bu âlimler, medeniyeti ancak ilgi alanları olan disiplinlerdeki diğer meselelerin bağlamı içerisinde ele almışlardır. İbn Haldun ise, tam tersine, medeniyet çalışmaları için tamamen yeni ve bağımsız bir bilim geliştirmiştir. Bu katkı onu insanlık tarihinin en müstesna bilgin ve düşünürlerinin arasına yerleştirmiştir.

Eğer İbn Haldun'un medeniyet kavramını kullanırken kastettiğinin toplum olduğunu kabul edersek, konu ile ilgili fikirlerimizi gözden geçirmemiz gerekecektir. Bunun nedeni, medeniyet sözcüğünün günümüzde Batı dillerinde tamamen farklı bir anlama sahip olmasıdır. Batı dillerinde ve Batılı kullanımı benimseyen dillerde medeniyet, genel anlamda bilimsel ve teknolojik gelişmenin seviyesine işaret etmek için kullanılır. Bu kavramın Batılı kullanımı zımnen evrimsel bir tarih yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu tabir, Batı toplumlarının evrimsel anlamda en gelişmiş ve dolayısıyla en medenî toplumlar olduğu varsayımını da içerir. Bu perspektiften bakıldığında Batı toplumları medenî iken, Batı dışı toplumların çoğu medenî değildir. Buradan da, Batı dışı toplumların medenîleşmesinin

tek yolunun Batılılaşmak olacağı sonucu çıkar. Bir diğer deyişle, Batı dışı toplumlar ancak kendi medeniyetlerini reddedip Batılı olanı tercih ederek medenî hale gelebilir. Bu bakış açısında, Batılılaşma medeniyet ile eşanlamlı olarak kullanılmakta; Batılı toplumların sosyal evrimin doruk noktası ve Hegel, Marx, Comte, Durkheim, Spencer ve son olarak Fukuyama gibi pek çok modern Batılı sosyal düşünürler tarafından savunulan "Tarihin Sonu" olduğu varsayılmaktadır.

Medeniyet kavramının bugünkü yaygın kullanımının aksine İbn Haldun, çizgisel ve evrimsel yaklaşımı değil döngüsel tarih anlayışını benimser. Bu bakış açısına göre toplumlar daima döngüsel bir şekilde bir aşamadan diğerine geçer. Bu nedenle hiçbir toplum ne toplumsal gelişmenin nihai noktasını temsil edebilir, ne de her daim gücü elinde bulundurabilir. Aslında İbn Haldun için medenî olmayan bir toplum yoktur. Ona göre, göçebe toplulukların bile kendi medeniyetleri vardır (el-'umran'ul-bedevi, göçebe medeniyeti). Fakat onlar da sürekli göçebelik seviyesinde kalmaz. İbn Haldun'un medeniyet tanımını benimsemek suretiyle, zımni olarak çizgisel sosyal evrimin Batı'da nihayete erdiği varsayımını esas alan modern Batılı tanımların mahzurlarından kaçınmak mümkün olur. Bu anlayış bazı toplumların medeniyet dışı veya gayri medenî olduklarını varsayar, çünkü henüz Batı toplumlarının geçirdiği evrim sürecini tamamlamamışlardır. Halduncu bakış açısı ise, bunun tam tersine bütün toplumları sosyal, siyasal ve ekonomik bir düzeni olduğu müddetçe medenî olarak kabul eder. İbn Haldun için hiçbir toplum medeniyetin dışında değildir çünkü ona göre toplum medeniyet ile eşanlamlıdır.

İbn Haldun'un medeniyet kavramı

sayesinde düşmekten kurtulduğumuz kritik mahzurlardan bir diğeri de tek bir medeniyetin olduğu düşüncesidir. İbn Haldun'un medeniyet teorisinde dünyada birden fazla medeniyetin olduğu hususunda şüphe yoktur. Dahası bu medeniyetler de veran eder. Daha açık bir şekilde söylersek, bir toplum bir tür medeniyetten diğere tarihin dairesel hareketleri aracılığıyla ilerler. Medeniyet ve kültür ilişkisi hakkında süregelen bir tartışma vardır. Şunu ifade etmek gerekir ki, İbn Haldun için kültür medeniyetin bir parçasıdır. Onun için medeniyet; kültür, bütün sosyal aktiviteler ve ekonomi, siyaset, bilim ve sanat gibi kurumları içeren âlemşümül bir kavramdır.

İbn Haldun dünyada birden fazla medeniyetin olduğunu tasvip eder. O, belirli bir zamandaki belirli bir medeniyetin üstünlüğünün sonsuza dek süremeyeceğini vurgular. Tarih medeniyetlerin devirdaim etmesi ile şekillenir. Paradoksal bir biçimde, İbn Haldun için bir medeniyet en üst seviyesine ulaştığında son derece hassas hale gelir ki, bu, gerilemenin başlangıcına ve dış saldırılar tarafından bozguna uğramasına işaret eder.

Medeniyetler arası ilişkilere gelince, İbn Haldun'a göre medeniyetler arası uyumsuzluk, diğere medeniyetler üzerinde hegemonya kurma çabasından kaynaklanır. Ona göre değerlerin farklılığı medeniyetler çatışmasına sebep olmaz. Dolayısıyla, kültürel farklılıklar değil küresel hegemonya adına sergilenen siyasi çıkarlar ve girişimler medeniyetler çatışmasına neden olur.

FARKLILIKLARI YÖNETME STRATEJİLERİ

Geçmişte her bir medeniyetin, fertlerinin eylem ve ilişkilerine kılavuzluk edeceği değerleri vardı. Her bir medeniyetin üyeleri kendi medeni-

yetlerinin ortak değerler sistemini paylaşıyorlardı. Fakat günümüz küreselleşme çağında, bütün medeniyetler ve fertleri arasındaki ilişkileri düzenlemek için yeni ve küresel bir değerler sistemine veya küresel ahlaka ihtiyacımız vardır.

İçinde bulunduğumuz çağda medeniyetlerden birinin değerler sistemini evrenselleştirmenin, bütün insanlar ve medeniyetler arası ilişkilerin düzenlenmesi için bir yöntem olduğunu düşünenler olabilir. Bu, modernleşme veya Batılılaşma adı altında son üç asırdır Batılı değerler sistemini küresel değerler sistemine dönüştürme gayesi şeklinde tecrübe ettiğimiz şeydir aslında. Bu yaklaşım, küresel çeşitliliği sağlamanın aydınlanma sonrası veya modernist yöntemi olarak görülebilir. Bu anlayış, sadece tek doğru ve evrensel medeniyetin olduğu, onun da Batı veya modern medeniyet olduğu fikrine dayanmaktadır. Bu nedenle insanlık tümünden bunu benimsemeli ve kendi medeniyetlerini ve değerler sistemini bırakmalıdır.

Diğere medeniyetlere karşı Batı'nın üstünlüğüne ve Avrupa merkezli ideolojiye yaslanan bu yaklaşım, Batı medeniyetinin bütün dünyaya hâkim olduğuna, çünkü sosyal evrimin nihai halini temsil eden en gelişmiş medeniyet olduğuna dair derin bir ön kabule hatta dogmatik bir inanca dayanmaktadır.

Fakat bu ön kabul insanlık tarihinde yeni değildir, zira tarih bize göstermektedir ki, bir medeniyetin bütün dünyaya hâkim olması ve diğere bütün medeniyetleri yok etmesine yönelik pek çok girişim sergilenmiştir. Bu çabaların hiçbiri başarıya ulaşamamıştır. İnsanlık tarihi yine göstermiştir ki, dünya hep birden fazla medeniyete sahip olmuştur. Bu tartışmasız hakikate dayanarak şunu iddia edebilirim ki, gelecek de aynı şekilde olacaktır: Dünyamız her zaman birden fazla mede-

Çok medeniyetli toplumlarda hızla artan bu çeşitliliği düzenlemek ve yönetmek için yeni bir normatif sistem, etik ve ahlakî düzene ihtiyaç vardır.

niyete ev sahipliği yapacaktır ve bir medeniyeti bütün dünyaya hâkim kılma girişimleri başarısız olmaya mahkûmdur.

Hal böyleyken bize düşen, medeniyet çeşitliliği içerisinde yaşamaktır. Hatta küreselleşme bu çeşitliliği daha görünür ve bütün insanların tecrübe edeceği bir noktaya getirdi. Bunun yanında medeniyetler arası ilişkilerin yeni matrisini akılda tutalım: Yukarıda işaret edildiği gibi, geçmişte sadece komşu medeniyetler etkileşim içerisinde idi. Bugün ise tam tersine, bütün medeniyetler birbirleri ile coğrafi sınırlardan bağımsız olarak irtibat halindedir. Diğer medeniyetler orada değil, bilakis buradadır. İnsanlık tarihindeki bu yeni olguya ben “açık medeniyet” adını veriyorum.

Mesafelerin azalan önemi bir diğer sosyal olguyu ortaya çıkarmıştır: Çok medeniyetli toplum. Çok

medeniyetli toplum, açık medeniyetin bariz bir göstergesidir. Asıl soru çok medeniyetli bir toplumda ve medeniyetlerin insanlık tarihinde daha önce hiç olmadığı kadar iç içe geçtiği çok medeniyetli bir dünyada ilişkileri nasıl düzenleyeceğimizdir. Çok medeniyetli toplumlarda hızla artan bu çeşitliliği düzenlemek ve yönetmek için yeni bir normatif sistem, etik ve ahlakî düzene ihtiyaç vardır. Bir diğer deyişle, makro ve mikro düzlemde farklılıkları yönetmek için yeni bir stratejiye ihtiyacımız vardır.

Bugün mezkûr soruya verilen bir başka cevap, genel olarak postmodernizm denilen olgu olmuştur. Bu anlayış, esas itibariyle fikirleri, değerleri ve uygulamaları, Batı medeniyetini evrenselleştirerek standardize etme amaçlı modernist stratejiye bir tepki olarak şekillenmiştir. Batılılaşımın su-

retiyel medeniyetleri bütünleştirme eğiliminin aksine postmodernizm, farklılıkları yönetme stratejisi olarak göreceliliği geliştirdi. Görecelik, belli bir değerler sisteminin diğerleri üzerinde hegemonya kurması ihtimalini bertaraf etmek ve tek bir sosyal mekânda bütün farklılıklara yer açmak amacıyla çeşitliliği, birliğin karşıtı olarak vurguladı.

Fakat aşırı formları dikkate alındığında görecelik -ki ben bunu mutlak görecelik şeklinde tanımlıyorum- hem kavramsal hem de pratik seviyede kendi içinde çelişmektedir, çünkü görecelik evrensel bir değer olarak dayatılmak isteniyor ve evrensel hakikat iddiaları reddediliyor. Eğer farklılıkları yönetme stratejisi insanları evrensel hakikate sahip olduklarına inandırmakta başarısız olursa ve insanlar kendi evrensel hakikatlerini görece hale getirirse bu hayatî bir kusur olur.

Böylece mutlak görecelilik evrensel hakikat ihtimalini reddederek kendi kendini harcamaktadır. Bu, birlik konusundaki aşırılıktan görecelilik hususunda aşırılığa savrulma olarak değerlendirilebilir.

Bu varsayımlardan hareketle şunu iddia etmekteyim ki, birlik ve çeşitliliğe alan açmak ve nihai ile görece gerçek, değer ve normları kabullenmek suretiyle modernist ve postmodernist stratejilerin kusurlarından bizi azade kılacak farklılıkları yönetmeye dair yeni bir stratejiye ihtiyacımız vardır. Önerdiğim alternatif strateji, varlık, bilgi, değerler ve hakikatlerde çoklu mertebeyi ifade eden “çok katmanlılık”tır. Osmanlı toplumunu örnek alarak bu stratejiyi kısaca izah etmeye çalışacağım. İstanbul’un Osmanlı Devleti’ne başkentlik yapmış olmasından ötürü de bunu farklılıkları yönetmede “İstanbul yaklaşımı” olarak isimlendiriyorum.

İSTANBUL YAKLAŞIMI: OSMANLI UYGULAMASINDA MEDENİYETSEL ÇOĞULCULUK

Genel anlamda “Millet Sistemi” olarak bilinen Osmanlı medeniyet çoğulculuğu, İslam hukuku sayesinde mümkün olmuştur. İslam hukuku, tek bir devlet düzeni himayesindeki muhtelif medeniyetlerden ortaya çıkan farklı hukuk sistemlerinin uygulamaları için çoğulcu ve hukuksal bir normatif çerçeve sağlamıştır. Bu nedenle toplumsal düzlemdeki normatif açıklık ile açık medeniyet arasında güçlü bir bağ vardır. Açık medeniyet bugün mümkün müdür? Bu da “açık hukuk”a sahip olup olmadığımıza bağlıdır. Hukukumuz “kapalı hukuk” olarak kaldığı müddetçe açık medeniyete sahip olmak mümkün değildir. Açık hukuk açık toplumun olmazsa olmazıdır ve kapalı hukuk ancak kapalı topluma yol açar. Kapalı hukuktan kastım, farklı normatif

seslere kapalı olan hukukî söylemlerdir. Batı’da kamu alanı ve mevcut hukuk sadece seküler fikirlere açık durumda iken dinî düşüncelere tamamen kapalıdır. Kapalı hukuk dediğim işte budur. Hukukumuz, kökeni dinî ya da seküler olsun her türlü farklı normatif görüşlere açık olmalıdır.

Bu nedenle, eğer açık medeniyette yaşamak istiyorsak, hukukumuzu da kendi medeniyetimizdeki ve diğer medeniyetlerdeki farklı görüşlere açık hale getirmeliyiz. Diğer toplumdaki normatif seslere şimdiye dek sessiz kaldık, çünkü ya bizimle aynı görüşte olmayan fikirlerdi ya da onların bizimle aynı seste olmayacağından kaygılandık. Bir kez hukukumuzu farklı normatif seslere açık hale getirdiğimizde, hukukumuzun is-tisna olmadığını ve diğer hukuk gelenekleri ile düşündüğümüzden daha fazla ortak noktasının olduğunu farkedeceğiz. Bu ancak şu an dünyamızda var olan bütün ahlak ve hukuk geleneklerine, bilhassa evrensel geleneklere yoğunlaşarak karşılaştırmalı ahlak ve hukuk araştırmaları sayesinde gerçekleştirilebilir. Böylesi bir ilmi teşebbüs bugün dünyada yeni yeni gelişmektedir. Açık hukuk, hukuk alanında farklı söylemlere sahip grupların barış içinde beraber yaşayabilmesi ve hukuku yeniden sentezlenmiş görüşlerle zenginleştirmek amacıyla uygun bir şekilde çoklu küreselleşmeler çağının ihtiyaçlarına cevap verebilir. Küreselleşme ya farklı söylemlerin ve söylem gruplarının çatışmasına ya da biriciklik iddiasını inkâr ederek birbirimize kollarımızı açmamıza vesile olacaktır. Açık hukuk, böylesi bir demokratik ve çoğulcu hukuksal söylem grubunu çağırır. Küresel herhangi bir güç, hukuk alanında bilgi birikimini üretmek için Açık hukuk perspektifine ihtiyaç duyar. Aksi takdirde, tek bir

İslam hukuk geleneği, teorik ve pratik düzeyde bugün faydalanabileceğimiz açık hukuk için bir emsal oluşturmuştur. Küresel güçler ve evrenselci hukuk âlimleri bu mirastan dersler çıkarmalıdır. Böylesi bir tecrübe geniş bir coğrafyayı, kültürler ve dinlerin renkli mozaiği ile yöneten Osmanlı Devleti’nde mevcuttur.

Bosna Hersek'in Bosanska Krupa şehrinde Osmanlı döneminden kalma cami, Ortodoks kilisesi ve Katolik kilisesi.

Medine Vesikası, Hz. Muhammed'in Medine'deki Yahudi ve Hristiyanlara nasıl da kapsayıcı bir yaklaşımla yaklaştığını gösterir. Bu hukuk çoğulculuğunun arkasında, İslam teolojisinden ve hukukundan neşet eden zengin bir hukuk felsefesi vardır.

hukuksal veya normatif sistemin küreselleşmesi; her bir hukuksal söylem grubunun küresel toplumun ortak menfaatine katkıda bulunmasına zemin hazırlamak yerine, kaçınılmaz bir şekilde hukuk gelenekleri arasında çatışma çıkaracaktır. Bu süreç farklı sesleri, muhalif perspektifleri ve onları temsil eden söylem gruplarını tamamen susturma ve ortadan kaldırma ile de sonuçlanacaktır. Bugün, ortak menfaat yerel bir şekilde tanımlanamaz; onun küresel düzlemde şekillenmeye ihtiyacı vardır. Bu ya bütün insanlık ve küresel toplum için iyi olacaktır ya da hiçbirimize yaramayacaktır. Bu durum, hızla gelişen teknolojinin insanlığı getirdiği yerdir. Bugün, coğrafi veya sosyal anlamda mesafe ölmüştür ve dünya küçük bir köy haline gelmiştir. Ancak akademisyenler olarak bizler, karar vericiler ve iş adamları bu radikal değişimi içselleştirebilmiş, düşüncelerimizi bu minvalde revize etmiş ve buna göre davranıyor değiliz.

İslam hukuk geleneği, teorik ve pratik düzeyde bugün faydalanabileceğimiz açık hukuk için bir emsal oluşturmuştur. Küresel güçler ve evrenselci hukuk âlimleri bu mirastan dersler çıkarmalıdır. Böylesi bir tecrübe geniş bir coğrafyayı, kültürleri ve dinlerin renkli mozaığı ile yöneten Osmanlı Devleti'nde mevcuttu. Bütün İslam mezhepleri kendi hukuklarını ortaya koydular. Aynı şey medenî ve ferdi hukuk sahalarında gayrimüslim mezhepler için de söz konusu oldu. Dört mezhep (Hanefilik, Malikilik, Şafilik ve Hanbelilik) kendi geleneklerini aynı sosyal çevrede yan yana uygulayabildi. Yahudi topluluğu kendi hukuklarını tatbik edebildiler. Ortodoks topluluğu da kendi hukukunu uygulayabildi. Aynı şekilde Ermeniler, Kiptiler ve diğer gruplar kendi hukuklarını tatbik

edebildiler. Bu, Osmanlı'nın bugün bitmek bilmez çatışma ve savaşlarla dolu bölgeleri nasıl yönetebildiğinin sınırlarından biridir. Osmanlılar bu geleneği kendilerinden önceki Müslüman devletlerden tevatür ettiler. Hindistan'da Babür İmparatorluğu Hindulara kendi hukuklarını uygulama imkânı tanırken; İran'da da Sasaniler; Zerdüş ve Maniçistlere kendi hukuk geleneklerine tabi olmalarına olanak sağladılar. Zaman çizgisinde geriye doğru gittiğimizde Abbasiler, Emevîler ve Hulefa-i Raşidin ve tabii ki Hz. Muhammed, böylesi bir çoğulcu hukuk sisteminin gelişmesine katkıda bulundular. Medine Vesikası, Hz. Muhammed'in Medine'deki Yahudi ve Hristiyanlara nasıl da kapsayıcı bir yaklaşımla yaklaştığını gösterir. Bu hukuk çoğulculuğunun arkasında, İslam teolojisinden ve hukukundan neşet eden zengin bir hukuk felsefesi vardır.

Marcia L. Colish, *Medieval Foundations of the Western Intellectual Tradition 400-1400* (Batı Entelektüel Geleneğin Ortaçağdaki Temelleri 400-1400) adlı eserinde Yahudi, İslam ve Hristiyanlığı "kardeş dinler" olarak adlandırır. Diğer bilim tarihçileri de onu destekler. Dinler tarihçileri de Colish'in dediklerine katılmaktalar ve bu üç dini İbrahîmî dinler veya Batılı dinler olarak sınıflandırır. Ancak maalesef bilim ve dinler tarihçilerinin çok önceden müşterek bir biçimde kabullendikleri bu durum, henüz hukuk tarihçileri ve âlimleri tarafından keşfedilmemiştir. Hukuk alanındaki uzmanlar, seküler, Yahudi, Hristiyan veya Müslüman olsunlar, kendi geleneklerinin biricikliğine meyilli durumdadır.

Eğer İslam ve Batı medeniyetleri kardeş medeniyetler, İslam bir Batı dini ve İslam felsefesi bir Batı felsefesi ise, İslam hukukunun da Batı hukuku olarak kabul edilmesi ge-

rekmez mi? Kanaatime göre, İslam hukuku tamamen istisnai bir hukuk sistemi değildir. Bilakis Batı hukuk geleneğinin bir parçasıdır, çünkü o, bütün dinler tarihçileri tarafından ekseriyetle Batılı veya İbrahimi bir din olarak kabul edilen İslam'dan neşet eder. Ancak Müslüman ve gayrimüslim uzmanların İslam ve Batı hukukuna istisnacı bakış açısı ile bakması nedeni ile dinî, tarihî, felsefî ve normatif müştereklikleri göremiyoruz. Bu, hepsinin özde ve hukuk sistemleri arasında hiçbir fark yok anlamına da gelmez. Demek istediğim, hukuk sistemleri arasındaki farkı; bizi hepsinin biricik ve istisna olduğu sonucuna götürecektir kadar abartmamak gerektiğidir.

Hukuksal istisnacılığın her türüne karşıyım. Onun yerine, benim iddiam şudur ki, sadece Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi Batı dinleri değil, dinî veya seküler olsun, bütün evrensel hukuk sistemleri önemli sayıda ortak özellik ve yapı ihtiva etmektedir. Görece yakın bir zamanda İbrahim'den geldik fakat uzak geçmişte hepimiz Âdem'deniz. İbrahim'in çocukları, Âdem'in çocukları olmak itibarı ile ailemizin bir parçasıdır. Kadim zamandan bu yana Müslüman hukuk âlimleri ile birlikte aynı hususu iddia ediyorum ki, bütün hukuk sistemlerinin zeminini oluşturan evrensel ortak zemin şurada birleşmektedir: Âdemiye yani insanlık. Ebu Hanife ve takipçileri şunu şart koşmuşlardır: El-'İsmet bi'l-Âdemiyye, "her insan, insan olmak itibarı ile dokunulmazdır velev ki yaratılışları ve yaratılışlarından gelen cinsiyet, ırk, din, sınıf, milliyet ve etnik yapı gibi hususlarda farklılıkları olsun. Bir diğer deyişle insan olmak, insan hakları ve sorumluluklarının temelidir. İslam hukukundaki Evrenselci Okulun fert seviyesinde diğerlerine olan yaklaşımı bu şekildedir.

Hukuksal istisnacılık, hukuk gelenekleri arasında bölünmeye yol açtı ve uzmanların gelenekler arasındaki müşterek noktaları görmelerini engelledi. Her gelenek, insan haklarının kendilerinden ortaya çıktığını iddia etti ve bu nedenle diğer hukuk geleneklerinin hukuksal meselelerde söz sahibi olması engellenmeliydi. İnsan haklarını tekelleştiren böylesi girişimler; rahatsızlık hissedilen, dışlanan ve sessiz kalanlar tarafından geri çevrilmekten başka sonuç vermedi. Dahası bu durum evrensellik iddiası ile iyiden iyiye çelişmektedir.

İnsanlık tarihinde ilk kez bizim çağımızda, dinî ve seküler hukuk gelenekleri arasında bir bölünme zuhur etti. Seküler hukuk gelenekleri kendileriyle ziyadesi ile gurur duyuyor ve insan hakları söylemini dinlere hiçbir şekilde yer vermiyip tamamen tekellerine almak için aşırı bir özgüven sergiliyor. Dinler de birbirlerini ve seküler hukuk geleneklerini reddederek aynı şeyi yaptı. Bu bölünmenin yıkıcı sonuçları hepimiz için daha belirgin hale gelmiştir.

İslam hukuk geleneklerine baktığımızda, klasik dönem Müslüman fakihler, dünyadaki bütün hukuk geleneklerinin aynı temel prensipleri içerdiği hususunda hemfikirdirler: Yaşamın dokunulmazlığı, mülkiyet, akıl, din, insan onuru ve aile. Onlar bu beş prensibin, dünyadaki bütün hukuk sistemlerinde ortak olarak var olan "hukukun aksiyomlarını" (al-darurat al-shar'iyyah) oluşturduğunu iddia ettiler. Bu haklar "beş ana prensip" olarak da isimlendirildi (el-usul'ul-hamse). Bu âlimler, bütün Müslüman ve gayrimüslimlerin bu prensipler üzerinde anlaşabildiklerini öne sürdüler. Ayrıca hukuk sistemleri bu prensiplere uygun olduğu müddetçe ancak tali meselelerde ihtilaflar olur (furu'ul-fiqh). Bu perspektiften bakarsak iki seviye

Yaşamın dokunulmazlığı, mülkiyet, akıl, din, insan onuru ve aile. Onlar bu beş prensibin, dünyadaki bütün hukuk sistemlerinde ortak olarak var olan "hukukun aksiyomlarını" (al-darurat al-shar'iyyah) oluşturduğunu iddia ettiler.

hukuk vardır: Evrensel ve görece. Burada şu açığa çıkmaktadır ki Müslüman fakihler, İslam'ın istisnai bir hukuk sistemi olduğunu ve gücünün bu istisnailikten geldiğini düşünmüyorlardı. Onun yerine kuralların bir istisnası olmadığını ve İslam hukukunun gücünün, bütün hukuk sistemlerinin paylaştığı evrensel temel prensiplerle uyumlu olmasından geldiğini vurguluyorlardı. Bu fakihler şu konuda da hemfikirlerdi ki bu prensipleri uygulamanın dayanağı “hukukun maksatları” (maqasid’us-şeri’a) ve meşru bir devletin var oluşu idi. Bu perspektiften, siyasal meşruiyet insan haklarını korumaktan neşet eder. Müslüman veya gayrimüslim olsun, bütün hukuk sistemlerinin, devletin aracı olduğu bir düzlemi sağlamak için bu amaçlara sahip olduğu kabul edilir.

İslamî yönetim altında tüm yasal hukuk sistemleri kurumsal düzlemde dinî cemaat olarak yasal özerkliğe ve siyasi söz sahibi hakkı olan ve bizim “millet” diye adlandırdığımız ekümenik siyasete dâhil oldu. Bu, modern insan hakları perspektifinden ayrımcılık olarak gözüken kimi uygulamaların varlığına engel değildir. “Millet Sistemi”, Ortaçağ’da uluslararası ekümenik siyasetin kurumsal formu olarak

görülebilir. Bu cemaatler kendi hukuklarını tatbik etmelerine müsaade edilmesinin memnuniyetini yaşarken, İslam Devleti de istikrar kazanıyordu. İstanbul yaklaşık beş asır Müslümanlar, Ortodoks Hristiyanlar, Ermeniler ve Yahudilerin merkezi olmuştur. Osmanlı halifesi; kendi cemaatlerinde Şeyhülislam, Ortodoks Patriği, Ermeni Patriği ve Hahambaşı’nı himayesinde buldurmıştır. Kısacası, İslam hukuku her zaman yönetimi altında bulunan yerlerde uluslararası bir ekümenik siyasetin belli bir formunu desteklemiş hatta ona kurumsal bir hüviyet kazandırmıştır. Fakat Millet Sistemi’nin yerine yirminci yüzyılın sonlarına doğru hukuku standartlaştıran ve seküler aklın hususi kontrolüne kendini bırakan pozitivist hukuk anlayışı ikame edilmiştir. Bundan sonra dini hukuk ve ahlak, uluslararası siyasal ve hukuksal organizasyonlardan resmen dışlanmıştı.

Bugün mümkün bir uluslararası ekümenik siyaset için aşağıdaki kriterleri dikkate almak zorundayız: İlk olarak, günümüz hukuku kendi kültür ve geleneğimizdeki ve seküler veya dinî olsun başka hukuk kültür ve geleneklerindeki farklı seslere açık olmak zorundadır. İkinci olarak, hukukî ve ahlakî

konularda “hakikat” çoklu ve çok katmanlı görülmelidir. Bir başka deyişle, normatif hakikatin pek çok seviyesi vardır ve her seviyenin de pek çok yönü bulunmaktadır. Üçüncü olarak hükümlerimizde, şu anda kullanılan, yasal-illegal, doğru-yanlış gibi dualitelere dayanan ve aralardaki gri alanları tanımayan basit ikili mantığın yanında çok değerli ve fuzzy mantığı kullanmalıyız. Dördüncü olarak, ahlakî iyilik ve kötülük sorularında özcü yaklaşım yerine ilişkisel yaklaşımı benimsemeliyiz. Bu, nihayetinde nihilizme giden post-modernitenin “mutlak- göreceliliği”ne karşı “görece-görecelilik” üretebilir. Beşinci olarak, istisnacılığa itiraz etmek ve yerine evrenselci bir perspektifi ikame etmek için farklı hukuk geleneklerindeki müşterek noktalara vurgu yaparak anti-istisnacı yaklaşım benimsemelidir. Bana göre bunlar ferdî, umumî ve uluslararası seviyede bir ekümenik siyasetin temeli olarak hizmet edebilecek olan Açık Hukuk ve Açık Medeniyete ulaşmak için ihtiyaç duyduğumuz kriterlerdir. Bunlar, pek çok medeniyetin barış içinde yüzyıllardır yaşayabildiği çoğulcu Osmanlı tecrübesinden dünyanın öğrenebileceği şeylerdir.

İslam hukuku her zaman yönetimi altında bulunan yerlerde uluslararası bir ekümenik siyasetin belli bir formunu desteklemiş hatta ona kurumsal bir hüviyet kazandırmıştır. Fakat Millet Sistemi’nin yerine yirminci yüzyılın sonlarına doğru hukuku standartlaştıran ve seküler aklın hususi kontrolüne kendini bırakan pozitivist hukuk anlayışı ikame edilmiştir. Bundan sonra dini hukuk ve ahlak, uluslararası siyasal ve hukuksal organizasyonlardan resmen dışlanmıştı.

TEORİ İLE PRATİK ARASINDAKİ UYUM
VE ÇELİŞKİLERİYLE

İSLÂM MEDENİYETİNDE BİRARADA YAŞAMA TECRÜBESİ

Hız. Peygamber (s.a.s.) Medine'ye hicret ettikten sonra Yahudilerle akdettiği antlaşmada onlarla birarada yaşamının imkânlarını oluşturmaya çalışmıştır. Bu antlaşma çerçevesinde Yahudilerin kendi inançlarını rahatlıkla yaşayabilmeleri mümkün olduğu gibi bütün temel haklarını muhafaza etmişlerdir.

PROF. DR.
**ADNAN
DEMİRCAN**

*Istanbul Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi*

Son ilahî vahyin indirildiği Hicaz bölgesinde ve çevresinde -müntesibi daha fazla olan-şirk inancının yanı sıra Yahudilik, Hristiyanlık ve Mecusiliğe mensup insanlar da yaşıyordu. Hız. Peygamber (s.a.s.) Medine'ye hicret ettikten sonra Yahudilerle akdettiği antlaşmada onlarla birarada yaşamının imkânlarını oluşturmaya çalışmıştır. Bu antlaşma çerçevesinde Yahudilerin kendi inançlarını rahatlıkla yaşayabilmeleri mümkün olduğu gibi bütün te-

mel haklarını muhafaza etmişlerdir. Hız. Peygamber'in Necran Hristiyanlarıyla da haklarını teminat altına alan bir antlaşma yaptığını biliyoruz. Öte yandan Bahreyn taraflarındaki Mecusilerle de benzer bir antlaşma yaptığı nakledilmektedir. Allah'ın Elçisi (s.a.s.), kestiklerinin yenmemesi ve kadınlarıyla evlenmemesi koşuluyla cizye vermelerini kabul etmiştir. Hız. Peygamber'in Mecusiler için, "Onlara Ehl-i Kitab muamelesi yapın" (Mâlik, "Zekât", 42) dediği nakledilmektedir.

Hız. Peygamber'in vefatından hemen sonra başlayan fetihler sırasında kısa zaman içinde Suriye, Irak, Mısır ve el-Cezire toprakları fethedilmiş ve Müslümanlar, buralarda yaşayan başta Hristiyanlık ve Mecusilik olmak üzere farklı inançlara ve mezheplere mensup insanlarla birlikte yaşamışlardır.

Medine Vesikası, Hz. Muhammed'in Medine'deki Yahudi ve Hristiyanlara nasıl da kapsayıcı bir yaklaşımla yaklaştığını gösterir. Bu hukuk çoğulculuğunun arkasında, İslam teolojisinden ve hukukundan neşet eden zengin bir hukuk felsefesi vardır.

Hız. Peygamber'in vefatından hemen sonra başlayan fetihler sırasında kısa zaman içinde Suriye, Irak, Mısır ve el-Cezire toprakları fethedilmiş ve Müslümanlar, buralarda yaşayan başta Hristiyanlık ve Mecusilik olmak üzere farklı inançlara ve mezheplere mensup insanlarla birlikte yaşamışlardır.

Hız. Ömer, fethedilen yerlerde savaşla ele geçirilen arazileri ganimet olarak dağıtmasını isteyenlere rağmen arazileri eski sahiplerinin elinde bırakarak bunun karşılığında haraç denen bir vergi ödemelerini istemiştir. Fethedilen bölgenin ahalisi, daha önce, arazi vergisi olarak haracı buralara hâkim olan Bizans ve Sâsânî devletlerine ödemişlerdir. Bu sebeple Müslümanların uygulaması, onlar lehine bazı düzenlemeler bir yana bırakılacak olursa yabancıları oldukları bir icraat değildir. Böylece Müslüman olmayan geniş kitleler Müslümanlarla birlikte yaşamaya başlamışlardır.

Fetihlerin bir kısmı antlaşma çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu antlaşmalarda farklı dinlere mensup insanların hakları yazılı teminat altına alındığı gibi uygulamada da geniş bir müsamaha gösterilmiştir. Hız. Peygamber döneminde devletin harcamaları oldukça sınırlıdır. İsrâf yapılmaması, yöneticilerin mütevazı

bir hayat yaşamaları esastır. Bu gelenek, sonraki dönemlerde devam ettiyse de sınırların genişlemesiyle birlikte Hız. Peygamber dönemine nisbetle daha yoğun harcamalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede devletin giderlerinin karşılanacağı kalem, harcama imkânı veren cizye ve haraç olmuştur. Bundan dolayı devlet yapısında gayrimüslimler, önemli bir unsur olarak varlıklarını muhafaza etmiştir. Kanaatimizce sistem, devlet gelirleri açısından zimmilerden alınan vergilere dayanınca gayrimüslimler, İslâm medeniyetinin önemli bir unsuru olarak görülmüşlerdir.

Hız. Ömer, Suriye ve el-Cezire bölgeleri fethedildiğinde Bizans topraklarına sığınanları geri çağırarak onlara bazı imtiyazlar tanımıştır. Kuşkusuz bu siyasetin birçok sebebi vardır. Bunlardan biri, bu insanların Bizans Devleti tarafından Müslümanlara karşı kullanılmalarnı engellemektir.

Müslümanlar, Hız. Peygamber döneminden itibaren Müslüman olmayanlarla birarada yaşamaya alışkınlarıdır. Müslümanların hâkim ve güçlü oldukları dönemlerde adalet, hak, müsamaha gibi kavramların şekillendirdiği sosyal yapıda her dinî grup kendi alanı içinde özgürce hareket etme imkânı bulmuştur.

Gayrimüslimler, görevlerini ifa ettikleri sürece pek sorun çıkmaması doğaldır. İstisnaî olarak vergilerin alınmasında baskı yapan bazı yöneticiler olmuşsa da, genel olarak vergi tahsilinde müsamahakâr davranılmasına özen gösterilmiştir. Siyasetle doğrudan ilgilenmeyen gayrimüslimler Müslümanların millet-i hâkime oldukları devletlerde kendi işlerine bakmışlardır. Özellikle şehirlerde ikamet edenler, zanaatkâr ve tacir olarak işlerini geliştirmiş, bu da onlara maddi bir güç kazandırmıştır.

İstikrarın devam etmesi, Müslüman tebaa için faydalı olduğu gibi gayrimüslimler için de faydalı olmuştur. Zira İslâm dünyasında ortaya çıkan iç çatışmalar Müslümanlar arasında olsa dahi, onlara da zarar vermesi söz konusu olabilmıştır.

Modern döneme kadar İslâm medeniyetinde Müslümanlarla gayrimüslimler birlikte aynı coğrafyada yaşamıştır. Son iki asırda ortaya çıkan sorunların arkasında birçok sebep bulunmakla birlikte, milli devletlerin tek kimlik etrafında toplumlar oluşturma çabasıyla doğal yapının bozulmasının, sorunları tetikleyici bir etkiye sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz.

MÜSLÜMANLARIN KENDİ ARALARINDAKİ İLİŞKİLER

Müslümanların kendi aralarındaki ilişkiler, vahiy döneminden sonra ortaya çıkan yeni sorunlar çerçevesinde bozulmaya ve ihtilaf konuları derinleşmeye başlamıştır. Öyle ki Müslümanların diğer dinlere mensup insanlarla birarada yaşamalarının daha az sorunla devam ettiğini söylemek yanlış olmaz. Hz. Peygamber hayattayken Müslümanlar arasında bir bölünme ya da kamplaşmaya sebep olabilecek bir ihtilaf söz konusu olmamıştır. İslâm'ın istikbalinden yararlanmak isteyen bazı kişiler, Müslüman olarak görünmeye

çalışmışlarsa da onların İslâm toplumunda saygın bir konum elde etmeleri mümkün olmamıştır. Gerek Kur'an'ın eleştirisi, gerekse, Hz. Peygamber'in uyarıları, münafık olarak isimlendirilen bu kişilere karşı ciddi bir bilinç oluşturmuştur.

Münafıkların Hz. Peygamber dönemindeki mevcudiyeti, Kur'an ve sünnet çerçevesinde şekillenen bir algıyla değerlendirilmiştir. Kaynaklar, nifak sorununun Hz. Peygamber döneminden sonra güncel bir problem olarak görülmekten ziyade genel olarak geçmişe yapılan atıflardan hareketle okunduğunu göstermektedir. Oysa gelişen her değer münafıkları olduğu gibi Hz. Peygamber döneminden sonra da gerek çıkarlarını korumak, gerekse gerçek düşüncelerini gizlemek amacıyla nifakın devam ettiğini söylemek gerekir. Hz. Peygamber döneminden sonra Müslümanların karşı karşıya kaldıkları önemli bir sorun, siyasi görüş ayrılıklarıdır. Siyasi ihtilaf, İslâm dünyasının en derin çatışma alanlarından biri olmuştur.

Hz. Peygamber'in vefatının akabinde ortaya çıkan kriz, Allah Elçisi'nin yakın arkadaşlarının basiretli yaklaşımlarıyla çözülmüşse de sonraki yıllarda bu kadar başarılı çözümler üretmek mümkün olmamıştır.

Teorik olarak Müslümanların bir lider tarafından yönetilmesi gerektiğine ilişkin hükümler fiiliyatta karşılık bulmamıştır. Yine teoride müminler kardeş oldukları ve Müslüman olduktan sonra dayanışma için ayrı bir antlaşmaya (hilf) gerek olmadığı halde Müslümanlar birbirleri aleyhinde yeni ittifak arayışlarına girmişlerdir. Öte yandan birçok ayet ve hadis, Müslümanlara birbirlerine destek olmalarını, dayanışma içinde yaşamalarını, başkalarını birbirlerine karşı veli edinmemelerini emreder. Yine Müslümanların iyilik üzere yardımlaşmaları, birbirlerine düşmanlık yapmamaları emredilir.

Son iki asırda ortaya çıkan sorunların arkasında birçok sebep bulunmakla birlikte, milli devletlerin tek kimlik etrafında toplumlar oluşturma çabasıyla doğal yapının bozulmasının, sorunları tetikleyici bir etkiye sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Zaten Müslüman olmak, Müslümanların ortak çıkarına aykırı davranmayı yasaklar.

İSLAM DÜNYASINDA BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜNE ZARAR VEREN ETKENLER

Müslümanların birlikte yaşamalarına zarar veren olayların arkasında yatan sebepleri irdelediğimizde birkaç önemli hususa vurgu yapmamız mümkündür:

- Müslümanlar arasındaki ihtilafların temelinde iktidar erkine ulaşma çabası yatar. İktidar etrafındaki rekabet bir süre sonra kavgalara ve ayrılıklara yol açmış; bu kavgalar etrafında siyasî-itikadî mezhepler şekillenmiştir. Mezheplerin bir süre sonra bu ayrılığı besleyen ku-

rumlar haline dönüşmeleri bu tespitimize aykırı değildir.

- Siyasî ayrılıkları besleyen önemli etkenlerden biri çıkar ilişkisi- dir. İnsanoğlunun çıkarını gözetmesi meşru ise de bunun ilkesizce yapılması ya da çıkarın belirleyici olacak şekilde öne çıkarılması çatışmaları kaçınılmaz hale getirir ve derinleştirir.
- İnsanların kişisel özellikleri, hassaten iktidar olma arzusu ve bazen hırsı birarada yaşamaya zarar veren etkenlerden biri olarak zikredilmelidir.
- Dinlerin emir ve yasaklarının tabilerince pratiğe dökülmesi sürecinde standart bir tutumdan söz etmek mümkün değildir. Farklı insanlardan her zaman aynı siyasî tutumu ortaya

koymalarını beklememiz mümkün değildir. Hatta aynı insandan farklı zamanlarda birbiriy-le çelişen tavırlarla karşılaşmak şaşılacak bir durum olarak görülmemelidir.

- Kişinin diniyle kurduğu temas, bu çerçevede oluşturduğu algı, hayat felsefesini etkileyen önemli bir durumdur. Aynı metinleri farklı kişiler okuduklarında birbirlerinden oldukça farklı sonuçlara ulaşabilmektedirler.
- Fitne zamanlarında birarada yaşama tecrübesinin ciddi zarar gördüğü de bir gerçektir. Özellikle ihtilafların kavgaya dönüştüğü zamanlarda mağduriyetlerin ve ezilmenin daha yoğun meydana geldiği ve bu dönemlerin ayrılığı kurumsallaştırdığı bilinmektedir.

Hz. Peygamber'in getirdiği mesaj insanları dünyada kardeş kılmayı, onların ahlaklı ve birbirlerinin haklarını gözeten insanlar olmalarını hedeflediği halde bu dinin mensuplarının tarih boyunca bu ilkeleri yeterince yaşatabildiklerini söylemek kolay değildir. Bununla birlikte İslâm dünyasında yaşanan tecrübenin diğer medeniyetlerle karşılaştırıldığında insanlık için kurtuluş ışığı olmaya devam ettiği de bir gerçektir. Zira ahlakî kurallar ve dini emirler, Müslümanları adil olmaları hususunda sürekli ve canlı bir şekilde uarmaya devam etmektedir.

Bugün için Müslümanların eskiden olduğu gibi hakkaniyet ve adalet ölçülerini gözetleyen bir sosyal vasat oluşturabilmeleri, hayat kaynaklarına sağlıklı bir okumayla yeniden dönmeleriyle mümkündür. Böyle bir dönüş, toplumsal ruhun "gelenekten beslenerek" kendini yenileme iradesine sahip olması halinde imkânsız değildir.

BATI MEDENİYETİNİN DÜŞÜNSEL ARKA PLANI ve DİYALOG

DR. LÜTFÜ ÖZŞAHİN

Dinler Tarihçisi-Yazar

Batı medeniyetinin kontrolü altında ve hegemonyasında olan ülkelerdeki olayları doğru anlamak ve anlamlandırmak için, bu medeniyeti oluşturan düşünsel, dini ve felsefi temellere göz atmak kaçınılmazdır. Aksi takdirde Batı'da yapılan çirkin karikatürlü saldırıları ve yıllar önce Paris'in varoşlarında başlayarak tüm ülkeye, hatta bütün Avrupa'ya sıçrama eğilimi gösteren şiddet olaylarını sağlıklı bir şekilde değerlendiremeyiz. Elbette işsizlik, aşağılanma, düşük ücretler, dağılan aileler, insanı kendi doğasına yabancılaştıran robotizm ve eğitimsizlik gibi faktörler sosyal hadiselerde önemli bir yer tutar. Ancak bütün bu olguların yanında bir medeniyete anlam ve ruh kazandıran dini, felsefi, kültürel ve düşünsel altyapının dayandığı temellerde problem varsa, o zaman suyun kaynağını analiz etmekte fayda vardır. İşin gerçeği şudur: Batı medeniyetinin temel yapıtaşını oluşturan paradigma kesinlikle çoğulculuğa kapalıdır. Yani hegemonik, ırkçı ve monisttir.

BATI MEDENİYETİ: GREKO- ROMEN VE JUDEO-CHRİSTIAN

Batı medeniyetini oluşturan paradigma iki temel koldan beslenir: Birincisi Greko-Romen (Yunan ve Roma) dünya görüşü, ikincisi ise Judeo-Christian yani Yahudi ve Hıristiyan gelenek. Bunların hepsi de öz itibarı ile monisttir, dola-

yısıyla, farklı renklere, dillere, dinlere, kültürlere, üretim ve tüketim biçimlerine kapalıdır. Ve nihayet ırkçıdır. Avrupa'nın düşünsel ve kültürel temelini oluşturan Antik Yunan'da insanlar "köleler" ve "asiller" olarak ikiye ayrılırdı ve Yunan halkı dışında yaşayan bütün toplumlar barbar kabul edilirdi. Ancak kölelik istidadı gösterebilecek-

Roma temeli de Yunan'dan farklı değildir. Zira Roma'da yaygın olan en önemli slogan "İnsan ve insancıl olan biziz, çünkü biz Romalıyız" dır.

lerine inanılırdı. Bundan dolayı Oripides İfijeni'ye şöyle söyler: "Yunan özgürlük için yaratılmıştır diğer toplumlar ise kölelik için". Yine büyük filozof Aristoteles'in Politika'sına ve Platon'un "Devlet" diyaloguna baktığınız zaman Yunanlı olmayanların barbar olarak nitelendirildiklerini görürüz. Hatta Platon buna antropolojik bir kılıf bulmak için söz konusu eserinde bazı insanların doğuştan kölelik kabiliyeti ve ona bağlı bir psikolojik yapıyla doğduğunu ve bu bireylerin "demir cevherli" olduklarını söyler. Bu anlayış bir nevi Hinduizmin kast sistemine benzemektedir. Zira bilindiği gibi sınıflardan oluşan kast sisteminde üst kasta yükselmek söz konusu değildir.

Roma temeli de Yunan'dan farklı değildir. Zira Roma'da yaygın olan en önemli slogan "İnsan ve insancıl olan biziz, çünkü biz Romalıyız" dır. Yani Roma'nın vatanı olmayan, Latin olmayan insandan bile sayılamaz. Bundan dolayı Fransız Gobineau'ya kadar Avrupa'nın dışında bir medeniyet olgusuna dahi yer verilmiyordu. Sadece bir Doğu vardı, o da Bin Bir Gece Masalları'nda anlatılan arkaik, ilkel ama insana heyecan veren, egzotik ve şuh kadınların erkeklerin

nedimesi olduğu bir bölgeydi, o kadar. Orada medeniyet olarak algılanabilecek hiçbir şey yoktu. Kendi kendilerini temsil edemediklerine göre temsil edilmeleri gerekiyordu. Batı'nın beslediği ikinci kol olan Yahudilik ve Hristiyanlık da maalesef Antik Yunan ve Roma'dan farklı değildir. Yahudilik'te Yahudiler seçkin kavimdir. Yehova onları dünyayı yönetmek için seçkin ve efendi kılmıştır. Diğer milletler ise yönetilecek kölelerdir. Meşhur Balam hikayesinde olduğu gibi: "O (Yahudiler) işte ayrı oturan bir kavimdir ve milletler arasında sayılmayacaktır". Haham Zvi Cook'un şöyle der: "Dünyada iki milletten söz edilebilir: Tanrı'nın çocukları Yahudiler ve diğerleri" Bu anlayışı muharref İncil'de, kendisi de Yahudi ırkından olan İsa şöyle sürdürür: Bir gün Yahudi olmayan Filistinli bir kadın kızını iyileştirmesi için İsa'dan yardım ister. İsa kendisinden yardım isteyen çaresiz kadına şöyle der: "Efendilerin ekmeğini alıp köpeklere atmak doğru değildir" (Mata; Bap 15, 26-27). Yani kadın Yahudi olmadığı için köpek yerine konulur. (İslam geleneğine göre Hz. İsa'nın böyle bir söz söylemesi muhaldir). Bu anlayış Kilise ve Martin Luther tarafından Hz Peygamber'in Anti-Christ (şeytan) ve bütün Müslümanların Gog ve Megog (Yecüc ve Mecüc) olarak ilan edilmesiyle en doruk noktasına ulaşır.

İşin ilginç tarafı Batı dendiği zaman tüm Hristiyanları anlamak da doğru değildir. Çünkü Anglo-Sakson, Greko-Romen ve Germen kavimler Hristiyan dünyasında da ırkçılık yaparlar. Zira Onlara göre Slavlar, yani, Ruslar, Sırp, Bulgarlar ve yine Ermeniler, Gürcüler, Nesturiler, Yakubiler, Habeşliler, Latin Amerika Hristiyanları, velhasıl bütün otosefal kiliseler Yunan-Roma ve Anglo-Sakson gelenekten gelmedikleri ve halen de bu kültürü

Yahudilik'te Yahudiler seçkin kavimdir. Yehova onları dünyayı yönetmek için seçkin ve efendi kılmıştır. Diğer milletler ise yönetilecek kölelerdir.

yeteri derecede özümseyemedikleri için ikinci, üçüncü sınıf Hristiyan sayılırlar. Bundan dolayıdır ki, Haçlı seferleri sırasında Latin ve Anglo-Sakson guruplardan oluşan Hristiyanlar bütün Doğu Hristiyanlarını acımasızca sapkın oldukları gerekçesi ile kılıçtan geçirmişlerdir. Hatta bilinenin aksine en büyük Ermeni katliamını Türkler değil İstanbul'u işgal eden Latin çapulcuları yapmıştır. Günümüzde ise bu meşum anlayışı, Batı medeniyetinin en gelişmiş şekli kabul edilen Amerika'da, bizzat Başkan Bush'la yakın ilişkileri olan Anabaptist-Evangelist P. Robertson, W. Graham ve F. Graham gibi isimler, Efendimiz'e (s.a.v.) adını anmak istemediğimiz en çirkin, ırkçı ifadeleri kullanmak suretiyle vaaz ve konuşmalarına devam ettirmektedirler. Yine Hollanda ve Fransa'da aynı çirkin saldırılar tezgâhlanmakta, camiler ve Müslümanların işyerleri ateşe verilmektedir. Neden? Çünkü bugünün Avrupası bizim bazı tarihsel ve siyasal derinliği olmayan aydınların, siyasilerin zannettiğinin aksine medeni değildir sadece moderndirler. Medeni olmadıkları için de bizim geleneğimizde en güzel örneklerini bulduğumuz "medine" anlamında şehirlere sahip değildirler.

BATI'DA ŞEHİR BİR GARNİZONDUR

Fransız Gilles de Le Uze'un tespitiyle, Batılı şehirler (city) "garnizon" şehirlerdir. Yani bu şehirlerde İslam medinelerinde (şehirlerinde) olduğu gibi, "Bir/Vahid" olanın kesret (çoğulcu) şeklinde kendisini tezahür ettirmesine, açmasına, inkişaf ettirmesine, bütün ayetlerini bir çiçek bahçesi gibi bezemesine vasat teşkil edecek bir ortam ve düşünsel anlayış yoktur. Yani askeri garnizonda olduğu gibi, her şey hiyerarşik, tek tip, tek renk,

tek din, tek dil, tek kanun, tek kültürdür (un loi, un foi, un roi). Oysa "Galaksi Şehir" -yaklaşık olarak bizdeki medine yahut umrana tekabül eder- "Bir/Vahid" olanın (Allah) kendisinin ayetleri gereği, kesretle-çoğulculukla kendisini açtığı, bütün yaratılanları rahmetle, adaletle, merhametle, sevgi ve şefkatle kucakladığı ve uyum içerisinde insanlığa rahmet, adalet ve mutluluk bahşettiği şehirdir. Yani bu kent, tıpkı Efendimiz'in (s.a.v.) "Medine"sinde olduğu gibi, Yahudi'nin, Hristiyan'ın, Mecusi ve Müşrik'in (pagan) ilahi adalet şemsiyesi altında hiç kimse tarafından haksızlık, baskı ve zulüm görmeden bütün yeteneklerini sergilediği ve geliştirdiği bir siyasal yapılanmayı ifade eder. Avrupa böyle bir "Medine-Umran" şehir anlayışından yoksun olduğu için, özellikle "öteki" olarak tanımladığı Müslümanları ve Kuzey Afrikalıları içerisine sindirememektedir. Yine AB yetkililerinin ikide bir Türkiye'nin AB'ye girmesi için İslami kimliğinden vazgeçmesi gerektiği yönündeki beyanatları, 21. yüzyılda Müslümanlar ve özellikle Türkler söz konusu olduğunda, Avrupa'nın "sosyal muhayyilesi" (social imagination) ve ona halen bağlı olduğuna inandığım "siyasal aklı" olan Ortaçağ Hristiyan papaz ve politikacıları gibi işlev görmektedir. Ne de olsa onların gelenekleri bizimki gibi şizofren bir düzeyde çatlamaya ve yırtılmaya maruz kalmamıştır.

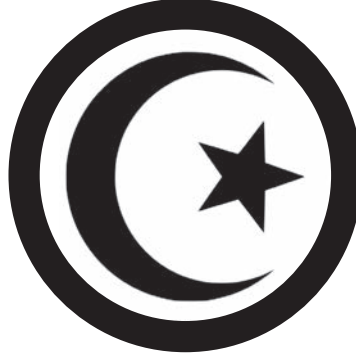
BATI'NIN SÖMÜRGE VE SOYKIRIMLARININ TEMELİ: SEÇKİN İRK DÜŞÜNCESİ

Onlara göre kendilerinden olmayanları sindirmenin ve rahat etmenin tek bir koşulu vardır: O da Platon'un ve A. Rosenberg'in deyişiyle "yaratılışlarına uygun" (!) bir biçimde köle statüsünde ebediyen kalmalarıdır. Yahut peygamberleri ve kutsalları aşağılık bir şekilde

Avrupa böyle bir "Medine-Umran" şehir anlayışından yoksun olduğu için, özellikle "öteki" olarak tanımladığı Müslümanları ve Kuzey Afrikalıları içerisine sindirememektedir.

karikatürize etmek veya terörle özdeşleştirmek suretiyle topyekûn bir Müslüman soykırımının temellerini hazırlamaktır. Bu alçaltıcı ve ırkçı ruha sahip İngiltere; Mısır'dan Hindistan'a ve Anadolu'ya kadar bütün bölgeleri işgal etti. Fransa; Kuzey Afrika'da Cezayir, Fas ve Senegal'e kadar olan bölgeleri işgal ederek milyonlarca insanı katletti. On binlerce kadının ırzına geçerek, milyonlarcasını sakat bıraktı. Ne de olsa onlar F. Fanon'un deyimi ile "Yeryüzünün Lanetlileri" idiler. Sonra bu insanlardan arta kalan sağlıklı, "işe yarar" olanlar, atlar gibi diş kontrollerinden geçerek, Fransa, İngiltere, Hollanda, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine götürüldüler. Onlar Paris, Londra, Amsterdam gibi şehirlerin metrolarını, stadyumlarını, gökdelenlerini ve fabrikalarını inşa ederken kırbaç

insanlar sonunda, "Bize yapılan bu aşağılayıcı zulmü kabul etmiyoruz!" mesajını vermek için, tabiri caizse Avrupa'da bir intifada hareketi başlatmış bulunmaktadır. Türkiye ve bazı İslam ülkelerinde ise yukarıda betimlediğimiz anlayışa çok ters bir olgu vardır. O da şudur: Batı'da Hristiyan ve Ayrıktan olmayanlar aşağılanırken bizde ezici çoğunluğu Müslüman olan halkımız, ülkemizdeki azınlık konumunda olan bazı gayrimüslim cemaatler, garpзде ve garpзде kişisiz aydınlar, devlet aygıtının ve medya kuruluşlarının stratejik noktalarında bulunan bazı Sabetaist-Dönmeler bu topraklar için kanını oluk oluk akıtan milletimizin tarihsel ve toplumsal değerlerini aşağılamaktadırlar. Tam bu noktada meşhur "Ahvali perişanımıza Vatikan'ın cümle Kardinalleri gelip Papa ile beraber yekavaz ağlasalar yeridir" özdeyişi akla geliyor.

BİR VATIKAN PROJESİ: DİNLER ARASI DİYALOG

İşte bütün bunlar "medeniyetlerin buluşması" ve Vatikan Patentli "dinler arası diyalog" tezinin İslam dünyası için dış gerçekliği olmayan iyi niyetli boş bir temenniden başka bir anlam taşımadığının en belirgin göstergeleridir. Bütün bir İslam dünyasında camilerin içlerine kadar, çoluk-çocuk denmeden katliam yapılırken, Müslüman kadınlarımızın ırzına geçilirken "Gelin

diyalog yapalım, biraz 'tolerans' gösterelim!" demenin mantığını anlamak çok güç. Doğrusu şudur: Tüm İslam dünyasından sömürgeci kanlı ellerinizi, ajan provokatörlerinizi ve ordularınızı çekin, sonra eşit şartlar altında açık-seçik, tevhide, barışı, gençleri, aileyi, ezeli ve ebedi olan, Tevrat'ta Hz. Musa'nın on emrinde anlamını bulan, evrensel değer yargılarını korumaya yönelik bir diyalog ortamı kuralım. Âli İmran Suresi 64. ayeti kerimenin anlamında buluşalım.

Fakat ne yazık ki, Batı dünyasında bu çağrıya kulak asan yok. Öyle ki, İstanbul'da yapılan Dinler ve Medeniyetler Arası Diyalog Toplantısı'na mesaj gönderen Papa 16. Benedictus, mesajında Müslümanlara ve İslam'a hiçbir atıfta bulunmadığı gibi İstanbul şehrinde de Konstantinopolis olarak bahsederek

darbeleri altında can verdiler yahut sakat kaldılar. Şimdi onların torunları Türkler dâhil bu kentlerin varoşlarında gettolarda yaşamakta, en pis işlerde çalıştırılmakta, en az ücret ödenerek sözde vatandaşı oldukları bu sözde medeni ülkelerde sırf Müslüman veyahut Kuzey Afrikalı oldukları için devletin sosyopolitik, ekonomik kurumlarından dışlanmakta, statülerinin yükselmesi sistematik bir şekilde engellenmektedir. Sürekli olarak şahsiyetleri ve kimlikleri iğdiş edilen bu

gerçek niyetini olanca çıplaklığı ile ortaya koymuştur. Batılılara ve özellikle Kilise'ye göre İslam vahyi değil sadece sosyolojik anlamda heterodoks (sapkın) bir dindir. Dolayısıyla bütün Müslümanlar, haşa sapkın bir peygambere inanmaktadırlar. Batı'da sıklıkla cereyan eden İslamofobik hareketler, aşağılık karikatürler, İslam'ı terörizmle, fanatizmle, terakki ve ilim düşmanlığı ile özdeşleştirmeler Batı'nın kolektif şuurunun bir buzdağı gibi uç vermesidir, o kadar.

OSMANLI'DA BİRLİKTE YAŞAMA TECRÜBESİ ve YAHUDİLER

19. yüzyılda Osmanlı toplumunda Yahudiler

SEDA ÖZALKAN

Marmara Üniversitesi
Ortadoğu Araştırmaları
Enstitüsü YL Öğrencisi

Osmanlı Devleti'nde hoşgörü ve özgürlük, devletin gücüyle doğru orantılı olmuştur. Devlet güçlendikçe, azınlıklar maddi ve manevi olarak özgürleşmişlerdir. Bu durum Batı medeniyetinin paratikleriyle tam bir zıtlık teşkil eder.

Son birkaç yüzyıldır ulusların birbirlerine ördükleri sınır duvarlarının yıkımı küreselleşme süreciyle beraber başlamış, farklı kültürler bu sınırlardan birbirlerine doğru taşınca 'bir arada yaşama zorunluluğu' yeniden ortaya çıkmıştır. Bu zorunlulu-

ğun ortaya çıkmasının ardından 'nasıl' sorusu sorulmuş ve diğer kültürlere göre teknik üstünlüğe sahip olan Batı, farklı kültürlerin barış içinde bir arada yaşayamayacağı tezinden hareketle bir arada yaşamının ancak diğer medeniyetlerin Batı'nın ayak izlerini takip etmesi ve Batı değerlerini benimse-

Son dönemde Yahudi-Hristiyan medeniyeti olarak da adlandırılmaya başlayan Batı, kendi kurduğu sistemle kültürel olarak çok kutuplu olduğu kanıtlanan dünyaya vaad ettiği güneşi getirememiştir.

meleriyle mümkün olacağını iddia etmiştir. Bu süreçte çoğu toplum Batı'nın dayatmasıyla kendi kendini ötekileştirerek Batı değerleri çerçevesinde tek-tipleşirken, bazıları da Batı karşısında varlık mücadelesine girişmiş ve Batı'nın düşmanlığını üzerine çekmiştir.

Son yıllarda Batı'nın tek doğru ve evrensel medeniyet olduğu düşüncesi aleyhinde birçok gelişme yaşanmıştır. Batı dışındaki medeniyetlerin, özellikle İslam medeniyetinin Batı'nın potasında erimeyi reddetmesi ve verdiği varlık mücadelesi, yeni bir analiz seviyesi olarak ulus-devletin ötesinde medeniyetler arası ilişkiler bağlamında bir tartışmayı gündeme taşımıştır. Farklı kültürlerle sahip farklı medeniyetlerin barış içinde bir arada yaşayabilmeleri mümkün müdür? Bu bağlamda Samuel Huntington ve Francis Fukuyama gibi sosyal bilimciler, adeta geçmişe gözlerini yumarak medeniyetler arasındaki farklılıkların kaçınılmaz olarak çatışmaya yol açacağını öne sürmüşlerdir. Hâlbuki Huntington'ın teorisi, yüzyıllar önce Asr-ı Saadet'ten itibaren Emevîler, Abbasîler, Endülüs, Hindistan ve Osmanlı pratikleri tarafından çürütülmüştür. Bir medeniyetler mozaiğini andıran bu devletler, farklı din ve kültürleri barış içinde bir arada tutmayı başarabilmişlerdir. Bir arada yaşama kültürünü üretemeyen Batı; demokrasi, insan hakları ve eşitlik söylemleriyle kamufle olarak, güçlendikçe farklı medeniyetleri kendi kültürü lehine yozlaştırmış ya da yok etmeye çalışmıştır. Son dönemde Yahudi-Hristiyan medeniyeti olarak da adlandırılmaya başlayan Batı, kendi kurduğu sistemle kültürel olarak çok kutuplu olduğu kanıtlanan dünyaya vaad ettiği güneşi getirememiştir. Medeniyetlerin giderek iç içe geçtiği dünyamızda ilişkilerin barış ve özgürlük teme-

linde yeniden düzenlenebileceği alternatiflerin gündeme geldiği bir dönemde, bugün çatışma halinde olan üç büyük medeniyetin (Yahudi, Hristiyan, İslam) bir zamanlar barış içinde bir arada yaşadığı, hâlâ anlaşılamayan ve aşılamayan Osmanlı tecrübesinin yeniden hatırlanması oldukça önemlidir.

OSMANLI'DA BİRLİKTE YAŞAMIN TEMEL DİNAMIĞI: FARKLILIKLARA SAYGI VE HOŞGÖRÜ

Hız. Peygamber'in (s.a.v.) Medine modelinden kaynağını alan Osmanlı, yüzyıllar boyunca farklı medeniyetleri bünyesinde barındırmış, hoşgörü çerçevesinde din ve kültürlerini yaşamalarına izin vererek farklı medeniyetlere hayat hakkı tanımıştır. Osmanlı Devleti'nde hoşgörü ve özgürlük, devletin gücüyle doğru orantılı olmuştur. Devlet güçlendikçe, azınlıklar maddi ve manevi olarak özgürleşmişlerdir. Bu durum Batı medeniyetinin pratikleriyle tam bir zıtlık teşkil eder. Dinin, azınlıkların veya gayrimüslimlerin haklarını koruyamayacağı, takipçileri dışındaki toplumlar üzerinde baskı yaratacağı ve herkesin hak ve özgürlüğünün ancak dini olmayan kanun ve düzende korunabileceği yaygın kanaatinin aksine, Osmanlı gerek kendi topraklarındaki vatandaşlarını gerek yeni fethedilen topraklardaki halkları Müslümanlaştırmaya zorlamamış, inançların özgürce yaşanabilmesi için gerekli olan kurumları da bizzat tesis etmiştir. Osmanlı'da gayrimüslimler aile, şahıs, miras, borçlar hukuku gibi dini inançlarıyla ilgili konularda kendi mahkemelerine giderek kendi hukuklarını uygulamada serbesttiler.* Kendi hukuklarını uygulama konusundaki özgürlüklerine rağmen, arşivler birçok gayrimüslimin adaletine daha fazla

güvendikleri İslam mahkemelerini tercih ettiğini göstermektedir. Bu da Osmanlı'nın gayrimüslimlere bakış ve yaklaşımının 'insani' olduğunun apaçık bir kanıtıdır. Müslüman devletlerde, özellikle Osmanlı'da zuhur eden hoşgörü ve özgürlük, İslam'ın (Hanefi fikhına göre) 'ismet âdemiyetlerdir**' inancının ve 'dinde zorlama yoktur' ayetinin doğal bir sonucudur.

Hristiyan dünyasında farklı dinlere mensup toplumlar bir yana, farklı mezheplere mensup Hristiyanların bile canlarının tehlikede olduğu karanlık bir dönemde, farklı din ve ırka sahip insanlar Osmanlı'da barış ve güven içinde yaşıyorlardı. Gerek Endülüs'ün gerekse Osmanlı'nın hoşgörüsü ekonomik gelişmeyi de beraberinde getirince, sanatsal ve düşünsel faaliyetler artmış, her medeniyetin belki de en önemli düşünürleri bu devletlerde ortaya çıkmıştır. Özellikle Yahudiler, kardeşleri Hristiyan Avrupa'da katledilirken, tarihlerinin altın çağını Endülüs ve Osmanlı devletlerinin himayesinde yaşamışlardır. Bir zamanlar Müslüman olan İspanya yani Endülüs, 1492 yılında tamamen Hristiyanların eline geçince Müslümanlarla beraber Yahudiler de önce altı ay içinde din değiştirmeye zorlanmış daha sonra da buradan kovulmuşlardır. Buradan Avrupa'nın çeşitli yerlerine giden Yahudiler kabul görmek için Hristiyanlaşmış, kimisi de Hristiyan görüntüsü altında dinini gizli olarak yaşamıştır. Bir kısım Yahudi de Osmanlı'ya gelmiş ve buradaki özgürlüğün, Hristiyanlar tarafından kovulmadan önce yaşadıkları Müslüman İspanya'daki özgürlüklerinden farklı olmadığını görünce uzaktaki kardeşlerini de ağır vergiler altında ezilmedikleri Osmanlı topraklarına çağırmışlardır. Yahudilere kucak açan Osmanlı, aynı zamanda ülke dışındaki Yahudilere

Kânûnî Sultan Süleyman tarafından Kudüs'ün Yafa Kapısı girişine yazdırılan "La ilahe illallah İbrahim halilullah" kitabesi

de sahip çıkmıştır. Kanuni Sultan Süleyman, İtalya'da baskı gören Yahudilerin kendi halkı olduğunu Papa'ya yazdığı bir mektupla dile getirmiş ve Papa tavrını değiştirmek zorunda kalmıştır. Yine Osmanlı'da yaşayan Yahudiler dini kutlamalarını, düğünlerini ve geleneksel etkinliklerini tüm detaylarıyla gerçekleştirme özgürlüğüne de sahip olmuşlardır. Yahudiler özellikle yönetimde güçlü konumlara getirilmiş, Filistin'de Yahudi varlığı tanınmış ve Yahudiler de genel olarak Osmanlı'ya sadakat beslemişlerdir. Bugün bile Yahudiler tarafından yazılan birçok kitabın önsözünde Osmanlı idari makamlarının Yahudilere gösterdikleri cömertliğe edilen teşekkürlere rastlamak oldukça mümkündür.

Geçmişe baktığımızda barış içinde bir arada yaşanan dönemlerin en önemlilerinden biri Osmanlı dönemi ise, mekânların da en önemlisi Osmanlı Kudüs'üdür. Yahudi, Hristiyan ve İslam Medeniyetleri tarafından üzerinde hak iddia edilen Kudüs'ün Osmanlı geleneğinin aksine sadece Yahudilere mahsus olmak üzere ele geçirilmek isten-

Hristiyan dünyasında farklı dinlere mensup toplumlar bir yana, farklı mezheplere mensup Hristiyanların bile canlarının tehlikede olduğu karanlık bir dönemde, farklı din ve ırka sahip insanlar Osmanlı'da barış ve güven içinde yaşıyorlardı.

mesi, bugün bu coğrafyada kanın durmamasının en önemli sebeplerinden biridir. Yavuz Sultan Selim tarafından 1516 yılında ele geçirilen Kudüs'te padişahın yaptığı ilk işlerden biri önceki devletlerin yaşağını kaldırmak ve Yahudileri buraya yerleşmeye davet etmek olmuştur. Tam yüz yıl öncesine kadar Osmanlı'ya ait olan Kudüs'te dört asır boyunca bu üç medeniyetin kardeşçe bir arada yaşamasının sebebi Osmanlı idaresindeki hoşgörölü ve anlayışlı tavidir. O dönemde Osmanlı'nın bütün bölgelerine "“Lâ ilâhe illallah, Muhammedun resûlullah” kiti-

Osmanlı himayesindeki farklı milletlerin ilişkilerinin bozulması süreci ise, Avrupa kökenli milliyetçilik düşüncesinin çeşitli misyonerlik faaliyetleriyle bu bölgeye sirayetiyle başlamıştır.

besi yazdırılırken, Kanuni Sultan Süleyman tarafından Kudüs Yafa kapısının üzerine "Lâ ilâhe illallah, İbrahim halilullah" yazdırılmış ve üç dinin ortak atası olan bir peygamber öne çıkarılarak burada yaşayan Yahudi ve Hristiyanlar da gözetilmiştir. Bu yazının altından geçerek şehre giren hiç kimse bu yazıdan rahatsız olmamış ve surlara kazınan bu ruh toplumsal hayata da yansımıştır. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere Osmanlı, himayesindeki milletlerin inanç ve geleneklerini yok saymamış, hiçbir milleti zorla Müslümanlaştırmamış, barındırdığı farklılıkları zenginlik olarak görmüş, hatta farklı milletlerin kendisine uyan maddi veya manevi unsurlarını benimsemiştir. Nitekim birçok tarihçi, Osmanlı'nın İslam dininden kaynaklanan yapıcı ve hoşgörölü tavrı olmasaydı, birçok dinî ve etnik kimliğin bugün ancak tarih kitaplarından okunabileceğini itiraf etmiştir. Son yıllarda dinler ve kültürler arası ilişkilerin bozulmasıyla Osmanlı dönemindeki güvenlik ve huzur ortamına karşı bir özlem duygusu uyanmış, Osmanlı'nın barış formölü bölgede süregelen çatışmaya alternatif bir çözüm olarak gündeme gelmiştir. Bugün Osmanlı mimarisini, sanat, dil ve yemek kültürünün hâlâ hâkim olduğu Kudüs'ün Osmanlı yönetimi tarafından nasıl barış içinde yönetildiğinin anlaşılması, barışa giden yolların hepsinin kapalı göründüğü günümüzde yeni ufuklar açabilir.

BİRLİKTE YAŞAMA TECRÜBESİNİN SONU: MİLLİYETÇİLİK VE ULUS-DEVLETİN İNŞASI

Osmanlı himayesindeki farklı milletlerin ilişkilerinin bozulması süreci ise, Avrupa kökenli milliyetçilik düşüncesinin çeşitli misyonerlik faaliyetleriyle bu bölgeye sirayetiyle

başlamıştır. Yüzyıllarca barış içinde yaşamış olan halklar birbirlerine karşı kıskırtılmak istenmiş ve nitekim başarılı olunmuştur. İslam Peygamberi tarafından 1400 yıl önce yasaklanan 'bir milletin diğeri millete üstün olma düşüncesi' yani modern anlamda milliyetçilik, ilk etapta halkların gözünde bir heyecan uyandırsa da, bu durum sadece Müslümanlar için değil aynı zamanda Yahudiler ve bölgedeki diğeri milletler için de zorlu bir sürecin başlangıcı olmuştur. Yüzyıllarca barış içinde beraberce yaşayan toplumlar birbirlerini değiştiremeyecekleri bir olgu olan milletleri yüzünden öldürmeye başlamış ve sadece yüzyıl öncesine kadar dinlerin uyum içinde beraber yaşadığı bu coğrafyada aynı dinin mensupları, kimi zaman kardeşler birbirlerini öldürmeye başlamıştır. Her şeye rağmen bugün Müslüman toplumlar, İslam tarihinde, epistemolojik kırılma ve ontolojik kopuşla sonuçlanan ürpertici bir medeniyet buhranı ve dolayısıyla ilk defa ürpertici bir fetret dönemi yaşıyor olsalar da, bugün bile, Batı'dan devşirilen ulus devletlerin bütün yıkımlarına rağmen farklı dinlerin, kültürlerin, hayat tarzlarının birlikte yaşayabildiği yegâne toplumlardır. Günümüzde hâlâ Mardin, Diyarbakır gibi şehirlerde, Lübnan ve Mısır gibi ülkelerde beraber yaşamaları asla mümkün olmayacağı imajı çizilen Yahudi, Hristiyan ve Müslümanlar Osmanlı'dan kalma komşuluklarını sürdürmektedirler. Yaygın kanaatin aksine, en güçlü dönemlerinde dahi, bugün seküler sistemlerin vaat ettiği eşitlik ve özgürlükten fazlasını âdemiyet temelinde İslam şuuruyla sunan bir hoşgörölü ve barış medeniyeti olarak Osmanlı, giderek küçük bir köy halini alan dünyamızda hem bugün hem gelecek için tüm insanlığa örnek olmaya devam etmektedir.

* Recep Şentürk, Açık Medeniyet, İstanbul: İz Yayıncılık, 2014, ss.31-37.

** Gayri müslimlere ait beş farklı mahkeme bulunmaktaydı: Yahudi, Ermeni, Katolik, Ortodoks, Kipti. Her insan her türlü insanı hakka ve dokunulmazlığa doğuştan sahiptir. Kur'an-ı Kerim, 2: 256.

BİRLİKTELİĞİN BEREKETİ

Emperyalist güçlerin öteden beri birlikte yaşamamızı engelleme çabası içerisinde olduğunu hatırlamakla birlikte iç etkenlerin de farkında olmamız gerekir.

**HALİT
BEKİROĞLU**

ÖNDER Genel Başkanı

Birlikte yaşama, geçmişimizden miras kalan nostaljik bir hatıra yahut tarihi bilgi olmanın ötesinde bugünün toplumsal yapısı açısından mecbur olduğumuz fiili bir durum ve aynı zamanda köklü bir kültürün yansımasıdır. Kültürümüzü oluşturan ana omurganın dinimiz ve geleneğimiz olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, ancak dinimizi sağlıklı bir biçimde anlayıp yaşamanın sonucunda oluşabilecek/ulaşılabilir olan ortak kültürün bizi daha fazla bir arada tuta-

cağını yakinen görmüş oluruz. Birlikte ve bir arada yaşamayı olumsuz etkileyen iç ve dış etkenlerden bahsetmek mümkündür. Özellikle emperyalist güçlerin öteden beri birlikte yaşamamızı engelleme çabası içerisinde olduğunu hatırlamakla birlikte iç etkenlerin de farkında olmamız gerekir. Çünkü birkaç asırlık mağlubiyetin de etkisiyle kendi içimizde henüz birlikte yaşama kültürünü tesis ettiğimiz söylenemez. Ancak zaman içerisinde toplumsal olgunlaşmamıza ve gelişmemize bağlı olarak daha etkin bir biçimde bu kültürün

15 Temmuz darbe girişiminden sonra ayrıştırmanın bizi güçsüz kıldığına bir kez daha şahit olduk. Kürt-Türk, Alevi-Sünni, her tür ayrımı bir kenara bırakarak millet dayanışması gibi erdemli bir dayanışmayla birlik olmanın önemini tecrübe ettik.

yaygınlaşacağını ve daha nitelikli bir şekilde kök salacağını birlikte göreceğiz. Nitekim burada topluma ve özellikle de “sivil toplum” diye adlandırdığımız yapılara düşen de bu vakıyı daha nitelikli hale getirmek için gerekli inceliği ortaya koyup azami gayret göstermek olmalıdır. Küçük hesaplara girmeden ve önyargıları ortadan kaldırarak yola çıkıldığı takdirde “bereket”e dönüşecek bir birliktelikten bahsetmek mümkün olacaktır ki bu birlikteliğe biz “cemaat” diyoruz. Cemaat olmanın “ümme” olmakla insicamlı birlikteliğini tesis ettiğimizde zaten ideal topluma da yol almış oluruz.

İletişimin hızı, etkileşimi de beraberinde getirir. Savaş, ekonomik nedenler, göçler vb. durumlar milletleri, çok uluslu, çok kültürlü bir toplum yapısına mecbur kılar. Bizim gibi geçmişinde yani mayasında birlikte yaşama kültürü olan bir toplumun, aynileşmeye zorlamadan adalet çerçevesinde yeniden bir model sunmasına imkan sağlamalıyız.

15 TEMMUZ MİLLET DAYANIŞMASI İÇİN BİR MİLAT

Ortak paydalarımıza baktığımızda birlikte yaşamamıza engel teşkil edecek hususların esasta çok fazla olmadığını söyleyebiliriz. Farklılıklarımızın ve ön yargılarımızın birer çatışma alanına dönüştürülmesine izin vermemek için etkileşimin avantajlarını kullanmak durumundayız. Aksi takdirde etnisite, mezhep, meşrep üzerinden yaklaşımlar sergilediğimizde önyargılarımızın depreşmesi ve farklılıklarımızın zenginliğe değil ihtilafa dönüşmesi kaçınılmaz olacaktır. Kur’an-ı Kerim’de insanlara hitaben, “birbirinizi tanımanız için sizleri farklı kabilelere ayırdık” şeklinde geçen ayete baktığımızda, birlikte yaşamının değerine yapılan vurgunun yanı sıra tanışmanın ve iletişim

kurmanın kıymetli olduğunu da görüyoruz. Birbirimizin yaratılışını doğru anladığımız ölçüde karmaşa ve çatışmaların da ortadan kalkacağını söyleyebiliriz.

15 Temmuz darbe girişiminden sonra ayrıştırmanın bizi güçsüz kıldığına bir kez daha şahit olduk. Kürt-Türk, Alevi-Sünni, her tür ayrımı bir kenara bırakarak millet dayanışması gibi erdemli bir dayanışmayla birlik olmanın önemini tecrübe ettik. Ümmet olma bilincini mikro planda tüm hücrelerimize kadar hissettik. Bizi birbirimize düşürmeye yönelik içerden ve dışarıdan müdahalelerin olduğu bir darbe girişimine maruz kaldık. Bu girişimi de toplumsal mutabakatımız ve mukavemetimizle aşmayı başardık. Birlikte direndik ve ortak noktalarda buluştuk. Farklı eğilimlerde farklı yaşam tarzlarındaki insanlar topyekûn tanklara mukavemet ettik. Vatan, millet, bayrak, din, ezan, sala gibi ortak noktalarda buluşmamızın, geleceğe dönük birlikte yaşama kültürünü güçlendirmesi ve sağlıklı bir zemine oturtması açısından çok iyi bir imkan sunduğunu düşünüyorum. Elbette farklılıklarımızın zenginliğini göz ardı edemeyiz. Ancak farklılıklarımızın yanı sıra bizi biz yapan değerlerimizi, bütünlüğümüzü, geleceğimizi hedef alan bir müdahale söz konusu olduğunda da birlik ve beraberlik çerçevesinde ortaya çıkacak ortak limanlarımıza sığınmak durumundayız. İnsanlar gibi kurumların ve devletlerin de samimiyetlerinin önemli olduğunun altını çizmekte fayda var. Detaya indiginizde kişilerin ve kurumların eksikliklerinden bahsetmek mümkün ancak ilişkilerini samimi bir zemin üzerinde inşa eden kurumlar iletişimlerini samimiyet ekseninde genişletip geliştirdikleri ölçüde önyargıları ve anlaşmazlıkları azaltmış ve birlikteliği berekete dönüştürmüş olurlar.

TÜRKİYE DARBELERLE DİZ ÇÖKTÜRÜLMEK İSTENİYOR

Abdülhamid Han, gücünü toplayana kadar itaatkâr bir görüntü verdi. Zamanla devletin bekası için cesur adımlar attıkça düşmanları çoğaldı, büyük düşündükçe operasyon yemeye başladı, imparatorluğu yeniden ayağa kaldırmaya çalıştıkça iç ve dış odaklar tarafından hedefe kondu.

UFUK COŞKUN

Araştırmacı-Yazar

L 876'da Abdülaziz'e yapılan darbeyle 600 yıllık kadim Osmanlı devlet geleneği yıkılarak yerine kontrol edilebilir yeni bir düzen inşa edilecekti. Yerine getirilen Abdülhamid Han, gücünü toplayana kadar itaatkâr bir görüntü verdi. Zamanla devletin bekası için cesur adımlar attıkça düşmanları çoğaldı, büyük düşündükçe operasyon yemeye

başladı, imparatorluğu yeniden ayağa kaldırmaya çalıştıkça iç ve dış odaklar tarafından hedefe kondu. Kemik yapısını bir üst akıl projesi olan Alliance İsrailite mezunlarının oluşturduğu İttihat Terakki Cemiyeti, Osmanlı'nın ayakta durabilmesi için üstün gayretler gösteren en önemlisi de İslam ülkelerinin birliği ve dirliği için mücadele eden Abdülhamid Han engelini orta-

Abdülhamid Han'dan beri dünyaya nizamat vermeye kalkan bir ağ ne zaman medeniyet perspektifli bir İslam birliğini tesis etme gayreti olsa hemen devreye giriyor ve bir darbeyle/operasyonla o ülkeyi siyasi ve ekonomik istikrarsızlığa sevk ederek direncini kırıyor/diz çöktürüyordu.

dan kaldırmak için geniş çaplı bir operasyon başlattı. Cemiyete, Emanuel Carasso, Nisim Russo, Nissim Mazliyah gibi üst aklın ajanlarının yanı sıra dışarıdan Haim Nahum, Avram Galanti ve Moiz Cohen gibi etkili isimler de destek veriyordu. 1000 yıllık kadim ittifakları paramparça ederek ülkeyi ebediyen kontrolleri altında tutmak istiyorlardı. 31 Mart Vakası olarak tarihe geçen “darbe” tam da bu çerçevede yapıldı. Darbe için yola koyulan “Hareket Ordusu” ise tam anlamıyla Abdülhamid Han'dan nefret eden eşkıya takımından oluşuyordu. Abdülhamid Han engelini ortadan kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti 1781 yılında Tapınak Şövalyelerinin üstadı/komutanı olan Albert Pike'nin Mazzini'ye yazdığı mektupta anlatıldığı gibi kısa sürede savaşa sokularak yıkıma uğratıldı. Sonrasında 50 yıl süren siyasi, sosyolojik, kültürel ve ekonomik kıyım...

Tek Parti döneminin her bakımdan enkazını devralmış olan Menderes, iktidara geldiği günden itibaren ülke menfaatleri doğrultusunda birtakım icraatlar yapmaya başlamıştı. İktidarında Türkiye ekonomisi ortalama yıllık %7.8 oranında büyüdü ve Türkiye'nin GSMH'si Dünya toplamının binde 6.43'ün-

den binde 7.52'sine yükseldi. 1957 döneminde sanayinin yıllık ortalama büyüme hızı %12,5 gibi rekor sayılacak bir düzeye ulaşmıştı. Maliye Bakanı Hasan Polatkan ise çoğu defa esnafın ayağına kadar gidip onları fabrika kurmaları için teşvik ediyordu. Menderes, özellikle karayolu ve köprü yapımına da büyük önem vermişti. Fakat en büyük suçu Bağdat Paketi ile İslam ülkelerinin birlik ve beraberliğini esas alan bir projenin temel unsurlarından biri olmasaydı. Bedelini 27 Mayıs cuntacıları tarafından hazin bir şekilde idam edilerek ödedi.

TÜRKİYE'NİN TARİHSEL YÜRÜYÜŞÜ DARBELERLE BALTALANDI

27 Mayıs darbesinde ABD'nin talimatıyla bir gece içinde 250'si general olan tam 7 bin subay tasfiye edilmişti. Bu tam anlamıyla bir kırılma, TSK'ya yapılan bir Gladyo operasyonuydu. 27 Mayıs darbesinden birkaç yıl sonra, üst akıl çok sinsi bir örgütün temellerini attı. Fethullah Gülen adında ilkokul mezunu bir vaizi alıp onun üzerine büyük bir proje inşa etti. Bu projenin temel misyonu sinsi bir şekilde örgütlenerek devleti ele geçirmek ve en önemlisi de “Hz. Muhammed”siz bir dinin yerleşmesi için topluma

nifak tohumları atmak olacaktı. Öyle ki gün gelecek asker kılığına girerek uçaklarımızı, tanklarımızı gasp edecek ve üzerimize bomba yağdıracaktı!

60 darbesinden on bir yıl sonra, 12 Mart 1971'de bilhassa Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un etkin rol oynadığı ve yine 60 darbesinde olduğu gibi emir komuta zinciri içerisinde gerçekleşen, sivil hükümeti istifaya zorlayan bir muhtıra süreci yaşandı. Darbe, 1971 yılında 12 Mart günü saat 13:00'de TRT radyolarından okunan muhtıra ile ilan edildi

Asıl darbe/kıyım için 1980'e kadar beklenildi. 27 Mayıs'ta 7 bin subayın tasfiye edilerek yerlerine yerleştirilen Gladyo kadrosu iş görüyordu. Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da bu yılların FETÖ'nün TSK'ya sızmaya çalıştığı yıllar olmasıydı... Sınava hırsızlığına ise 1986 yılında başlayacaklardı!

1980 darbesinden kısa bir süre önce 1979 İran Devrimi gerçekleşmiş, Sovyetler Birliği ise Afganistan'ı işgal etmişti. ABD, Ortadoğu'da dengeleri yeniden kurarak temel politikası olan İslam ülkelerini sömürgeleştirmenin yollarını aramaktaydı. Türkiye'nin ise böyle bir zamanda her zaman olduğu gibi İsrail'in güvenliği için bir ayarda

tutulması gerekiyordu. Ülkede ter-
tiplenen birtakım iç karışıklar baha-
ne edilerek TSK yine emir komuta
zinciri içerisinde gerçekleşen bir
darbe yaptı. Cuntacıların yazdığı
anayasa ile de ülkenin kontrolü
tamamen üst akla devredilmiş oldu.
Daha doğrusu üst akıl ile yapılan
sözleşme yenilendi!

28 Şubat 1997 Postmodern Darbesi
de, diğer darbeler gibi bu ülke-
nin yerli insanına dönük yapılmış
topyekûn bir saldırı ve imha ha-
reketiydi. Darbenin asıl aktörleri;
İsrail, Washington'daki İsrail lobisi
ve CIA ve içerideki Fetullahçı yapıy-
dı. Rahmetli Necmettin Erbakan'ın
İslam ülkelerinin birliğini esas alan
D-8 modeli, 28 Şubat'ın gerçekleş-
mesinde çok büyük bir etkendi.
Ama darbe "irtica" kisvesi altında
yapılmıştı.

Abdülhamid Han'dan beri dünyaya
nizam vermeye kalkan bir ağ ne
zaman medeniyet perspektifli bir
İslam birliğini tesis etme gayreti
olsa hemen devreye giriyor ve bir
darbeyle/operasyonla o ülkeyi siyasi
ve ekonomik istikrarsızlığa sevk
ederek direncini kırıyor/diz çök-
türüyordu. Turgut Özal, başkan-
lık sistemi tartışmalarını başlatığı
gün itibarsızlaştırılmaya başlanmış,
"Özal sivil diktatör", "Özal'ın tek
adam olma hevesi" gibi manşetler
atılmaya başlanmıştı. 1991 yılında
Sızıntı dergisinin Ağustos sayısının

başyazısı tamamen Özal'a ayrılmıştı.
"Milletin yolunu kesen kanlı kâbus"
başlığı adı altında yayınlanan yazı-
dan sonra rahmetli gün yüzü gör-
memişti.

KÜRESEL SİSTEMİN SON TAŞERONU: FETÖ

Dünya sistematik bir şekilde her ge-
çen gün felakete, kaosa ve buhrana
doğru sürükleniyor. Paraya tapan,
sapkın, Tapınakçı, Kabalist Batılı
küresel güçler; din, siyaset ve para
üzerinden kurdukları geniş bir ağla
yıllardır İslam ülkelerini bölüp par-
çalıyor. Küresel sermayeyi tekelinde
tutan ve istedikleri ülkeleri "haydut
ülke" statüsüne sokan yeni dünya
düzeninin mimarları, son 200 yıldır
ekonomiye, siyasete ve toplumsal
alana hükmediyor.

Lakin 15 Temmuz 2016 tarihinde
Türkiye bugüne kadar gerçekleşt-
tirilen darbelerden daha farklı bir
şey yaşadı. Bu sefer topyekûn emir
komuta zinciri çerçevesinde işleyen
bir darbeden ziyade 1966 yılından
beri Türkiye için özel tasarlanmış
bir proje olan FETÖ eliyle ülkemiz
işgal edilmek istendi. İlkokul me-
zunu bir adamı alıp onu bir ülkeyi
yıkacak güce eriştiren çok ilginç bir
düzenek var karşımızda. İşte FETÖ,
din, para ve siyaset temelli politi-
kalarla Ortadoğu'da kaos planları
yapan, İslam ülkelerini bölen ve
adına üst akıl denilen bu düzenğin

bir parçasıdır. Kısacası dünün pro-
jesi olan İttihat Terakki'nin yerini
bugün FETÖ almıştı. FETÖ'nün
Türkiye'yi üst aklın güdümünden
çıkarmamak gibi bir vazifesi vardı:
Türkiye geçmişte olduğu gibi ayağa
kalkmamalı ve asla bağımsız bir ülke
olmamalıydı. Bu sebeple üst aklın
aramıza yerleştirdiği tüm kriptolar
maskelerini düşürerek artık açıktan
savaş vermeye başladı. Hedefleri,
ülkeyi her geçen gün bağımsızlığa
doğru götürmeleri tıpkı Abdülhamid
örneğinde olduğu gibi iktidardan
düşürmek, hatta tamamen yok
etmek! Ne var ki milletimiz ülke
bağımsızlığı söz konusu olduğunda
dün Çanakkale'de gösterdiği basi-
reti, dirayeti ve direnci 15 Temmuz
günü tekrar gösterdi. Bu beklen-
medik durum karşısında emelleri-
ne ulaşamayan bu hain yapılanma
tamamen deşifre oldu ve OHAL
kapsamında tasfiye süreci başladı.
Bugün kurumlarımızı yeniden inşa
etme sürecindeyiz. Türkiye bir sis-
tem değişikliğine doğru gidiyor. Bu
durumda Türkiye'de başlayan bu
direnişi bilhassa İslam ülkelerine
de sıçratmak ve tüm İslam dünya-
sını da uyandırmak durumundayız.
Aksi takdirde hepimiz bu acımasız
düzenğin dişlileri arasında ezile-
ceğiz. İslam dünyası tek amaçları
İslam'ı ve Müslümanları ortadan
kaldırmak olan üst akıl tehdidine
karşı birlik olmak zorundadır.

*15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye bugüne
kadar gerçekleştirilen darbelerden daha farklı
bir şey yaşadı. Bu sefer topyekûn emir komuta
zinciri çerçevesinde işleyen bir darbeden
ziyade 1966 yılından beri Türkiye için özel
tasarlanmış bir proje olan FETÖ eliyle
ülkemiz işgal edilmek istendi.*

**AKİF EMRE: BİR MEDENİYET
FARKLI KÜLTÜRLERLE
RAHAT İLETİŞİME GEÇEBİLİYORSA
KENDİNE OLAN
ÖZGÜVENİNDİR**

DEMET TEZCAN - EROL ERDOĞAN - VEYSEL BAŞAR

İslam medeniyetinde bir arada yaşama tecrübesi hangi fikri, siyasi, kültürel dinamikler üzerine inşa edildi?

İstanbul, Saraybosna ya da Kudüs'te bu kültür yüzyıllarca nasıl muhafaza edildi? Modernizmin bir arada yaşama kültürüne etkileri ne oldu?

Batı dünyası bu konuda nasıl bir sınav veriyor? Küreselleşme, popüler kültür ve medya bu süreçte nasıl bir işlev görüyor?

Bu soruların peşine düştük ve gazeteci-yazar Akif Emre ile uzun ama keyifli bir söyleşi gerçekleştirdik. Keyifli okumalar...

Demet Tezcan: *Bugün daha çok "bir arada yaşama kültürü" üzerine söyleşmek istiyoruz. Bir yazınıza atıfta bulunarak başlamak istiyorum. Osmanlı deneyiminin çok-uluslu, çok-dinli bir model olmasından ziyade çok-İslamli oluşunun gözden kaçtığına vurgu yapıyorsunuz. Osmanlı çok-İslamli özelliğini Medine modelinden mi almıştır?*

Akif Emre: Bir arada yaşama işi fazla abartılıyor gibi geliyor bana. Yani bir arada yaşamaya yüklenilen anlamlar aslında bizi yan yana iken farklı yerlere savuruyor. Müslümanlar özellikle çok fazlasıyla abartıyor, fazla romantize ediyoruz. Mesela Osmanlı'dan bahsederken sanki bugünkü demokratik anlamda herkesin eşit olduğu, kimsenin kimseye karışmadığı ütopyik bir toplum hâyal ediliyor. Gerçekte ise klasik bir imparatorluk olarak orada hiyerarşi var, farklı katagoriler var.

DT: *İmparatorluk olarak mı tanımlıyorsunuz Osmanlı'yı?*

AE.: Modern siyaset terminolojisi içinde kolay anlaşılması açısından kullanıyorum, imparatorluk. Çok-uluslu, merkezî bir yönetimi olan bir siyasal yapı... Batılı anlamda

emperyalizmi çağrıştırıyor olsa da hükümlerliği ve siyasi coğrafyası açısından imparatorluk. Başka kavramlar da kullanabiliriz. Bu tür dönemlerde atladığımız bir husus var: Karşılaştırmalı okuma yapmıyoruz. Osmanlı'da toplum yapısı böyleyken aynı dönemde Batı Avrupa'da nasıldı? Uzakdoğu'da, Çin medeniyetinde nasıldı? Karşılaştırma yaptığımızda daha sağlıklı modeller çıkar ortaya. Aksi takdirde anakronizme düşüyoruz. Bugünden geçmişi okumaya, pozitif veya negatif anlamda geçmişi kurgulamaya, yeniden üretmeye çalışıyoruz. Bugünün felsefi, sosyal anlayışına uygun modellemelerden yola çıkarak "Osmanlı modeli" veya başka bir şablon oluşturuyoruz. Ulus-devlet atmosferinde doğup büyüdüğümüz için kavrayamadığımız bir şey var. Yani tek millet, tek devlet, tek toplum, tek dil, tek kültür. Aslında bu da insanlık tarihinde modernliğin açtığı bir parantezdir. İnsanlığı tek boyutlu, tek kültürlü bir tipolojiye indirgeyen bir prototiptir. Osmanlı'nın o anlamda hem İslam medeniyetinden devraldığı bir insan-toplum anlayışı var, hem de kendine özgü geliştirdiği modeller var. İç içe, bir arada yaşamıyla ilgili. Bunun modern anlamda çoğulcu toplum yapısıyla

örtüşen yanları olsa da topluma, insana yaklaşımı, dinin bu modellemedeki belirleyiciliği pluralist topluma indirmemize engeldir. Burada mesela Müslümanlık deyince de yine tek tip bir Müslümanlık kastediyoruz. Bu da Cumhuriyet döneminde, modern dönemde soluklandığımız atmosferin getirdiği bir algı aslında. Fakat Balkanlara, Osmanlı Ortadoğusuna gittiğimizde farklı Müslümanlıkların olduğunu ve bunların hiçbirinin de yeni oluşmadığını, tarihsel köklerinin olduğunu görüyoruz. Osmanlı'yı baz alırsak, yüzlerce yıldır bu hayat tarzının toplumsal temeli var. Ama şöyle bir hassasiyetin var olduğunu da dikkatlerden kaçırmamak gerekir. -Bu hem pozitif anlamda hem de eleştirel anlamda düşünülebilir- Osmanlı'nın bu kadar müsamahakâr olmasının elbette sahip olduğu dünya görüşü ile alakası var ama işin püf noktası şurası: Herhangi bir toplumsal, sınıfsal, ekonomik kesim siyasetle uğraşmıyorsa, siyasetle doğrudan yönetime meydan okumuyorsa o konuda hiçbir problem olmuyor. Ancak ne zaman siyasetle merkezi tehdit ederse o zaman müsamaha edilmiyor. O anlamda işte hiç de demokratik değil. Onun için abartmanın âlemi yok. Osmanlı resmî

Osmanlı medeniyeti dediğimiz şey İslam medeniyetinden bağımsız özerk bir şey değil. Ama İslam medeniyeti içerisinde kendine özgü açılımlar sağlamış bir uygulama, bir pratik. Zaten bir medeniyet doğduğu yerden başka bir dala bir eksen sıçraması yaşarsa genişleyebilir.

din -ana akım diyelim- Hanefi ehli sünnet çizgisini baz alacak olursak, hatta işte tasavvufi bir çizgiyi esas alacak olursak, bunun yan kollarında da eğer siyasi odaklı bir kalkışma, bir meydan okuma yoksa bu toplumsal, kültürel, dini renklere alabildiğine imkan tanınmış. Yaşamaya imkân verilmiş. Bugün yanlış biçimde mezhep deniyor: aslında hepsi birer tarikat/tekke sayılması gereken Bektaşî, Alevî ocaklar, dergâhlar hepsi rahatlıkla kendi varlıklarını mümkün kılmışlar. Bugün Balkanlar'da halen Bektaşîlik bütün renkleriyle yaşıyor. Bunlar doğrudan Osmanlı bakiyesi unsurlardır.

DT: *Osmanlı burada güçlü oluşuna güvendiği için mi bu kadar rahat tebaya karşı? Yoksa Medine vesikasında olduğu gibi "aralarında âdet olduğu üzere" diye Peygamber Efendimiz her kabileye tek tek vurgu yapıyor. Hukukunu belirlerken, adaletini belirlerken Osmanlı'da böyle bir model var mı?*

AE: Şüphesiz bu İslam anlayışı ile alakalı bir şey. Osmanlı değil de Abbasiler olmuş olsaydı o zaman onlar da böyle davranacaklardı. Çünkü düşünün, İslam'ın ana merkez coğrafyası Ortadoğu'yu kabul edecek olursak 1400 yıldır İslam var. Ve burada nüfusun önemli kısmı Hristiyan Araplar ve diğer Hristiyan unsurlardan oluşuyor. Yani diğer yönetimler de farklı dinlere yaşama imkanı sunuluyor. İslam doğduğu andan itibaren farklı din ve kültürlerle bir arada yaşama deneyimine sahip. Ama Hristiyan dünyasının özellikle Batı Avrupa'nın böyle bir deneyimi hiçbir zaman olmadı. Amin Maalouf'un sıkça tekrarladığım, kendi hayatından verdiği bir örneği var. Kendisi Lübnan asıllı Maruni bir Hristiyandır. Hristiyanlığın mar-

jinal bir mezhebinin üyesi olarak mensubiyetini İslam coğrafyasının ortasında kalmış bir Hristiyan adamı misali coğrafyada yaşıyor olmaya borçlu. Eğer Avrupa'da olsaydı, çoktan hâkim Hristiyan mezhepleri tarafından asimile edilmiş veya katledilmiş olacaktı. Bu durumu kitabında uzun uzun anlatır.

Erol Erdoğan: *Batı tecrübesinin kendi sürecinde demokrasi kavramını ortaya çıkarmış olmasını Batı'nın birlikte yaşam arayışı olarak mı görmeliyiz?*

AE: Batı'nın bazı şeylere aşırı vurgu yapması geçmişindeki günahlarından dolayıdır. Feminizm niye Batı'da çıkıyor? Her yerde kadınla ilgili sorunlar var ama kadın varoluşsal olarak Batı Avrupa'da olduğu kadar hiçbir zaman, hiçbir yerde aşağılanmamıştır. Kadının, Batı'da insan bile sayılmadığı dönemler var.

EE: *Evet, Batı'nın böyle bir problemi var, bu acıdan dolayı arayışı var. İslam'daki bir arada yaşama kültürü ile Batı'nın demokrasi ve çoğulculuk anlayışının kesiştiği yer var mı?*

AE: Aynı şeyler değil. Modelleme yapacak olursak, Batı medeniyeti ile İslam medeniyetini ayıran temel farklardan biri şu; Batı medeniyeti dikey olarak sınıfsal bir topluluktur, ekonomik bir ayrışmaya dayalı sınıflı toplum. İslam toplumu ise yatay olarak ayrışır. Dinler, mezhepler, kültürler yan yana yaşar ama herkesin de belli bir sınırı var. Her İslam toplumunda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da birinci öncelik Müslümanlıktı. Hâkim olan Müslümanlıktı. Değer yargıları, kamusal alana rengini veren, kamusal alanda söz yetkisine sahip olan İslam'dı. Yatay olarak farklı kültür alanları yan yana bulunabiliyordu.

Osmanlı millet sistemi bir yanda farklı dinleri kendi içinde özgür bırakırken diğer tarafta kamusalı belirleyen ana rengini veren değerler sistemi olarak kendi dünya görüşünü tartışmaya açmıyordu. En azından klasik Osmanlı düzeni böyle idi.

DT: *Kudüs, Bosna, İstanbul öze-
linde konuştuğumuzda?*

AE: Buna Endülüs'ü de ekleyebiliriz. Çünkü Endülüs 1492'de yani hemen hemen 16. yüzyılın başlarına kadar gelmiştir. Yani Osmanlı ile de 200-300 yıllık ortak paralel bir deneyim var.

DT: *Buradaki bir arada yaşama kültürünü uzun vadeli kılan sadece İslam mı? Toplamların kendi erdeminin payı nedir?*

AE: Olayın ilkesel yönleri vardır; bu inançtan kaynaklanıyor. Bir de bunu çeşitlendiren, zenginleştiren, oradaki insan malzemesinin alışkanlıklarını oluşturan coğrafya ve kültür var. Osmanlı medeniyeti dediğimiz şey İslam medeniyetinden bağımsız özerk bir alan değil. Ama İslam medeniyeti içerisinde kendine özgü açılımlar sağlamış bir uygulama, bir pratik. Zaten bir medeniyet doğduğu yerden farklı bir jeokültürel alanda bir eksen sıçraması yaşarsa genişleyebilir. Mesela Hristiyanlığı ele alalım: Hristiyanlık aslında Ortadoğu merkezlidir ama Avrupa'ya kaydıktan sonra açılım sağlamıştır. Avrupa medeniyeti, Batı medeniyeti Pasifik'ten, Atlantik'ten öbür tarafa kaydıktan sonra daha da büyümüştür. İslam medeniyeti de öyle. Aslında Ortadoğu merkezli ama bir yandan ekseri Hindistan'a kaymış başka bir açılım sağlamış, Endülüs'e kadar başka bir eksen sıçraması sağlamış. Bu eksen değişiklikleri aslında medeniyetlere

uygulamada daha evrensel, daha açılımlı, daha zenginleştirici bir deneyim kazandırıyor. Osmanlı bu anlamda yeni bir eksenidir. İslam medeniyeti açısından coğrafya olarak, stratejik olarak yeni bir eksenidir. Kültürün, coğrafyanın, iklimin, bunların hepsinin bir etkisi var. Ama şu kesin: Osmanlı her şeyden evvel bir Balkan medeniyetidir. Sanıldığı gibi bir Ortadoğu, Anadolu değildir. Şehirleşmeden kültüre, entelektüel hayata kadar en çok verim aldığı bölge Balkan coğrafyasıdır.

EE: *Bu, Osmanlı'nın yönünün Avrupa'ya dönük olmasından kaynaklı galiba.*

AE: Osmanlı için, Anadolu'yu ihmal ettiği eleştirisi yapılır. Osmanlı geldiği zaman zaten Anadolu'da Selçuklu altyapısı vardı. Ama Balkanlar'da çökmüş bir coğrafyayı devraldı. Ayrıca, Anadolu'daki beylikler ve Selçuklu bakiyesi kaynaklı güç dengeleri vardı. Osmanlı orayla ilgilenseydi yıllarca açılmazdı. Onun için doğrudan Batı'yı hedef seçmiş, hem insan malzemesini dönüştürürken hem de orayı İslamlaştırmaya başlamış. Kendi rengini verebileceği farklı bir açılım. Bu çok önemli bir ayrıntı.

DT: *Osmanlı'yı okurken, onu bir insan gibi düşünürsek, Kudüs'ü, İstanbul'u, Bosna'yı nasıl tanımlayabiliriz?*

AE: Kudüs, bütün kadim insanlık geleneğinin özeti. Sadece İbrahimi dinlerin değil, İslam tarihinin de özeti Kudüs. Kudüs'te Yahudilerin Ağlama Duvarı'nda ibadet etmeleri Kanuni döneminde sağlanıyor. Yani Osmanlı o anlamda daha önceki tarihsel uygulamaları da aşmıştır. Bir medeniyet farklı kültürlerle rahat iletişime geçebiliyorsa, ken-

dine olan özgüvenindedir. İslam medeniyetinin doğuşundan itibaren hem felsefi, hem siyasi, hem kültürel anlamda farklı kültürlerle farklı etnisitelerle bu kadar rahat iletişime geçmesi kendine olan özgüvenindedir. Yunan felsefesinden kütüphaneler dolusu tercüme yapıyor. Hemen hepsinde itikadi olarak kendi inanç sistemine meydan okuyan şeyler var. Aristo mantığı ile uğraşmış yıllarca filozoflar. Gazali'de de onun etkileri var ama onu görmezlikten gelmiyor, yok saymıyor. Onları anlamaya, sentezlemeye, kendini konumlamaya çalışıyor ve oradan ne alabilirim gözüyle bakıyor, hikmet gözüyle. Bu bir medeniyetin, kültürün kendine olan özgüveni ile alakalı bir şey. Çünkü farklı kültürlerle rahatlıkla temas geçiyor ve onları kendine dahil ediyor. Yani çeşitliliğe, sisteme dahil ettiği oranda zenginleşiyor. Bugün Amerika'nın en büyük alamet-i farikası nedir? Dünyanın bütün beyin gücünü kendisinde

Bir medeniyet farklı kültürlerle rahat iletişime geçebiliyorsa, kendine olan özgüvenindedir. İslam medeniyetinin doğuşundan itibaren hem felsefi, hem siyasi, hem kültürel anlamda farklı kültürlerle farklı etnisitelerle bu kadar rahat iletişime geçmesi kendine olan özgüvenindedir.

toplamasıdır. İçine kapansa bir müddet sonra katılaştır kalır.

DT: *Amerika’da yüzyıllardır siyahlarla bir arada yaşıyorlar ama ırkçılıktan da asla kurtulamadılar. Oradaki bir arada yaşamayı nasıl yorumluyorsunuz?*

AE: Oradaki bir arada yaşama değil. Yani statü ve sınıf farkı var. Kölelik resmi olarak 19. yüzyıl sonlarında kalktı. Amerika’nın kurucu babalarının ortaya koyduğu ilk anayasanın maddelerine bakın, birçok evrensel insan hakları beyannamesinin esası oradan alınmaktadır. Ama kimin için geçerli? Sadece beyazlar için. Orada siyahlara, yerlilere, yabancılara bir şey yok, sadece beyazlar için yazılmış harika bir metin.

EE: *Amerika ve Avrupa’nın “bir arada yaşama” tecrübeleri arasında fark var mı?*

AE: Amerika daha zengin o anlamda. Kölelik geçmişi var. Avrupa’nın Avrupalı olmayana önyargısı ile Amerikalınıninki aynı değildir. Evet orada da ayrıcalıklılar var, Amerikan elit sınıfı var ama toplumsal anlamda aynı yerde çok farklı insanları görebilirsiniz. Avrupa’da ırkçılık daha çok öne çıkar. Çünkü diğerleri ile bir arada yaşama tecrübesi ana kıtada yok, ilişki sadece mültecilik üzerine kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı’ndan, imparatorluk çağlarının bitiminden sonra Müslümanlarla, Asyalılarla, Afrikalılarla kurduğu ilişki, patron-işçi ilişkisidir. Birlikte yaşama tecrübesi daha kadim-evrensel değerlere dayalıdır, kendiliğindedir. Geçmişleri çok acı tecrübelerle dolu olduğu için çoğulculuk, feminizm, bir arada yaşama gibi şeyleri bu kadar abartıyorlar.

EE: *Bir arada yaşama tecrübesine daha çok Osmanlı’dan örnek veriyoruz. Emeviler, Abbasiler daha önceki dönemlerden örnek verememişiz, onları bilmemekten mi?*

AE: Bilmemekten... Bir de Osmanlıcılık yapıyoruz. Onlar, Osmanlı gibi yakın tarihli değil. Emevi diyorsun, sınırının bir ucu Kurtuba’da öbürü Bağdat’ta. Tabii, Osmanlıcılık deyip kesip atmayalım. Siyasi ve kültürel olarak bizim hafızamız, bizim tarihimiz.

DT: *Peki biz bu hafızaya niye Medine Vesikası’nı dahil etmiyoruz?*

AE: İşin bir teolojik boyutu, bir de tarihsel pratiği var. Bir arada yaşamının kitap sünnetteki yeri nedir tartışması teolojik bir tartışma. İsterseniz ona da girelim.

EE: *Bir miktar girelim. Birlikte yaşamının Kur’an’daki hükmü, durumu nedir?*

AE: Bu sadece sosyal ve kültürel hoşgöründen ibaret değil, itikadi, hukuki temelleri var. Ehlikitap dediğimizin hukuku var, gayrimüslimin hukuku var. Sen ona bir şey lütfetmiyorsun, hoşgörmüyorsun, Müslüman bir yönetimin vermek zorunda olduğu bir hakkı, din, inanç ve fikir özgürlüğüne dayalı toplum modelinde söz konusu zorunda olan o. Tabii, hukuktan bahsediyoruz. Hukuka dayalı geliştirilmiş bir siyaset, yaşama biçimi, örf, kültür var. Açılımlar var ama hukuki temelleri var, teolojik temelleri var.

EE: *Sadece sosyolojik bir zorunluluk veya hoşgörü değil yani?*

AE: Hoşgörü değil, zaten İslam toplumunda yaşayan farklı din ve inanç mensubu olarak temel, hu-

kuki hakkı. Tıpkı zekât gibi, lütuf değil. Adam Müslüman değil, inancına ve kültürüne göre yaşamak onun bizzatı hakkı. Hukuki bir temeli var. Hukuki temel esaslara dayalı olarak her yönetim, her hanedan, her beylik, bunu zenginleştirmiş, çeşitlendirmiş. Vergi esası belli, neye müdahale edip etmeyeceği belli, hepsinin tek tek fıkıhta kuralı var. Yeni problemlerle karşılaştığında fıkıh ona göre yeni çözümler üretmiş ama esas belli. Atalarımız çok romantik insanlardı da bunları bahsetmiş değil. Bağlısı oldukları dünya görüşünün, inanç sisteminin gereği olarak zaten vermek zorunda oldukları bir özgürlük alanı, toplum modeli bu. Ama başında söylediğim gibi demokratik, çoğulcu anlamda, eşitlikler üzerine dayalı bir modelleme ile karıştırmamak gerekir. Esas olan Müslümanlık. Biz bunu kaçırıyoruz genellikle. Çok sivil ve demokratik bir dille karıştırıyoruz. Bazılarının hoşuna gitmeyecek bu ama hukuktan bahsediyorsak, esas olan Müslümanlığın yaşama alanının öncelenmesidir. Öbürlerini yok sayma anlamında değil ama yan yana yaşamaya dayalı toplum modelinin önceliğini özgürlüğün sınırlarını çizen modelde belirleyici olan odur. Şu anda seküler toplumda, bir kişi bile oruç tutmuyorsa oruç tutmayanın aç gezenler üzerinde tahakkümü var, onu hoşgörürüz. Ama hukuki olarak bakış açısı tamamen farklı, paradigma farklı. Bunu demokratik bir dille anlayamayız.

EE: “Esas olan Müslümanlıktır” sözünüzden yola çıkarak soracağım. Bir arada yaşıyoruz; tebliğ, emri bi-l ma’ ruf... Bunlar, bir arada yaşamayı bozmayacak şekilde nasıl yürüyecek?

AE: Tebliğ, iyiliği yayma dinde zorlamayı gerektirmiyor. Dinde

zorlama yoktur temel ilke. Bir örnek... Ahmed Cevdet Paşa Bosna’ya müfettiş olarak gidiyor. Bazı sorunlar var, Bosna’da kalıyor. Oradaki tecrübelerini, gözlemlerini rapor halinde sunuyor. Tezakir’de çok ayrıntılı bir şekilde var. Avusturya-Macaristan sınırından elli kadar aile, yanlış hatırlamıyorsam, Osmanlı’ya iltica ediyor. Yılın ortası... Ailelerin çocuklarını okutmaya ihtiyaçları var ama onların kültürüne uygun bir okul yok. “Müslüman okullarına, medreselere alalım” diyorlar. “Olmaz!” diyor, “Onların kendi kültürüne uygun bir sınıf açılacak!” Elimize düştü, hemen asimile edelim, kültürümüze adapte edelim, Müslümanlaştıralım diye bir şey yok. Onları bir şahsiyet, bir kültür olarak kabul ediyor ve o kültürün içerisinde kalıyor. Farklılıkları yok sayarak, demokratik bir potada herkesi eritelim demiyor, Hristiyan ise Hristiyan olarak, Müslüman ise Müslüman olarak tanıyor.

EE: Müslümanlar olarak bugünkü bir arada yaşamaya dair inanç ve formlarımızla Kur’an’da olan ya da Osmanlı’nın uyguladığı farklı sanki?

AE: Çok farklı; sosyolojik ve düşünsel olarak farklı. Biz şu an seküler düşünüyoruz. Modern ve seküler paradigma üzerinden geçmiş okuyoruz. Günün şartları ve söylemlerinin etkisindeyiz. Osmanlı ve İslam medeniyetindeki uygulama doğal, tabii. Yani Batu toplumu hala dikey olarak ayrılmış ekonomik temelli bir sınıfsal yapıdır. İslam toplumları tarih boyunca yatay bölmedir, yani sınıfsız değildir. Bilenlerle bilmeyenlerin aynı olmadığı, erdem esasına göre ayrılan bir yapıdır. Kültürel anlamda yan yana birbirini tanıyan durumdadır. Buna, demokratik açıdan bakıldığında eleştirilebilecek boyutları

da var, takdir edilecek boyutları da. Bugünkü kriterlerle, bugünkü siyasal, toplumsal tecrübeyle değerlendirmeye kalkmak yanlış olur. Dönemin şartları içerisinde hangi değer yargıları üzerinde öyle bir toplum yapısı inşa edilmişti, o değer yargıları neydi? Oradan bugüne bir modelleme geliştirmek lazım.

DT: Kudüs, İstanbul ve Bosna’ya insan gibi düşünürsek nasıl tarif edersiniz demiştiniz. Kudüs’ün tarifinden buraya geldik.

AE: Evet ilginç bir soru. İnsan gibi düşünelim; Kudüs daha ehlikitap bir şehir. Bütün dinlerin bence insanlık tarihinin orada özeti var. İstanbul... Osmanlı İstanbul demek biraz da. Eğer İstanbul olmasaydı Osmanlı olmazdı, mümkün değildi. O çok farklı renkleri, zenginliği, dünyeviliği, uhreviliği, romantizmiyle beraber hepsi İstanbul’da var. İstanbul Osmanlı’nın özeti. Saraybosna ise Osmanlı’nın Avrupa yüzü.

DT: Modern dünyada bunu nasıl yorumluyorsunuz? Bir müzik parçası dünyanın her tarafına yayıla-

Eğer İstanbul olmasaydı Osmanlı olmazdı, mümkün değildi. O çok farklı renkleri, zenginliği, dünyeviliği, uhreviliği, romantizmiyle beraber hepsi İstanbul’da var. İstanbul Osmanlı’nın özeti.

biliyor. Bir ortak kültür oluşuyor ister istemez.

AE: Ortak kültür mü, tek tipleşme mi? Küreselleşmenin herkesi kuşatan, yaygınlaştıran, ortaklaştıran ve aynileştiren bir etkisi var. Aynı zamanda lokal olanın globalleşmesi var. Lokal olanın da böyle

Göçmen olayında Avrupa; bir, kendine olan özgüvenini kaybetti; iki, eski korkuları yeniden nüksetti; üç, mevcut refah düzeyini sürdürülebilirlik kapasitesi de gittikçe kısıtlanmaya başladı. Onun için de saldırganlaşıyor. Unutmamak lazım ki düşüşe geçen her imparatorluk saldırganlaşır. Bu Amerika için de geçerli.

bir karşılıklı etkileşimi var ama bu küreselleşmeden önce modernitenin problemi. Küreselleşme bunu yaygınlaştırmış oluyor.

Veysel Başar: *Bunun bugün bir arada yaşama dediğimiz algıyla bir bağlantısı olabilir mi? Bir arada yaşamının dayatılması aynı zamanda tektipleşmenin dayatılması?*

AE: Herkesin derinliksiz bir ortak kültür adı altında aynileştiği, tektipleştiği bir süreç var. Mimari bile, kılık kıyafet bile dünyanın her yerinde aynı. İşte İstanbul'da da benzer apartmanlar yapılıyor. İnsanla-

rımızı mimikleri, gülüş, konuşma tarzları bile Amerikan filmlerinden çalma... Her gün yüzlerce lokal dil kayboluyor. Ulus devlet, merkezî eğitim, merkezî kültür, tektipleşme... Bütün bunlar yaygınlaştıkça, güçlendikçe ne oluyor? Farklılıklar, çeşitlilikler teke indirgeniyor. Hep-sinden önemlisi ontolojik olarak, kavramsal olarak insanlar derinliksizleşiyor. Aynı şeyi algılayan, aynı şeyden zevk alan, aynı şarkıyı söyleyen, aynı diziyi izleyen... New York'taki adamla çölün ortasındaki adam aynı, bu normal bir şey mi? Orada enjekte edilen bir hayat var. İdeal olduğu öne sürülen, yaşanmaya değer olduğu söylenen bir yaşam biçimi dayatılıyor. Bu küreselleşme ile birlikte özellikle medya aracılığıyla yaygınlaştırılıyor. Medya evet bir yandan eğlence aracıdır ama bir yandan da eğitim aracıdır. Hegemonik kültür olarak onu diğerlerinin içinde eritip farklılıkları, çeşitlilikleri, zenginlikleri, yerel olanı, yerli olanı yok ediyor.

VB: *Peki bu üst kültür ya da baskın kültür olmanın güçle bir ilişkisi var mı?*

AE: Tabi güçlü olan kendi kültürünü dayatıyor. Dünyada her zaman böyle olmuştur. Hollywood olmasaydı Amerikan değerleri, Amerikan hayat tarzı, Amerikan rüyası, Batılı değerler bu kadar yaygınlaşabilir, bu kadar sempatikleştirilebilir miydi? Şimdi Hollywood kanalıyla şeytani melek, meleği şeytan olarak gösterebiliyor. 15-20 yıldır terör ve İslam algısı var. Slogan atmadan ama modern kültürle, popüler kültürle yavaş yavaş işleniyor. Bir Müslüman da artık o gözle bakıyor.

VB: *Özellikle ödüllerin belli misyon taşıyan filmlere verilmesi ve bunların dünyanın her yerinde*

ödüllü filmler olarak lanse edilmesi aslında güçlü olana bir zemin sağlıyor.

AE: Kuralı güçlü olan belirliyor. Dünyanın her yerinde böyledir. İnançla alakalı değil bu. Birinci derecede siyasi, ekonomik güç ilişkisiyle alakalıdır. Hak, adalete dayalı bir dünya düzeninde değiliz maalesef... Ama şu anda modern dünyadan konuşuyorsak, Hollywood diye bir endüstrin varsa, Hollywood'da beyaz, özellikle Yahudi olmayan star olamaz. Yahudilik lehinde propaganda yapmayan bir film gösterime bile giremez. Çok açıktır, bunu herkes bilir. Neden? Güç adalet anlamına gelmiyor. Güzellik yarışmalarından Eurovision'a, hatta futbol şampiyonalarına kadar, o kupaları, ödülleri kimin aldığına bakarak Önümüzdeki 10-15 yıl sonra, o bölgede nasıl bir siyasi değişim olacağını okuyabilirsiniz. Daha somut bir şey söyleyeyim. 2000'li yılların başında Türkiye'ye peş peşe ödüller verildi. Hak edip etmemekten başka bir şey. O zaman "Türkiye'nin önü açılıyor" demiştim.

EE: *Futbolda bir ara "Hangi ülkenin kupaya ihtiyacı varsa kupa ona verilir!" şeklinde sözler dolaşırdı.*

AE: Evet. İlk önce dikkat oraya çekiliyor, sisteme dâhil ediliyor. Değer yargılarını, ölçülerini, kıymet hükmünü ödül veren tesbit ediyor. Ona uygun olanı seçiyorsun. Bir ara Yaşar Kemal'in Nobel'e adaylığı tartışılınca, Cemil Meriç, "Nobel, alınıp övülecek bir şey değil" demişti. Nobel'i bizi tanımlayan, bizi temsil eden esere değil, kendilerinin bizi görmek istedikleri esere verirler. Köy romanıdır mesela... Daha çok eleştirel gibi gözükür ama oryantalist gözle bakan eserlere verilir. Saf olmamak lazım. Biri ödül alıyor;

ödül aldıktan sonra uluslararası platformlardaki söylemleri değişiyor. Neden? Ödülde ödül vericilerin standartlarına uygun bir dille konuşuyor. Mesela, Ermeni meselesi. Ermeni meselesinden bağımsız olarak söylüyorum, orada eğer uluslararası siyaset, sanat, düşünce çevrelerinin söylemine uygun bir dil olmasa veya ona aykırı bir şey söylese, o Nobel'i alamayacak. Dünyanın her yerinde böyledir.

Batı'nın farklılık dediği, bir arada yaşamak dediği şey bu. Kendisine benzediğin ölçüde yaşama hakkın var. Mülteci olayı çok daha trajik bir şeydir. Özellikle Avrupa için kendine olan özgüvenini yitirdiği an, kırılma noktasıdır mülteci olayı. Yani barbarların Romanya'yı işgal etmesi gibi göçmenlerin de o küresel Roma'yı tehdit edeceği algısıyla korkuyorlar. Mesela 15 yıl önce olsaydı bu göç olayı bu kadar korkutmayacaktı, muhtemel bütün kültürel dışlamalarla beraber. Çünkü Avrupa eski Avrupa değil. Nehir kurumaya başladı. Hem ekonomik anlamda, hem kültürel anlamda. Avrupa Batı düşüncesinin beşiğidir. Ancak son yüzyıldır sanatta felsefede neredeyse kurucu bir düşünce gelişmiyor. Sadece açılımlar var. Bir Marks çıkmıyor mesela, bir Nietzsche çıkmıyor. Ancak onların versiyonları var. Avrupa'nın tıkanmışlığı sadece ekonomik ve düşünsel alanla sınırlı da değil, şu anda uzatmaları oynuyor. Göçmen olayında Avrupa; bir, kendine olan özgüvenini kaybetti; iki, eski korkuları yeniden nüksetti; üç, mevcut refah düzeyini sürdürülebilirlik kapasitesi de gittikçe kısıtlanmaya başladı. Onun için de saldırganlaşıyor. Unutmamak lazım ki düşünse geçen her imparatorluk saldırganlaşır. Bu Amerika için de geçerli. Amerika'nın Irak'ı, Afganistan'ı işgal etmek durumunda kalması gibi. Hâlbuki Afganistan dünyanın en

fakir ülkesi. Bombalayıp duruyor. Ne işe yarıyor? Düşüğe geçen bir imparatorluğun tedirginlikleri, saldırganlıklarıdır.

EE: *Bir tarafta modernizm ve küreselleşme hızlı bir sürece girdi. Dolayısıyla bu kadar benzeşme sonunda, belli bir süre sonra bizim bir arada yaşamı konuşmamızı gerektirecek bir farklılığımız kalacak mı? Diğer tarafta bir arada yaşamayı imkansız hale getirecek şekilde elitizm, seçkinlik, ırkçılık, makro-mikro milliyetçilik, öteki ve mülteci düşmanlığı yaygınlaşıyor.*

AE: Modernlik felsefi anlamda reaksiyonel bir düşünce akımı. İlk olarak dine karşı çıktığı için tez olmaktan çok reaksiyondur, tepkiseldir. Şu anda yeryüzünde modernliğe direnen Ortadoğu coğrafyası ve İslam dünyasının dışında bir yapı kalmadı. Bütün kültürler ve dinler modernliğe teslim olmuş vaziyette. Onun için Ortadoğu ve İslam dünyasına modernleşmeyen toplumlar gözüyle bakılıyor. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika bu anlamda modernleşme kuramını geliştirdi. Bu toplumların daha entegre olabilmesi için modernleştirilerek sisteme entegre edilmesi. Mesela Bernard Lewis'in Türkiye'nin Doğusu kitabı aslında Türkiye'nin bir rol model olarak bu modernleşme kuramına sunulmuş bir manifestodur, bir projedir yani. Türkiye orada rol model olmuştur. Bu kuram 60-70'lere kadar devam etti. Amerika bunu denedi. Şimdi başka şeyler deniyor. Mesela Arap Baharı coşkuyla karşılandı ama küresel kapitalizmi bilmeden, küresel kapitalizmin dönüştürücü yüzünü görmeden olup bitenleri anlamamız mümkün değil. Modernleşme tek başına kültürel bir olay değil. Küresel kapitalizmin özellikle de finans kapitalizminin ekonomiyi

dönüştürücü gücü, tüketim kültürü, toplumların tüketilmesi, tüketim toplumu haline getirilmesi, bunlar modernliğin değişik versiyonları olarak kapitalizm ilişkisi de yadsınarak açıklanamaz. Olay salt kültürel veya zihinsel değil. Sosyo-ekonomik ve siyasal çok ciddi, belirleyici açılımları var. Genellikle biz bunu ihmal ediyoruz. Modernlik şudur, budur diyoruz ama kapitalizmin dönüştürücü gücü adına kafa yoran pek kimse yok. Türkiye Batı'ya kafa tutuyor, görünüşte

Batı'yla hesaplaşıyor ama Türkiye küresel kapitalizme entegre oluyor. Bu muhafazakârlar üzerinden oluyor. Bunun kültürel, zihinsel dönüşümünü kimse konuşmuyor. Sadece siyaset üzerine konuşuyor. Artık dip dalga sonuçları 10-15 yıl sonra ortaya çıkacak, dip dalga küresel kapitalizmle toplumun yeni ilişki biçimi. Hatta geri dönmeyecek şekilde, gizli ilişki. Ama buna rağmen İslam toplumları halen israf haramdır, faiz haramdır diyorsa küresel kapitalizme meydan okuyor

demektir. Çok önemli bir bilinç noktası.

EE: *Opsiyonel araçları var mı sorusu ayrı.*

AE: Şimdi bunu kurumsallaştırmak ve alternatif haline getirmek başka bir şey. Hadiselerden habersiz bigâne şurada oturan vatandaşın biri, "Kardeşim faiz haramdır" diyorsa hala, tek başına o insan kapitalizme kafa tutuyor demektir. Böylesi bir toplum da halen sistem içerisine entegre edilmeyen, sistemin dışlilerini kırmaya aday toplum demektir. Müslüman toplumlar halen bu potansiyeli koruyorlar. Bunun dışında direnebilen fazla toplum kalmadı. Dolayısıyla sadece Müslümanlığın değil, insanlığın da modernlik parantezinin dışında kalacak özgün, özgür başka modeli kalmadı. Müslümanlığı korumak o anlamda insanlığın hem haysiyetini hem de özgürlüğünü korumaktır. Bunu Müslüman olduğumuz için söylemiyorum, sosyolojik olarak da böyle. Batı neden bunu tehdit olarak algılıyor? Sadece haçlı seferleri hikâyesinden falan değil. Sisteme kafa tutan başka türlü hiçbir sistematik bilinç alanı yok. Bugün Çin, Konfüçyüs kapitalizmini gerçekleştirmiş. Bizde yıllarca Japonya şöyle, Japonya böyle dediler. Orijinal bir şey var mı? Kapitalizmin değişik bir versiyonu. Ama İslam öyle değil. İslam'ın hem medeniyet perspektifi hem de değer yargıları itibarıyla kan uyuşmazlığı var. Bunu nasıl pratiğe geçirebiliyoruz bu ayrı bir mesele. Ama bizzat Müslüman diye, alını secdeye gelen bir insan hak, adalet, hırsızlık, rüşvet, haram, helal, faiz, israf gibi kavramlara hala inanıyor ve bunu hayatında sürdürmeye çalışıyorsa o kendi başına müthiş bir potansiyel tehdittir küresel sistem açısından.

DT: *Normalde aslında hiç de öyle görmüyoruz. Darmadağınık bir İslam coğrafyası var gibi görünüyor.*

AE: Olabilir ama bizatihi değerlerin kendisi tek başına tehlikeli.

DT: *Anadolu’da bir söz var: Derler ki oyunda güçlü çocuk “Sen bendensin!” derken, güçsüz çocuk “Ben sendenim!” der.*

AE: Bu bizim Batılılaşma hikâyemizle alakalı bir şey. Biz ne zamanki kendi hikâyemize kendimize olan özgüvenimizi kaybetmişsek, kaybettiğimiz andan itibaren güçlü olana öykünmeye başladık. Yani Tanzimat’tan, Meşrutiyet’ten yola çıkarak bugüne gelen Batılılaşma hikâyemiz, aslında bir ötekine benzeme tarihimiz. Bu Avrupa Birliği projesine kadar götürülebilir. Pratik siyaset, pratik taktikler zamanla değer yargısı haline geliyor ve seni de dönüştürmeye başlıyor. Yoksa iniş-çıkışlar güç dengeleri başka bir şey. Şu anda biz işin değer yargıları üzerine konuşuyoruz. Tanzimat aydınlarının büyük çoğunluğu kalkıp da dinimizden kültürümüzden vazgeçelim diye bu işe girişmediler. Devleti kurtaralım diye işe giriştiler. “Devleti kurtarmak için ne yapalım? Taviz vermek lazım. Devleti kurtarırsak dini de kurtarırsınız” diye düşündüler ve bu daha sonra hayran oldukları güçlünün değer yargılarını benimsedikleri bir süreç dönüştü. Bir gerçek; son 150 yıldır Türkiye’deki büyük dönüşümler iç dinamiklerden çok dış dinamiklerin tesiriyle, zorlamasıyla yapılmış. Baltalimanı Antlaşması’ndan ta Avrupa Birliği antlaşmalarına kadar böyle dönüşümsel büyük şeyler dış dinamiklerin tesiriyle olmuştur. Biz öznel olmadığımız için. Öznel olmak istiyorum demekle olmuyor tabii. Bunun maddî şartları var, askerî şartları var, sonuçta emper-

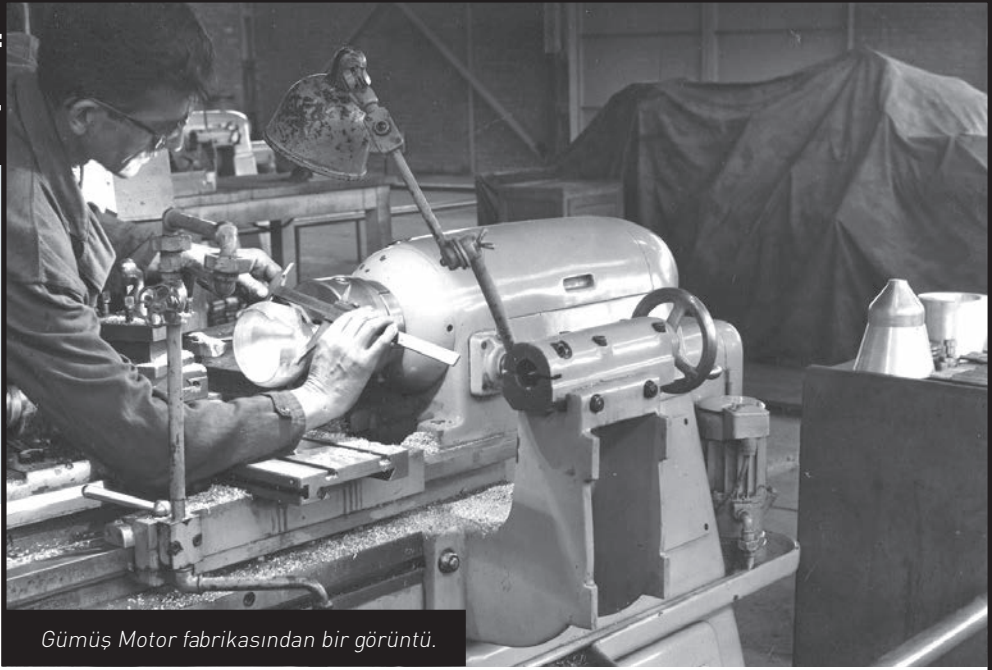
yalizm diye bir şey var. Adamlar bir numara yapmış; Sanayi Devrimi’ni gerçekleştirmiş, kapitalizmi keşfetmiş, devasa bir güç haline gelmiş. Zayıf-güçlü ilişkisinin dayattığı şeyler var ama zihinsel planda bu dönüşmeye başlamışsa felaket orada. Zaten baştan kaybetmiş olursunuz. Bizim problemimiz zihinsel.

EE: *Bir arada yaşama kültürü hususunda Türkiye’nin, Selçuklu ve Osmanlı gibi iki büyük medeniyetin mirasına sahip olması sebebiyle büyük sorumluluğu var. Ancak son 10-15 yıldır Türkiye’yi hedef alan emperyalist saldırılar, darbe girişimleri, terör saldırıları karşısında tutunmaya çalıştığımız tek millet, tek vatan, tek bayrak anlayışıyla bir arada yaşama kültürü bir uyumsuzluk oluşturur mu?*

AE: Müslümanların, Müslüman olarak kamusal alanda yaşama imkanlarının kısıtlandığı, toplumda nefes alamaz hale geldiği ortamda, başkalarına hayat hakkı tanıyıp tanımama sorgulanmasına maruz kalmaları sistemik bir ikiyüzlülüktür. Müslümanlar başörtülü olmayan kadınlara, oruç tutmayan erkeklere baskı uygulayanlarmış gibi lanse edildi. Hâlbuki azınlıkların hakkına sahip olmayan çoğunlukta Türkiye’deki Müslümanlar. Buna rağmen işin faturasını ödemeye icbar edildiler sürekli. Şimdi siyasi konjonktür bu siyasi dili değiştirdi. İslami hassasiyeti, İslam düşüncesini, İslami hayat biçimini savunan insanların bunu siyasi konjonktürden bağımsız olarak dillendirmeleri, yaşatmaları ve temellendirmeleri gerekir. Şu andaki politika ortamının dili İslami hassasiyeti olanları bağlamaz. Şu anda resmen ulusal bir dil var. Siyasetin buna ihtiyaç duyup duymaması, bizim şu andaki dilimizi engellememeli. Siyasete ayarlı bir düşünce en başından tıkanmaya

mahkûmdur. Güncel siyaset ve pratiklerden bağımsız değerleri dillendirmek savunmak zorundayız. Ancak İslam düşüncesini, İslami fikriyatı, İslam medeniyetini yeniden kültürel anlamda, entelektüel anlamda diriltme çabasındaki insanların önünü engelleyecek, ufkunu daraltacak, bakış açısını karartacak bir şeye dönüşmemeli. Pratik siyaset her zaman günceldir ve buna takılıp kalmamak lazım. Bunu aşan bakış açıları ve söylem geliştirmek zorundayız. Siyasetçinin dilini kabul edersin veya etmezsin. Anlayabilirsin, çünkü o siyasettir. Ama bir düşünür, bir entelektüel, siyasetçinin ağzına bakarak söylem geliştiriyorsa, o zaman o toplum zaten hayat damarlarını kaybetmiştir. Fikrî olarak yaşama şansını kaybetmiştir.

Pratik siyaset her zaman günceldir ve buna takılıp kalmamak lazım. Bunu aşan bakış açıları ve söylem geliştirmek zorundayız. Siyasetçinin dilini kabul edersin veya etmezsin. Anlayabilirsin, çünkü o siyasettir. Ama bir düşünür, bir entelektüel, siyasetçinin ağzına bakarak söylem geliştiriyorsa, o zaman o toplum zaten hayat damarlarını kaybetmiştir. Fikrî olarak yaşama şansını kaybetmiştir.

Gümüş Motor fabrikasından bir görüntü.

İLKLERİN ADI GÜMÜŞ MOTOR

60 yıl öncesine dayanan bir hikâye bu... Sanayi devlerinin diğer dünya ülkelerini pazarı haline getirdiği, ürünleriyle kuşattığı, iktisadi üstünlüğü ele geçirerek diletiği gibi hâkimiyet kurduğu bir dönem. İslami hassasiyete sahip bir avuç insanın inandıkları değerler uğruna yola çıkmaları... Aslında sanayileşmenin çok ötesinde ihlâs, idealizm, ümit, mücadele ve kardeşlik ruhu...

SEDAT ÖZGÜR

Araştırmacı-Yazar

L 950'Lİ YILLARIN BAŞI. Yıllar sonra "Görünmeyen Üniversite" olarak tanımlanacak olan eğitim fakültesinin temelini atıldığı Çivizade Ümmüğülsüm Mescidi'nin müştemilatı... Abdülaziz Bekkine Efendi'nin huzurlarında bir grup genç akademisyenin ve bazı üniversite öğrencilerinin yerli otomobilin önemine ve nasıl yapılacağına ilişkin yaptıkları konuşmalar... Gecelere kadar uzayan ve çayla beraber demlenen bu

konuşmalar doğacak Gümüş Motor'un habercisidir.

YIL 1956... Sultanhamam'da manufaturacılık yapan Mustafa Efendi'nin evi... Yirmiye yakın misafir yanında Mehmed Zahid Efendi'dedir söz. Konuşur. Sanayileşme ve kalkınmayı teşvik için yaptığı vaazlara benzer şeyler söyler ve harekete geçer. Cebinden 1.000 lirayı çıkartarak şirketin ilk hissesini alır. Hazirunu da şirket için ortak ol-

Fabrikanın açılışında Necmettin Erbakan dönemin Maliye Vekili Hasan Polatkan'a bilgi veriyor.

maya davet eder bu davranışıyla. "Bereket parası" olarak kabul edilen bu banknot, senelerce şirket kasasında muhafaza edilir. Kotku ve onun gibi diğer hoca efendilerin gayretiyle şirketin ortakları 300'e yaklaşır.

YIL 1956... Necmettin Erbakan 30 yaşında idealist bir doçenttir. İTÜ'den mezun olduktan sonra Almanya'da akademik çalışmalarına devam etmiş ve Almanların II. Dünya Savaşı sonrasında sanayileşmelerine tanıklık etmiş bir mühendistir. Gümüşhanevi Dergâhı'nın müdavimlerinden ve gözdelelerinden. Ailesinden aldığı terbiyeyi, manevi önder kabul ettiği kişilerle devam ettirmektedir. Diz çöker, sohbetlere katılır, manevi ziyafetlerden istifade eder, sorulduğunda cevap verir. Bilgi ve tecrübesini Gümüş Motor A.Ş.'ye öncülük ederek gösterir.

YIL 1957... Memleketin döviz sıkıntısı nedeniyle bunaldığı zamanlar... Piyasada döviz bulmak mümkün değildir. Fabrikanın

kurulması için gereken paranın yabancılara döviz olarak ödenmesi gerekir. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes Gümüş Motor'a 1 milyon 300 bin liranın dövize çevrilmesi konusunda yardımcı olur.

YIL 1958... Rami'de duvarları yükselen, içerisine Çekoslovakya'dan getirilen makinelerin konulduğu bir fabrika çıkar karşımıza. "Skoda" lisansı ile komple bir motor fabrikası olarak kurulur. Ham madde girişini yaptıktan sonra, motor elde edilecek şekildedir. Aynı yılın Ağustos ayında büyük bir devalüasyon olur. Türk parası ciddi oranda değer kaybeder. 6-7 milyona çıkması beklenen fabrikanın maliyeti bir anda 20-25 milyonu bulur. İlk ciddi darbesini alır Gümüş Motor.

1960 YILININ MART AYI... Maliye Bakanı Hasan Polatkan bir motor pistonu içerisinde kendisine sunulan makasla Gümüş Motor'un açılışını yapar. Şirketin Umum Müdürü genç mühendis Necmettin Erbakan kendisine 30.000 m²lik

bir alana kurulu olan fabrikayı gezdirir, izahatta bulunur. 12.000 m²lik kapalı saha içerisinde yer alan büyük makine hali, dökümhane, çelik işleri atölyesi, piston dökümhanesi, modelhane ve tecrübe stantlarından oluşan bölümler ziyaret edilir. 250 çalışanıyla, 9 ve 15 PS'lik dizel motorların seri halde imal edildiği, 30 PS'lik iki silindirli motorların da imalatına başladığı yerli bir motor fabrikamız vardır artık. Fabrika en kısa zamanda halk tipi otomobillerle memleket sanayinde bir çığır açacaktır. Ülkenin büyük oranda geçimini tarımla sağladığı yıllardır. Barajlara bağlı sulamanın henüz başlamadığı, ihtiyacın derin kuyu pompaları ile karşılanmaya çalışıldığı bu dönemde, Gümüş Motor, Türk çiftçisinin yanında olur ve derin kuyu pompaları üreterek büyük bir ihtiyacı gidererek Devlet Su İşleri'nin verdiği siparişleri karşılar.

YIL 1961... Yeni İstanbul gazetesinde on beş gün boyunca devam eden mülakatlar serisi çıkar karşımıza. "Türkiye'de Bir Otomobil

Fabrikanın açılışında Necmettin Erbakan dönemin Maliye Vekili Hasan Polatkan'a bilgi veriyor.

Sanayii Kurulabilir mi?" sorusunun cevabı aranır. Bir tarafta piyasada müşterilerin taleplerini alıp kotalara göre yurtdışından ithalat yaparak büyük karlar elde eden kolaycı mümessiller; diğer tarafta sayıları az da olsa zora talip olmuş, üretimi ve ülkenin kalkınmasını gaye edinmiş insanlar vardır. Mümessiller ülkenin ziraat memleketi olarak kalmasından ve ithalatın devam etmesinden yanadırlar. Çünkü onlar için asıl olan kolayca para kazandıkları bu tezgâhın sürmesidir. Bunun için Gümüş Motor öldürülmelidir.

1962 YILININ MAYIS AYI... Türki-ye'de bulunan Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Hoca Gümüş Motor fabrikasını gezer. Erbakan Hoca'ya özel bir mektup kaleme alır. Fabrikadan iyi intibalarla ay-

rıldığını söyleyerek, fabrikanın iki açıdan önemine dikkat çeker. Birincisi fabrikanın faizsiz sermaye ile kurulmuş olması, diğeri ise ortak ve çalışanlarına faizsiz borç verecek bir yardım fonunun oluşturulmuş olmasıdır. Böylece Gümüş Motor'la birlikte faizsiz bankacılığın ve havuz sisteminin de temeli atılmış olur.

YIL 1963... Gümüşhanevi Dergâhı'nın Şeyhi Mehmed Zahid Kotku, Sabahaddin Zaim Hoca ile beraber Almanya'da Hatz Motor fabrikasını ziyaret eder. Çalışmalar çok beğenilir. Öyle ki hatıra defterine şunları yazacaktır Kotku: "Dünyaları çok güzel, Allah iman nasip etsin." İthalatçılar baskılarını arttırır. Gümüş Motor'un batırılması için ithal motorlar birkaç yıl büyük zararlar

göze alınarak piyasaya yok pahasına sürülür. Amaç Gümüş Motor'u zor durumda bırakarak batmasını sağlamaktır.

YIL 1964... Malum çevreler bir tarafta Gümüş Motor'un kapanacağı şeklinde şayiaları yayarken, diğer tarafta Gümüş Motor'un hisselerini değerinin altında toplarlar. Hisselerin yaklaşık %61'e ulaşmasıyla Gümüş Motor artık Pancar Ekici Kooperatiflerinin söz sahibi olduğu bir firma olur ve bundan sonra da adı "Pancar Motor" olarak değiştirilir.

YIL 1965... Alman Hatz firması ile lisans antlaşması yapılır. Benzinli ve hava soğutma sistemli motor üretimine geçilir.

YIL 1966... Necmettin Erbakan, milli sanayinin kurulması sürecinde önüne çıkan engelleri aşmaya çalışır. Öncelikle Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Sanayi Dairesi başkanlığına, aynı yılın sonunda bu teşkilatın umumi kâtipliğine, 1968 yılı Mayıs ayında da Türkiye Odalar Birliği İdare Heyeti üyeliğine seçilir.

YIL 1969... Necmettin Erbakan Türkiye Odalar Birliği başkanıdır. O, Türkiye'nin iktisat ve sanayileşme politikasının yönetildiği üst makama ulaşarak, kotalarla engellenen milli sanayinin önündeki engelleri kaldırma yolundadır. Bu sefer dönemin başbakanı Süleyman Demirel çıkar karşısına ve onu bu görevinden almak ister. "Seninle siyaset meydanında hesaplaşacağız" diyerek siyasi mücadeleyi başlatır. Birlik ve beraberlik ruhuyla ortaya çıkan Gümüş Motor yeni bir harekete dönüşür 1969'da. Türkiye ve dünya tarihinin gündeminden düşmeyecek bir liderin ve hareketinin hikâyesi yazılır bundan sonra...

*Bu ülkenin
neresinde olursak olalım;
değerlerimizle bir aradayız.*

Biz millet olarak geçmişimizle, geleceğimizle, inancımızla ve taşıdığımız değerlerle birbirimize bağlıyız.

Ve biz Kuveyt Türk olarak, Türkiye'nin dört bir yanında hizmet verirken, bizi biz yapan değerlerimize sahip çıkıyoruz.

KUVEYTÜRK
SAĞLAM BANKACILIK

ABD'NİN HOLLYWOOD ÜZERİNDEN TÜRKİYE İLE SAVAŞI

Filmler insanların hayal dünyasında önemli bir yer tutar. En üzgün bir ruh halinde gittiğiniz neşeli bir film sizi güldürebileceği ve o an için tüm dertlerinizi unutturabileceği gibi, bunun tam tersi de mümkündür. Aslında bu manada filmlere hayal ile gerçek dünyanın buluşarak birbirlerine karıştıkları yerdir demek yanlış olmaz. Bu yüzden filmler eğlence sektörünün para kazandıran bir aracı olsa da, aynı zamanda insanları programlama, politik ve bilinçaltı mesaj verme konusunda çok önemli araçlardır.

ÖMER KAYANI

Araştırmacı-Yazar

L Mart 2003 ABD'nin Türkiye'yi işgal tezkeresinin TBMM'de reddedilmesinin ardından Pentagon, Hollywood üzerinden Türkiye ile savaşa başlamıştı. Hollywood yapımı filmler ve diziler iki ülke liderleri arasında yapılan toplantılarda bile gündeme gelmişti. Türkiye'de bir araya gelen zamanın Dışişleri Bakanı Abdullah Gül bu konudaki şikayetlerini ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'a aktarmıştı. Bu da konunun basit bir film meselesi olmayıp devletler arası ilişkilerde önemli bir baskı unsuru olduğunu açıkça göstermektedir.

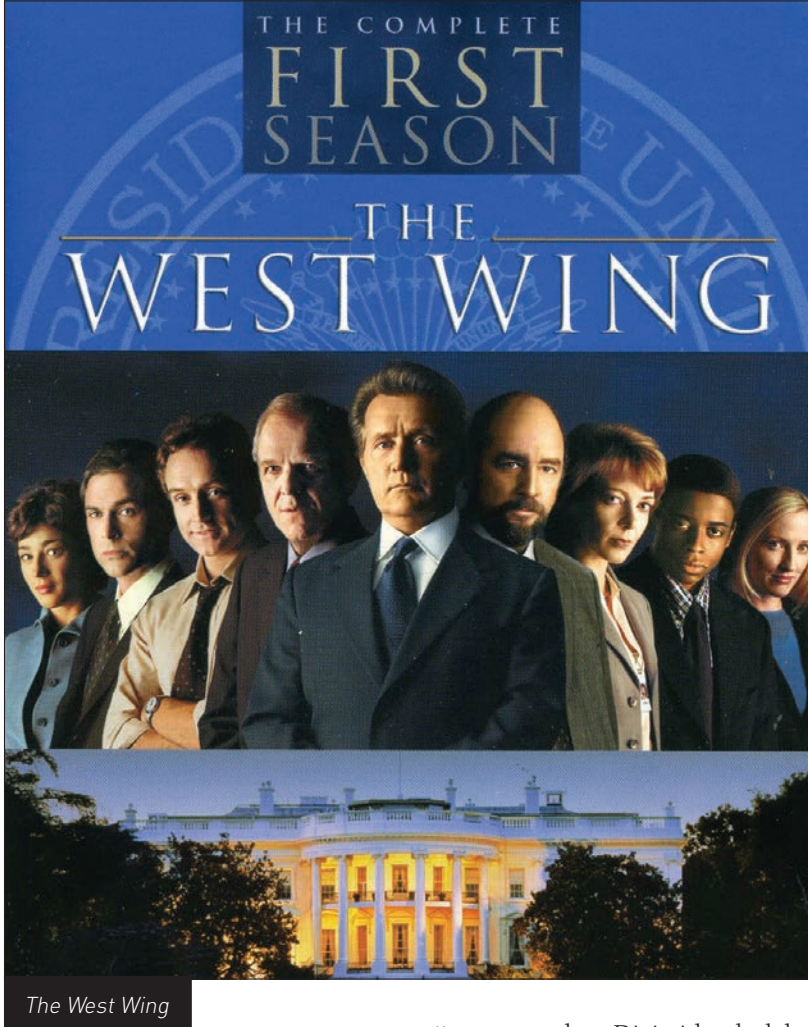
Öyleyse bu dizi ve filmleri kısaca analiz etmek gerekir.

İLK GERÇEK ZAMANLI DİZİ 24 NE ANLATMIŞTI?

Her saati bir bölüm olarak kurgulanan ve 24 saate yayılmış ilk

gerçek zamanlı dizi olan "24"ün birinci sezonu (6 Kasım 2001-21 Mayıs 2002) bir siyahi başkan adayının çevresinde geçer. (Yıl 2001 ve Obama'nın adı bile duyulmamıştır henüz) Los Angeles Anti Terör Birimi'nden Jack Bauer, başkan adayını hedef alan muhtemel bir suikasti önlemekle görevlendirilir ve başarıyla önler. Suikastın arkasında Yugoslavya'dan arta kalan bir istihbaratçı topluluğu var gibi gözükse de 1. sezonun sonu açık bırakılır. Dizi bütün dünyada ve ülkemizde müthiş bir başarı kazanır. Dizinin 2. sezonunda (29 Ekim 2002-20 Mayıs 2003) suikasttan kurtulan siyahi aday ABD başkanı olmuştur ama bu sefer birileri ABD'de nükleer bomba patlatarak onu Ortadoğu ülkelerine saldırmaya zorlamaktadırlar. Ama ajan Bauer bu olayı da çözer ve planın arkasında Müslümanların değil ABD'li petrol şirketlerinin oldu-

Ne olursa dizinin 3. sezonunda (28 Kasım 2003-25 Mayıs 2004) olur. Sanki görünmeyen bir el ABD halkını bilgilendiren bu diziyi alarak senaryoyu tersine çevirir.

The West Wing

“The West Wing” (Batı Kanadı) dizisinde, Türkiye’de zinanın cezasının kafa uçurarak idam edilme olduğu anlatılmış ve ABD Başkanı bu barbarlığı durdurmak için elinden geleni yapmaya çalışırken gösterilmiştir.

ğu ortaya çıkar. Dizi giderek daha ilginç olmaktadır ve 2. sezonun son dakikasında Başkan suikasta uğrayarak zehirlenir.

Ne olursa dizinin 3. sezonunda (28 Kasım 2003-25 Mayıs 2004) olur. Sanki görünmeyen bir el ABD halkını bilgilendiren bu diziyi alarak senaryoyu tersine çevirir. Ama bir önceki sezonda açık bırakılan olayın kapatılması gerekmektedir. Başkan suikasttan ölmeden kurtulur. Bu defa Los Angeles kimyasal saldırıya uğrar. Dizinin sonunda sorumlu olarak eski bir İngiliz ajanı çıkar. Tek sorunu Körfez Savaşı sırasında gizli operasyonlarda yer alırken devlet tarafından yalnız bırakılmasıdır. Petrol şirketleri ve

silah tüccarları tamamen unutturulmuştur izleyiciye. Böylece görünmeyen bir güç diziyi devralır ve bu çok seyredilen diziyi propaganda makinasına çevirir.

4. sezonun konusu (9 Ocak 2005–23 Mayıs 2005) Türk teröristlerdir. Dizinin bir önceki sezonunun son bölümlerine doğru 1 Mart 2003 tezkeresinin TBMM’de reddedildiğini hatırlatalım. Bu reddiyenin ardından artık Pentagon’un bu diziyi ele geçirdiğini büyük bir rahatlıkla iddia edebiliriz. Dizinin 4. sezonu çok kötü bir Türk portresi çizmektedir. Birileri ABD halkının bilinçaltını yeni düşmana karşı hazırlamaktadır. Aşağıdaki alıntı haber dizinin toplum üzerindeki gücünü göstermeye yeterlidir.

“Türkiye’de merakla izlenen 24 dizisinin 4’üncü serisi ABD’de gösterime girdi. Dizide Türk teröristler bir bakan kaçırıyor. ABD’deki bir Türk ailenin uyuyan hücre olarak gösterilmesi Türklere zor durumda bıraktı. Türk dernekleri, ‘Bize karşı saldırılar olursa dava açacağız’ diyor. (...) Çünkü Amerikan güvenlik birimlerinin teröristlere karşı verdiği mücadelenin anlatıldığı 24’ün ilk üç serisinde ‘teröristlerin’ vatanları belirtilmiyordu. ‘Ortadoğulu teröristler’ ve ‘Meksikalı çete’ dışında ilk kez ‘Türk teröristler’ ifadesi kullanıldı. (‘ABD’li Türklere diken üstünde’, Sabah, 11.01.2005)

AMERİKAN DİZİLERİNDE TÜRKİYE DÜŞMANLIĞI

Ama bu kadarı yeterli değildir. Hemen ardından en az 24 kadar popüler bir dizi olan, sayısız Emmy ödüllü, Beyaz Saray entrikalarını konu alan “The West Wing” (Batı Kanadı) dizisinde, Türkiye’de zinanın cezasının kafa uçurarak idam edilme olduğu anlatılmış ve ABD Başkanı bu barbarlığı durdurmak için elinden geleni yapmaya çalışırken gösterilmiştir.

2004 yılında gösterime giren bir başka filmde ise İslam düşmanı olmasıyla tanınan ve gerçek hayatta da CIA ajanlarını yakın dövüş konusunda eğiten Steven Seagal, “Out Of Reach” filmi ile Polonya Türk Konsolosluğu’nu çocuk ticareti yapılan bir yer olarak göstermektedir. Steven Seagal’in İslam düşmanlığı yeni değildir. Daha önce de, ünlü bir aktörün yapmayacağı şekilde, İslam düşmanı bir film olan “Executive Decision” filminde 15 dakika için boy göstermiş ve daha filmin hemen başında ölmüştü. Bu, normalde ünlü aktörlerin kolay kolay kabul etmeyecekleri bir durumdur ama Seagal ismini filmin posterlerine yazdırarak kendi hayran kitlesini de bu tür filmlere çekmiş, bir anlamda bu filmlere sponsor olmuştur.

“Commander in Chief” (2005-2006) isimli dizide ise Orhan Pamuk krizine ve Cüneyt Zapsu’nun ABD’deki tartışmalı konuşmasına atıf yapması yapımcıların Türk-Amerikan ilişkilerini dikkatle izlediklerinin yeni bir göstergesi gibidir.

ABD’NİN “KURTLAR VADİSİ İRAK” RAHATSIZLIĞI

Türkiye karşıtı kampanyalar bütün hızıyla devam eder. Tezkerayı TBMM’den geçirmeyerek ABD askerine Türkiye’de konuşlanma ya da bu bahane ile ülkemizi işgal etme izni vermeyen bu kendini bilmez ülkeye haddi bildirilecektir. Bu kez Amerikalı köşe yazarları sırasıyla Türkiye karşıtı makaleler kaleme alırlar. ABD insani ve dünya görsel medyası, filmler, diziler ve akademik (!) yazırlarla değişik bir Türkiye imajı ile karşılaşır. Bir gün bir çocuk satıcısı, bir gün kanlı terörist, bir gün kafa uçuran barbarlar sonra da “Hasta Adam” oluverir. Bırakın Türkiye’yi tanımayı, ABD’nin NATO üyesi olup olma-

Kurtlar Vadisi Irak, Yön.: Serdar Akar, Sadullah Şentürk, 2006.

dığını %85’ten fazlasının bilmediği bir toplumun bu propagandadan etkilenmemesi mümkün değildir. Peki bu kampanya nasıl durdurulmuştu? Hatırlatalım:

“Kurtlar Vadisi Irak” filmi gösterime girene kadar Hollywood’un Türkiye saldırısı sürmüştü, 2006 yılının başlarında piyasaya çıkan film sonrasında saldırılar bıçakla kesilir gibi durmuştu. Türkiye aynı silahı kendisinin de kullanabileceğini ABD’ye göstermişti. Film tüm İslam dünyasında yankı uyandırmış, özellikle Almanya’da ABD üstünde görevli askerlere filmin gösterildiği bölgelerden uzak durmaları emredilmişti. Film Amerika’nın imajına büyük zarar vermiş ve ABD ken-

“Kurtlar Vadisi Irak” filmi gösterime girene kadar Hollywood’un Türkiye saldırısı sürmüştü, 2006 yılının başlarında piyasaya çıkan film sonrasında saldırılar bıçakla kesilir gibi durmuştu. Türkiye aynı silahı kendisinin de kullanabileceğini ABD’ye göstermişti.

The Secret Soldiers of Benghazi,
Yön.: Michael Bay, 2016.

disi için acı yoldan da olsa mesajı almıştı.

İşte konuyla ilgili bir haber:

“ABD Ordusu’nun, Kurtlar Vadisi Irak filminden uzak durmaları için Amerikan askerlerini uyarmasının ardından, NATO Komutanı General James Jones da filmle ilgili yorumda bulundu: ‘Kurtlar Vadisi Irak’ adlı film için, ‘Tabii ki, filmler düşünceleri şekillendirir’ dedi. Oysa Amerikalı yetkililer, 24 ve West Wing gibi TV dizilerinde Türklerin terörist olarak gösterilmesiyle ilgili şikayetlere “bunlar sadece film” diye yanıt veriyordu. General James Jones ise farklı bir söyleme başvurdu. General Jones, ‘Kamuoyunun ilgisini çeken filmler ve benzer şeyler, tabii ki genelde düşünceleri şekillendirir’

dedi. Gerçeklerin kurgudan ayrılması gereğine dikkat çeken Jones, ‘Önemli olan, kamuoyunun düşüncelerinin gerçek ve doğru olanlara göre oluşmasıdır’ diye konuştu.” (“Natodan Kurtlar Vadisi Yorumu”, 10.02.2006)

HOLLYWOOD-PENTAGON İŞBİRLİĞİ

Hollywood-Pentagon işbirliğinin önemini şu haberle pekiştirelim: “ABD, terör saldırılarının ardından Hollywood’un ünlü aksiyon filmi senarist ve yönetmenlerini terörle mücadelede göreve çağırdı. Üst düzey komutanlar, ‘Zor Ölüm’ ve ‘Delta Gücü-1’ gibi aksiyon filmlerin senaristlerinden, teröristlerin bundan sonra yapacakları muhtemel saldırılara uygun senaryo

yazmalarını istedi. Hollywood’un hayal gücü kuvvetli senarist ve yönetmenleri, Pentagon’a terörle mücadelede yardım edecek. Amerikan Variety Dergisi’nin haberine göre, haftalardır Hollywood senaristleri ile toplantı yapan generaller, teröristlerin saldırı senaryolarının ortaya çıkmasından sonra ikinci aşamaya geçecek. Generaller, bir sonraki adımda ise ‘dost’ güçlerin bu teröristleri nasıl durduracağı yönünde senaryolar istiyor. Generallerin Hollywood’dan yardım istemesine, Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon’a düzenlenen saldırılar karşısında tüm dünyanın ‘Hollywood filmleri gerçek oldu’ görüşünde birleşmesi neden oldu. Bugüne kadar Hollywood senarist ve yönetmenleri özellikle savaş ve terör filmlerinde Amerikan ordusundan yardım istiyordu. Bu defa Hollywood, Amerikalı generallere akıl verdi.” (Hürriyet, Teröristleri Hollywood senaristleri vuracak, 10 Ekim 2001)

YENİDEN BAŞLADILAR

Suriye ve Irak konusunda Türkiye’den bir türlü istediğini alamayan ABD’nin eski kötü huyları son zamanlarda yeniden depreşti. Pearl Harbour filminin yönetmeni Michael Bay, bu kez 11 Eylül 2012 gecesi (tarihe dikkat) ABD’nin Libya elçiliğinin basılmasını konu alan “13 Saat: Bingazi’nin Gizli Askerleri” (13 Hours: Secret Soldier of Benghazi) filmi ile karşımıza çıktı. Filmde ön plandaki teröristler Türk bayraklı tişört giyiyor. Film boyunca bu Türk bayraklı “teröriste” ve Türkiye’ye defalarca atıfta bulunuluyor. Filmin sonunda ise bu Türk bayrağı giyen terörist yerde ölü yatıyor ve başında bir çocuk ağlıyor. Yani amiyane tabirle bilinçaltına verilen mesajla göre “ABD Türklerin anasını ağlatmıştır”. Bir başka ilginç olayı ise son yılların

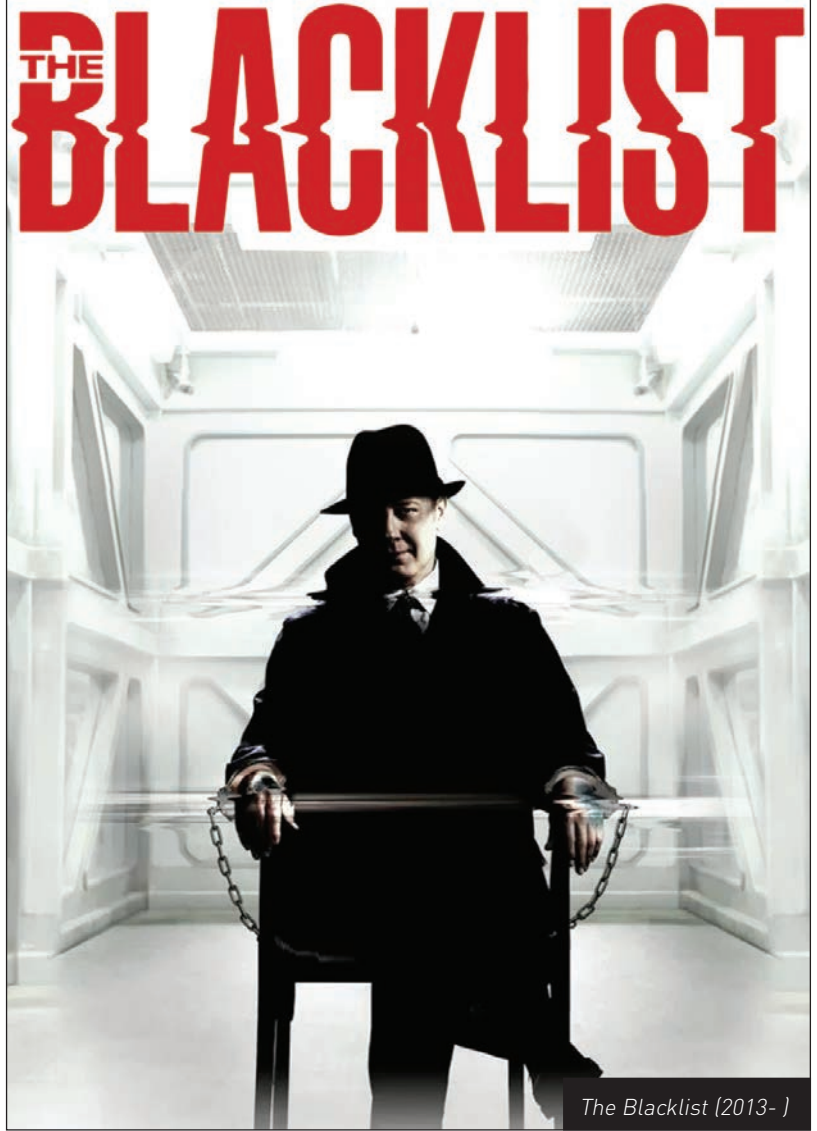
popüler dizisi "The Blacklist" (Kara Liste) dizisinde gördük.

Amerikan NBC kanalında 3. sezonu tamamlanan "The Blacklist" (Kara Liste) dizisinin 14 Ocak 2016 tarihinde yayımlanan 10. bölümünde gizli bir örgütün ABD ve Rusya arasında yeni bir soğuk savaş başlatmaya çalıştığı ve bu amaçla siyasi suikastler yaptırdığı anlatılıyor. Peki bu suikastçi kim? İsmi "Kara Kurt". (Gri Kurt olsa idi tam oturacaktı konuya ve dizi boyunca bu isim Türkçe olarak telaffuz ediliyor.)

Peki dizinin bu bölümünün yayımlandığı tarih olan 14 Ocak 2016 tarihinden yaklaşık 50 gün kadar önce Türkiye ne yapmıştı? Rus savaş uçağını düşürmüştü.

Türkiye'yi dizide açıkça ABD-Rus ilişkilerini bozmaya çalışan bir suikastçi olarak tanımlamaktan daha açık bir mesaj olamazdı.

Aynı dizinin 19 Mayıs 2016 tarihli bölümünde ABD başkanı seçilmesi muhtemel adayı finanse eden Rus oligarkın parasına ulaşabilmek için bu paraya erişimi olan bir Amerikalı fon yöneticisinin davet sebebiyle gittiği bir elçilikten çıkarılması gerekir. Hangi elçilik mi? Almanya'da bulunan Türk elçiliği. Peki elçiliğe sızacak kişi güvenliği aşabilmek için ne yapıyor? Kara para aklama suçundan aranan birisi kılığına girerek İnterpol tarafından Berlin'de yakalanmasını sağlıyor. Böylece Alman makamları tarafından suçlu iadesi kapsamında Türkiye'ye iadesi için Türk elçiliğine teslim ediliyor. Senaryo Almanya'nın aradığımız suçluları hiçbir zaman bize iade etmemesi sebebiyle zayıf olsa da mesajlar çok açık. Almanya ile yaşanan soykırım tartışmaları (Almanya'nın içinde Türk toprağı sayılan elçilik binası vasıtasıyla Almanya içindeki Türkiye'ye mesajı, Almanya'nın içinden çıkarılan Türkiye vb.), Rıza Zarrab olayı (Türkiye ve kara para

The Blacklist (2013-)

aklama, DAES petrolü), Amerikan başkanlık seçimlerinde başkan adayına fon aktarımı (FETÖ ve senatörlerin finansmanı) benzeri birçok mesajı çıkarmak mümkün.

Hollywood senaristlerinin Türk siyasetine olan ilgisi ve mesaj verme çabası takdire şayan. Yoksa Pentagon mu demeliydik? Yanlış anlamaya mahal vermemek için son bir not ile bitirelim. Hollywood'un tamamen Pentagon emrinde olduğu iddiasında değiliz. Hollywood aslında daha çok küreselcilerin

emrindedir ve bu iki güç arasında çıkarların örtüşmesine/çatışmasına bağlı olarak savaş ya da barış birçok defa film ve dizilere de yansımaktadır. Nitekim "13 Saat: Bingazi'nin Gizli Askerleri" (13 Hours: Secret Soldier of Benghazi) filminde kötü, beceriksiz ve kimseyi umursamayan CIA ajanları portresinin yanında kahraman ABD paralı askerleri portresi çizilmesi CIA'yi tam manasıyla çıldırtmış ve CIA sözcüsü yaptığı açıklamada filmin o gece Bingazi'de olanları çarpıttığını söylemiştir.

SIRADIŞI BİR ŞEYHÜLİSLAM EBUSSUÛD EFENDİ

YRD. DOÇ. DR.
ERCAN ŞEN

Kocaeli Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi

Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemi sayılan Kânûnî Sultan Süleyman devrinin ilmî, dinî, edebî ve hukukî sahada en önde gelen isimlerinden biri hiç şüphesiz Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'dir. Fıkıh alanında otorite oluşu ve tefsir alanında verdiği önemli eserinin yanı sıra, şiir, edebiyat ve dil sahasına vukûfiyeti ile de öne çıkmıştır. Nitekim kendisine verilen "allâme-i kül" unvanı, onun farklı sahalardaki bu yetkinliğinin en güzel ifadesidir.

İlmî sahadaki bu saygın yerinin yanında, Ebussuûd Efendi'yi asıl farklı kılsa, yönetim kademelerinde aldığı ve başarıyla sürdürdüğü vazifeleridir. Seksen yılı aşkın ömründe müderrislik, kazaskerlik, şeyhülislamlık gibi önemli görevleri başarıyla deruhte eden Ebussuûd Efendi, yaklaşık 30 yıllık görev süresiyle, Osmanlı Devleti'nde şeyhülislamlık makamında en uzun süre kalan isim olarak silinmez bir iz bırakmıştır.

Hayatı boyunca birçok görev üstlenen Ebussuûd Efendi tahsilini bitirir bitirmez memuriyet hayatına başlamış, kısa zamanda o günün en yüksek payelerine ulaşmıştır.

SEMERKAND'DAN İSTANBUL'A BİR YOLCULUĞUN BAKİYESİ

Ebussuûd Efendi'nin nerede doğduğu hususunda birbirine zıt bazı görüşler olsa da tarihi veriler onun 17 Safer 896'da (30 Aralık 1490) Çorum'a bağlı İskilip kazasında doğduğu noktasında yoğunlaşmaktadır. Nitekim ailesi de İskilip menşeli olup babası İskilipli Şeyh Muhyiddin Yavsî diye meşhur olan Mevlânâ Şeyh Muhyiddin Mehmed bin Mustafa bin İmâd, İskilip'e bağlı İmâd (Direklibel) köyünde doğmuştur. Dedeleri ise Türkistanlı olup Semerkand'dan Anadolu'ya gelmişlerdir.

PADİŞAHTAN BURLU BİR ÖĞRENCİ

Tahsil hayatı İstanbul'da geçen Ebussuûd Efendi'nin eğitimiyle babası Şeyh Yavsî bizzat ilgilenmiştir. Bu çerçevede ona Arap dili ve belâgati, kelim ve tefsir ilimlerine dair temel eserlerinin kimini okutmuş, kimini de ezberletmiştir. Babasından sonra Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi, Mevlana Seyyidî Karamânî ve bazı kaynakların verdiği bilgilere göre İbn Kemal'den dersler almıştır. Kısa zamanda zekâ ve irfanıyla şöhret kazanan Ebussuûd Efendi, hoca-

larının ilim ve kemâlâtından faydalanma yollarını bilmiştir. Zira daha öğrenci iken II. Bayezid'in dikkatini çekmiş ve kendisine 30 akçe günlük çelebi ulûfesi (burs) bağlanmıştır.

MEMLEKETİN DÖRT BİR YANINDA VAZİFE

Hayatı boyunca birçok görev üstlenen Ebussuûd Efendi tahsilini bitirir bitirmez memuriyet hayatına başlamış, kısa zamanda o günün en yüksek payelerine ulaşmıştır. İlk olarak Çankırı Medresesi, ardından İnegöl İshak Paşa Medresesi, Davud Paşa Medresesi, Mahmud Paşa Medreselerinde görevlendirilmiştir. 1525 yılında Vezir Mustafa Paşa'nın Gebze'de inşa ettirdiği medreseye tayin edilmiş, bir yıl sonra Bursa Sultaniye payesine layık görülmüş, 1528'de Medaris-i Semaniyye'den Müftü Medresesi'ne müderris olmuştur. Beş yıl bu vazifede kaldıktan sonra önce Bursa, ardından İstanbul kadılığına getirilmiş, Ağustos 1537'de Rumeli kazaskerliğine tayin edilmiş ve sekiz yıl Rumeli kazaskeri olarak görev yapmıştır.

ŞEYHÜLİSLAMLIKTA OTUZ YIL

Şeyhülislam Ebussuûd Efendi, Ekim 1545'de Fenârîzâde Muhyiddin Efendi'nin yerine şeyhülislâm

olmuştur. Ebussuûd Efendi'nin şeyhülislâmlığının yirmi bir sene Kânûnî Sultan Süleyman ve yedi sene on bir ayı da II. Selim devrinde olmuştur. Buna karşılık kendisi daha çok Kânûnî Sultan Süleyman'ın şeyhülislâmı olarak onunla özdeşleşmiştir. Nitekim Kânûnî vefat ettiğinde de cenaze namazını Ebussuûd Efendi kıldırmıştır.

İLİM VE HİZMETLE GEÇEN BİR ÖMÜR

Ebussuûd Efendi 5 Cemaziyelevvel 982 (23 Ağustos 1574) tarihinde 87 yaşında vefat etmiştir. Cenaze namazı Fatih Camii'nde Muhaşşî Sinan Efendi tarafından kıldırılıp Eyüp Camii civarında kendisinin inşa ettirdiği sıbyan mektebinin haziresine defnedilmiştir. Cenazesine devrin bütün ulema ve vezirleri başta olmak üzere kalabalık bir topluluk katılmıştır. Ebussuûd Efendi için Haremeyn'de de gıyabında cenaze namazı kılınmıştır ki bu mazhariyete sayılı kimsenin eriştiği bilinmektedir. Ebussuûd Efendi sahabe-i kiram aşığı olduğu için Eyüp Sultan civarına defnedilmeyi vasiyet etmiştir. Adı bir ilim timsali gibi darb-ı mesellere geçen Ebussuûd Efendi için birçok mersiye yazılmış, ölümüne tarihler düşürülmüştür. Bu yazılarda ona "zamanın mevlânâsı", "zamanın müftüsü" gibi övgü dolu sözler söylenmiştir.

MÜFESSİR, FAKİH VE ŞAİR

Gerek ulema kökenli bir aileden gelmesi gerekse yukarıda adları anılan kudretli hocalardan dersler almış olması, onun yetişmesinde gerçekten önemli rol oynamıştır. Bu bakımdan zamanla ilimde yüksek

Ebussuûd Efendi'nin öne çıkan eserlerinin başında, ünü İslam dünyasının dört bir yanına yayılmış olan tefsir eseri İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ Mezâya'l-Kitâbi'l-Kerîm gelir.

payeler edinen Ebussuûd Efendi'ye bu konumunu ifade eden Sultânü'l-müfessirîn, Sâhibü'l-fetâvâ, Hoca Çelebi, Müftü'l-enâm gibi nisbeler uygun görülmüştür. Tefsir, fıkıh, edebiyat gibi muhtelif alanlarda pek çok eser vermiş olan Ebussuûd Efendi'nin öne çıkan eserlerinin başında, ünü İslam dünyasının dört bir yanına yayılmış olan tefsir eseri İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ Mezâya'l-Kitâbi'l-Kerîm gelir.

Ebussuûd Efendi'nin fıkıhçılığı, fıkıhla ilgili eserlerinden çok fetvaları ile öne çıkmıştır. Ebussuûd Efendi, müstakil bir fıkıh kitabı oluşturacak çapta fıkıhın bütün konularıyla ilgili fetvalar vermiş olmakla beraber, özel bir fıkıh kitabı yazmamıştır. Bununla beraber, fıkıhın çeşitli konularında müstakil risaleler ve bazı eserlere haşiye ve talikleri olmuştur ki bunların başında da Fetâvâ-yı Ebussuûd Efendi ve Ma'rûzât gelir. Ebussuûd Efendi, aynı zamanda, eskilerin tabiriyle "el-sine-i selâse"de yani Türkçe, Arapça ve Farsçada şiir kaleme alacak kadar da güçlü bir şairdir. Nitekim Kânûnî'ye yazdığı mersiye Arap edebiyatının en güzel eserlerinden sayılmıştır.

"EBUSSUÛD TORUNU MUSUN?"

Eskiden çok çalışan ve başını kıptan kaldırmayan kimseye, çalışkanlığı ifade ve takdir makamında "Ebussuûd torunu musun?" dendiği kaydedilmektedir ki bu söz onun çalışkanlığını göstermesi bakımından mühimdir. Nitekim o, oğluna yazdığı bir mektupta, uğruna ter dökmediği emek sarfetmediği hiçbir makam ve bağış kabul etmediğini söylemiş, çalışmanın, gayretin ve liyakatin hakkını devamlı savunmuştur.

Ebussuûd Efendi, müderrisliği sırasında bayram tatilleri dışında dersini asla ihmal etmeyen, müftü-

lûğü zamanında her gün yüzlerce fetva vermesiyle meşhur olan bir kimsedir. Sade giyinen, bulduğunu yiyen, sahabe yolundan ayrılmamaya çalışan, çevresindekilere son derece yumuşak davranan, dünyaya ve maddi menfaatlara düşkün olmayan bir kimse olarak tanınmıştır. Ayrıca elsine-i selâse denilen Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinde rahatlıkla okuma, yazma ve konuşma kabiliyetine sahip olan ender insanlardan biridir. Bir özelliği de kendisine sorulan her soruyu sorulduğu dilde cevaplamaya bilhassa itina göstermesidir. Ebussuûd'un Kânûnî Sultan Süleyman'ın komutanlığında ordu ile birlikte Belgrad kalesine inince kendisinden ayrılmayan talebelerinden bazısına Keşşâf tefsirinden Fetih Süresi'ni okutup haşiyesini yazdırdığı da belirtilmektedir. Öte yandan genç yaşta müderris olduğu için uzun zaman ders vermiş ve binlerce öğrenciye de hocalık yapmıştır.

LALE AŞIĞI BİR ŞEYHÜLİSLAM

Tabib Mehmed Aşkî, eserinde İstanbul'da ıslah edilmiş ilk lale çeşidini elde eden kişinin Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi olduğunu aktarmaktadır. Yine Cerrahpaşa Camii imamlarından Mehmed b. Ahmed Ubeydî Efendi de en eski lale yetiştiricisi olarak Ebussuûd Efendi'yi göstermiş ve elde ettiği ilk lale çeşidine "Nûr-i adn" (cennet nuru) ismi verdiğini ifade etmiştir. Ebussuûd Efendi hiç şüphesiz Osmanlı'nın yetiştirdiği nev-i şahsına münhasır büyük bir âlim ve hukukçudur. Nitekim hukuk ve tefsir sahasındaki hizmetleri, şairliği, yetiştirdiği âlimler ve yaptığı mühim hizmetlerle hem yaşadığı asırda hem de sonraki asırlarda şükran ve rahmetle yâd edilmeyi fazlasıyla hak eden, günümüzde de özellikle yakından tanınması gereken mühim bir allâme-i küldür.

VAKIFTAN STK'YA SIVİL TOPLUMDA NE VAR, NE YOK?

Medeniyetimizin kurucu unsurları arasında yer alan vakıflar toplumsal yaşama ciddi katkılar sunmakla birlikte, etkileri yalnızca çalışma alanlarıyla sınırlı kalmamış, ilmî, siyasî, kültürel ve ekonomik alanlarda da belirgin rol oynamışlardır. Günümüzde vakıf-dernek çalışmaları “sivil toplum” anlayışı ile sürdürülüyor olsa da, bu alanda faaliyet gösteren yapıların söz konusu alanlardaki etkinliği bugün de devam ediyor.

Biz de bu kritik konuları sebebiyle sayfalarımızda sivil toplum kuruluşlarına ve çalışmalarına yer veriyoruz. Bu sayımızda konuklarımız Türkiye Gençlik Vakfı ve Avrupa’da ayrımcılığa karşı mücadele eden Brüksel merkezli çatı kuruluş ENAR...

YENİ NESİL VAKIFÇILIK MODELİ: **TÜGVA-TÜRKİYE GENÇLİK VAKFI**

www.tugva.org

Temel gayesini “ülke ve ümmet gençliğine, şuurlu ve donanımlı birey olmaları konusunda destek vermek” olarak açıklayan TÜGVA, hareket noktası olarak Müddessir Suresi'nin ilk yedi ayetinde belirtilen emirleri esas kabul ediyor. Yeni nesil gencin enerjisi, hızı ve dinamizmi ile yola çıkan TÜGVA, iyilik odaklı işler yapan, deneyimini paylaşan ve yaşatan anlayı-

şa sahip bir yeni nesil vakıfçılık modelini uygulamaya çalışıyor.

81 İLDE PROJELER GERÇEKLEŞTİRİLİYOR!

Vakıf bu amaçlar doğrultusunda; “Ortaokul”, “Lise”, “Yüksek Öğrenim”, “Eğitim”, “Çalışan Gençlik” ve “Kadın ve Aile” koordinatörlükleri öncülüğünde projeler hazırlıyor ve Türkiye'nin 81 ilinde bu projeleri hayata geçiriyor. Gençler bu projelerin hem fikir aşamasına katkı sağlıyor, hem de sahada yapılan çalışmalarda aktif görev alıyorlar. Vakfın bugüne kadar sürdürdüğü projeler arasında en dikkat çekici olanlar; Aksiyon Akademisi, Hamilik Programı, Genç Türkiye Kongresi, Genç Tiyatro Akademisi, Bölge Uzmanı Yetiştirme Programı, Gençlik, Spor Akademisi, Hepimiz Bir'iz, Dokuzoniki, Yaz ve Kış Okulları ve Genç Diplomat Akademisi.

UFKU ÜLKE SINIRLARINI AŞAN BİR GENÇLİK HAYALİ!

TÜGVA merkezini Türkiye olarak belirlemekle birlikte, çalışma alanını dünya olarak görüyor. Bu nedenle kültürümüze has değerleri olan, şuur ve ufku ülke sınırlarını aşmış ümmet coğrafyasının dertleriyle dertlenen bir gençliğin hayali ile çalışmalarını sürdürüyor. İyi ahlaklı, çalışkan, başarılı ve sorumluluk sahibi, çağın gereklerini iyi okuyabilen, topluma ve insanlığa değer katan bireyler yetiştirmeyi hedefleyen TÜGVA, hedeflerini de bu anlamda yetmişmiş bir gençlik üzerine inşa ediyor.

IRKÇILIKTAN ARINMIŞ BİR AVRUPA İÇİN: **ENAR-THE EUROPEAN NETWORK AGAINST RACISM**

www.enar-eu.com

Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı (ENAR), ırk eşitliğini savunan ve Avrupa'da ırkçılık karşıtı sivil toplum aktörleri arasında işbirliğini tesis eden Avrupa çapında örgütlenmiş ırkçılık karşıtı bir ağ. Avrupa'daki herkes için tam bir eşitlik, dayanışma ve refah gerçekleştirmeyi hedefleyen ENAR, deri rengi, etnisitesi, cinsiyeti, dini, yetersizliği, yaşı ne olursa olsun, toplumun tüm üyelerinin topluma katılması ve dahil olmasına imkan vermek istiyor. Özellikle renk, etnisite, ulusal köken, milliyet, din, kültür, dil veya hukuki statüye dayalı ayrımcılık ve ırkçılıkla savaşıyor.

EŞİTLİK, İSTİHDAM, GÜVENLİK VE GÖÇ!

Etkili, insan haklarına dayalı, ırkçılık ve ayrımcılık karşıtı AB politika ve kanunlarının savunuculuğunu yapan ENAR, analiz, vizyon ve somut kanun teklifleri sağlıyor ve AB politikaları, milli politikalar ve karar vericilerin var olan sorunlara insan haklarına

dayalı hukukun üstünlüğü ilkesinden kaynaklanan yaklaşımlarla tepki vermesi için mücadele veriyor. Aynı zamanda, Avrupa'daki yerel ve ulusal ırkçılık karşıtı örgütler arasında bağlantı kurarak ve Avrupa seviyesinin üzerinde daha geniş bir etki yaratabilecek yerel değişim gerçekleştiren sivil toplum aktivistlerini güçlendirerek değişim gerçekleştirmeyi amaçlıyor. ENAR'ın temel çalışma alanları ise şunlar:

Eşitlik veri derlemesi: ENAR, ayrımcılığı ölçmek için sonucunda eşitliğin sağlanabileceği eşitlik veri derlemesi çağrısında bulunur.

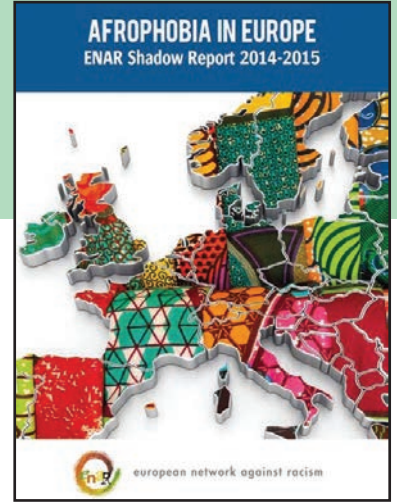
İrkçi suç: ENAR, ırkçı suça yönelik mevzuatın (bildirildiği, kaydedildiği ve onaylandığını garanti etmek için) daha iyi uygulanması çağrısında bulunur.

İstihdam: Göçmenler de dahil olmak üzere etnik ve dini azınlıkları etkileyen pazar sınırlamalarının kaldırılmasını savunur.

Göç: ENAR, güvenlik hakkı ve ayrımcılık yapmamak da dahil olmak üzere AB'ye göçmenlerin entegrasyonuna odaklanma çağrısı yapar.

Güvenlik ve emniyet: ENAR, AB ve ulusal terörle mücadele kanunlarına insan hakları teminatı ve bağımsız denetim mekanizmalarının dahil edilmesi çağrısında bulunur.

ENAR; Romanlar, Afrika kökenli-

ler, siyahi Avrupalılar, Müslümanlar ve Yahudilerin maruz kaldığı ırkçılığın spesifik türlerine de odaklanır. Çingencilik karşıtlığı, Afrofobi, İslamofobi ve antisemitizm sorunlarının üzerine gitmek için spesifik ulusal stratejiler izlenmesi çağrısında bulunur.

IRKÇILIKTAN ARINMIŞ BİR AVRUPA İÇİN ÇALIŞIYOR!

Eşitlik ve farklılığa kucak açan, ırkçılıktan arınmış bir Avrupa'nın faydalarına mazhar, renkli ve kapsayıcı bir Avrupa toplumu öngören ENAR, göçmenlerin, etnik ve dini azınlıkların bütün yönleriyle topluma katılma olanaklarını sınırlayan yapısal engelleri ve politikaları yok etmeyi amaçlıyor. Bunu başarmak için, Avrupa'da ırkçılığı frenleyecek ve eşitliği sağlayacak güçlü bir siyasi sorumluluğa ihtiyaç duyulduğunu ifade eden ENAR yetkilileri, bunun sağlanabilmesi için iş, barınma ve eğitim olanaklarına eşit erişimin dinamik ve uyumlu bir toplum inşasında hayati önem taşıdığını, göç ve farklılığın Avrupa'nın sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik zenginliği için gerçek servet olduğunu dile getiriyorlar.

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE FELSEFE ARAYIŞI

ARİFE GÜMÜŞ *İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği Araştırmacısı*

Toplumun organizasyonundaki bu yerine ek olarak Türkiye’de eğitim daima toplumsal ve siyasal gündemin esas parçası olmuş; eğitime biçilen sosyo-ekonomik roller her zaman önemli olagelmıştır. Eğitim bir taraftan ekonomik kalkınmanın önemli bir zemini olarak nitelenirken diğer taraftan da sosyal yaşamda meydana gelen bütün sorunların çözümünü için nerdeyse sihirli bir değnek muamelesi görmüştür. Eğitimle ilgili günümüzde karşımıza çıkan en önemli sorun toplumdaki beklenti ve değerler ile uyumlu bir yaklaşım ve felsefenin henüz oluşmamış olmasıdır. O nedenle eğitim sistemimizin felsefi temelini olmadığı ve böyle bir temelden mahrum olmasının siyasi

ve ideolojik etkilere daha fazla maruz kalmasına neden olduğu söylenebilir. Nitekim Türk eğitim sisteminin serencamına bakıldığında her siyasal iktidarın eğitim sistemine müdahale ettiği, kendi değerleri ve ideolojisi doğrultusunda eğitim sisteminin içeriği ve amaçları üzerinde değişiklikler yaptığı görülecektir. Bu nedenle tektipçi, ideolojik ve siyasi bir yapıya sahip olan Türkiye eğitim sistemi, her geçen gün yeni sorun alanları ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Toplumun kodlarının aksine seküler ve pozitivist bir yapıya sahip olan eğitim sistemimiz toplumun dini düşünce geleneğinden ve beslendiği geleneksel kaynaklardan da uzak kalmaktadır. Dolayısıyla eğitimin çıktıları toplumun değerlerinden uzak ya da yabancı olarak ithal

birtakım uzmanlıklarla toplumu şekillendirmeye çalışmaktadır. Uzun yıllar üzerinde radikal değişikliklerin yapıldığı, sürdürülebilir formda bir sistemin geliştirilemediği Türk eğitim sistemi genellikle felsefesiz olmakla nitelendirilmiş ve günümüze değin bir eğitim felsefesi arayışı içinde olunmuştur. Eğitim sistemi ile ilgili sorunlar ve meseleler “eğitim sistemimizin dayandığı temel bir felsefenin yokluğu” ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda “Türk eğitim sisteminin felsefe arayışlarını” inceledik. Bunun için alanda uzman akademisyenlerden, Türkiye’de eğitim sisteminin felsefi temelleri, eğitim sisteminde yaşanan sorun ve sıkıntılarının çözümünde gerekli olan felsefi arka plana dair görüş aldık.

EĞİTİM MODELİ İTHALATINDAN VAZGEÇİLMELİ!

Yrd. Doç. Dr. Yusuf Alpaydın, Marmara Üniversitesi

O smanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyete geçişte eğitimin pragmatik karakterine bir de sekülerlik ve pozitivizm aşısı yapılmıştır. Daha evvelden askerî, bilimsel ve teknolojik olarak üstünlüğü kabul edilen Batı kültürel ve manevî açıdan da eğitim müfredatına model olarak konulmuştur. Dinî eğitimi sınırlayan, dinî düşüncüyü belirli bir alana hapseden, pozitif bilimleri öncelemeden bir eğitim felsefesi benimsenmiştir. Her ne kadar din eğitimindeki sınırlamalar azalmış olsa da, eğitim sistemimiz hala seküler, Batı'yı model alan ve totaliter (tektipçi) karakterini korumaktadır. Dinî ilimler ve düşüncüyü araştırmalarında kullanılan ilim adamlarının ilahiyat fakültelerinin duvarları arasında kalması seküler eğitimin kanıtıdır. Toplumun elitleri ile birlikte eğitim fakülteleri ve öğretmenlerin hala belirgin biçimde Batı'yı üstün kabul edip Batılı değerleri işledikleri aşikârdır. Zorunlu kitlesel eğitim ve tevhid-i tedrisat eğitimin totaliter karakterinin başlıca temsilcileri olarak varlığını sürdürmektedir.

Hâlihazırda toplumun büyük bölümünün hoşnutsuz olduğu, siyasi erklerin sürekli değişim arayışında olduğu bir eğitim sistemine sahibiz. Felsefi ve ideolojik olarak Batılı olan eğitim sistemimiz pedagojisi bakımından da büyük ölçüde 20. yüzyılda giderek güçlenmiş olan Amerikan eğitim bilimine yaslanmaktadır.

Türkiye'de eğitim fakültelerinde, eğitim biliminde Amerikan tecrübesi takip edilmekte ve modellenmektedir. Amerikan eğitim bilimi ise pozitivist davranışçı bir temele sahiptir. Her ne kadar günümüzde yapılandırmacı/postmodern yaklaşımla aşılmaya çalışılsa da davranışçı yaklaşım varlığını korumaktadır. Türkiye'de eğitim alanındaki akademisyenler ve uzmanlar da bu paradigmanın dışına çıkmakta zorlanmaktadır. Sürekli ithal edilen eğitim modellerinin hiçbirisi bugüne kadar tatmin edici bir sistem kurabilmiş gözükmemektedir.

Türkiye'de eğitim sisteminin sorunlarının çözümü için öncelikle yaşadığımız toplumun tarihi-kültürel kodlarına uygun bir eğitim modeline ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'ye özgü bir eğitim düşüncesi ve modeline ulaşma çabaları, alandaki tarihsel

tecrübenin ve birikimin yeni bir gözle değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu da kendi ilim düşünce geleneğimizden beslenen bir eğitim düşüncesinin inşa edilmesi ve gerçekten bu toplumun eğitsel sorun ve ihtiyaçlarına dayalı olarak geliştirilen modellerin uygulamaya konulmasıyla mümkün olacaktır. Bu birikimden hareketle eğitimin genel amaçları ile farklı tür ve seviyelerdeki okulların amaçları ve müfredatları kompleksiz bir bakışla yeniden tanımlanmalıdır. Eğitim araştırmacılarının kadim tecrübeye daha fazla nüfuz etmelerine zemin oluşturacak teorik birikimlerini desteklemek üzere yapılacak teşvikler, konuyla ilgili araştırma, yayın ve toplantılar büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda özellikle İslam düşüncesinin farklı geleneklerinde (felsefe, kelim ve tasavvuf) doğrudan eğitimle ilgili veya günümüz eğitim uygulamalarında farklı bakış açıları geliştirmeye yardımcı olabilecek özgün kavramlar ve kuramların açığa çıkarılması gerekmektedir. Bu doğrultuda öncelikle özgün insan tasavvurları, insanın sahip olduğu yetiler, insanın eğitilebilir yönleri, insanın gelişim eksenleri ile fitrat, mizaç, irade, kemal gibi klasik kavramların yeniden gün yüzüne çıkarılması kritik bir öneme sahiptir. Bu tür kavramların yeniden kullanıma sokulması eğitim-öğretimle ilgili kuramların oluşturulmasına da zemin oluşturacaktır.

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ FELSEFESİZLİĞİ **FELSEFE EDİNMIŞTİR!**

Doç. Dr. Mustafa Gündüz, Yıldız Teknik Üniversitesi

Türk eğitim sisteminin felsefi temellerine bakıldığında, özgün bir temel arayışının devam ettiği söylenebilir. Bu konuda bir düzlüğe çıkılmış değildir. Meselenin kökeninde Tanzimat'la birlikte başlayan kavramsallaştırma ve yeni dünyayı anlama meselesi yatmaktadır. Bu dönemde "muasır medeniyet ve çağdaşlık" büyük ölçüde "modernleşme ve Batılılaşma" kavramlarıyla eşdeğer tutulmuş, Avrupa değer ve teknoloji dünyasının bütünüyle aktarımı devlet ve toplumun içinde bulunduğu durumdan kurtulmanın çaresi olarak düşünülmüştür. Bu bakımdan eğitim sistemimizin sağlıklı bir felsefi temele dayandığını söylemek güçtür.

Türk eğitim sisteminin Tanzimat'tan bu yana bir arayış içinde olmasından, kendine özgü bir güzergâh tayin edememesinden, belirsizliğin ve felsefe arayışlarının hâlâ devam etmesinden bahsedildikten sonra "Peki nasıl bir felsefi arka plan?" sorusu sorulabilir. Fakat derin tarihi kökleri olan, son derece zengin bir sosyo-kültürel yapıya sahip, stratejik bir coğrafyada hayatını devam ettiren Türkiye için bir çırpıda eğitime felsefi arka plan tasarlamak zordur. Ancak imkânsız değildir. Bunun için her şeyden önce eğitim sistemimizin tarihi ve sosyolojik sorunlarının neler olduğu, bagajda birikenle-

rin günümüzü ve geleceği nasıl ipotek ettiği ya da nasıl vizyon sağladığı açıkça izah edilmelidir. Peki, bu nasıl mümkün olabilir? Kanaatimce, söz konusu politikanın üretimi ve bireylerin yeti kazanması sırf bu amaçlarla kurulmuş üniversite bölümlerinden, enstitülerden, daha da önemlisi bağımsız düşünce merkezlerinden alınacak ciddi eğitimle gerçekleşebilir. Oysa bugün ülkemizde böylesi bir eğitimi verebilecek mekanizmalar, bölümler, enstitüler ve bağımsız düşünce kuruluşları yok hükmündedir. Üniversiteler ve eğitim fakülteleri bu sorunlara çare olabilecek, bilgi ve politika üretebilecek potansiyelden hayli uzaktır. Zira üretim kapasite ve cihazları yoktur, alet kutusu yetersizdir. Eskilerin "kem aletle kemâlât olmaz" vecizesiyle ifade ettikleri hakikat budur. Eksik, yetersiz aletlerle, eğitimsiz, bil-

gisiz personelle hâkim, olgun, ileri düzeyde bir sistemin inşası mümkün değildir.

Eğitim felsefesi başka felsefeleri taklit etmekle oluşturulabilecek ve sürdürülebilecek bir mesele değildir. Her toplum kendi eğitim felsefesini bizzat kendisi, kendi imkânları, birikimi, gayret ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturmak zorundadır. Bunun dışındaki hiçbir yol ve arayış bizi düzlüğe çıkaramayacak, daima ara sokaklarda dolaştıracaktır. Ana arterler taklit edilemez, sadece inşa edilir.

Eğitimin felsefi temellerinin inşası konusunda takip edilecek yöntemin temel riski, Türkiye'de eğitimin aşırı merkeziyetçi ve bürokratik bir yönetim anlayışına sahip olmasıdır. Aşırı merkeziyetçi yönetim anlayışı büyük ölçüde yenilikleri takip edememekte ve siyasî otoritenin kontrolünden de çıkamamaktadır. Bu iki meselede ciddi bir serbestiyet gereklidir. Devletin temel haklar, evrensel değerler ve ülkenin tarihi ve sosyolojik hassasiyetleri dışında eğitimin içeriğine müdahaleden elini çekmesi pek çok sorunun çözülmesine imkân tanıyabilecektir. Ancak bu çekilme sırasında oluşacak boşluğu kötü niyetli fırsatçılardan korumak için gerekli tedbirler de sıkıca alınmalıdır. Aksi halde mevcut durumdan çok daha kötü bir manzaranın çıkması kaçınılmazdır.

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFİ AÇIDAN DAĞINIK OLMASI ZİHİNLERİ DE DAĞINIK HALE GETİRMİŞTİR!

Prof. Dr. İrfan Başkurt, İstanbul Üniversitesi

Türkiye’de eğitim sistemi için altyapı oluşturulurken İslam felsefesi ve İslam düşüncesinden olabildiğince uzak duruldu. Modern Batı düşüncesi, İslam düşüncesine ilerleme ve çağdaşlaşma uğruna tercih edildi. İslam düşüncesinin temel kavramlarına bir darbe vuruldu. Eğitim sistemi oluşturulurken biz bu kavramlardan uzaklaştık. Kurduğumuz eğitim sisteminde böyle bir altyapı oluşturamadığımız için eğitimin bize ait, yerli, özgün, millî bir felsefi altyapısı olmadı.

Millî Eğitim Temel Kanunu çerçevesinde yetiştirilmesi hedeflenen neslin biyolojik, psikolojik, sosyolojik, yerel ve evrensel bütün özelliklerinin nasıl olması gerektiği açıklanmaktadır. Millî Eğitim Temel Kanunu içerik olarak analiz edildiğinde, bireysel kabiliyetler geliştirmeyi hedefleyen, ancak bu haliyle sınırlandıran bir özellik taşıdığı görülmektedir. Diğer yandan bu kanun, devlet olarak hedeflenen insan modelinin siyasi ve ideolojik kodlarını da bünyesinde barındıran unsurlar içermektedir. Türk eğitim sistemi millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel değerleri benimseyen, bunları koruyup geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven, onları yüceltme azminde, demokrat, laik, devlete karşı görev ve sorumluluklarını bilen birey yetiştirmeyi

ilke edinmiştir. Bu nesil, zihin, ahlak ve ruhsal açıdan dengeli, müteşebbis, yapıcı, yaratıcı, hür, bilimsel ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır. Kanunda yetiştirilmesi hedeflenen neslin millî, diğer taraftan yerli, diğer taraftan çağdaş ve evrensel dünya görüşüne de sahip olması gerekiyor. Bu hedef gerçekleştiğinde Türk vatandaşların ve Türk toplumunun millî birlik içerisinde iktisadi ve sosyo-kültürel refah ve mutluluğuna ilke edinen, son tahlilde milletini çağdaş uygarlığın yapıcı yaratıcı ve seçkin ortağı yapma azminde bir nesil yetişmiş olacak. Kanunda yer alan “rejimin korunması ve yüceltilmesi, vatan ve milletine bağlı nesillerin yetiştirilmesi gerektiği” ifadesi Alman eğitim sistemi ile karşılaştırıldığında hem Alman anayasasında hem de eyalet yasalarında şöyle geçiyor: “Eğitimin en önemli hedefi, insanlarda Tanrı korkusu, insan haysiyetine saygı ve sosyal eylemlere hazırlık konularında bilinçlendirme”. Allah ve insanlara karşı sorumlu-

luklarını bilen insan yetiştirme. Bizim çerçevemiz çok geniş ama ortaya çıkacak bir insan modeli yok. Kemalist, ideolojik, ırkçı ve hala rejim korkusu çeken. Bütün felsefeleri taklit temelli almış, rejimi korumaya dönük, ideolojik anlamda realist ancak hedefleri açısından realist değildir.

Bizim en büyük sorunumuz ilahiyat ve eğitim fakültelerinde bir teori üretmememizdir. Daraltıcı bakış açısı bizi sıkıyor. Biz din eğitimcileri de Batı’yı çok iyi bilmiyoruz. Din eğitimi deyince ilmihal bilgisi ile sınırlı tutulmalı, insanların güncel, günlük sorunlarına bakış açısı üretecek bir din eğitimi yapılmalı. Düşünce biçimlerinden faydalanalım. Sadece Batı düşüncesinden değil, aynı zamanda İslam düşüncesinden de faydalanmalıyız. Gönle hitap etmeyen hiçbir şey kalıcı olmuyor. Formellikten yapı kurtarılmalı. Bütün eğitim sistemleri bu anlamda gözden geçirilmeli. İnsanı önceleyen, insanların ruh dünyalarını zenginleştiren, onun soru ve sorunlarına, ihtiyaçlarına cevap üretebilen bir eğitim sistemi oluşturulmalı. İnsanları motive etmek için bir pragmatist yönü olmalı. İdeolojik yapıdan kurtulmalı. Evrensel değerleri de içermeli. Türk eğitim sisteminin üzerine kurulduğu ana akım felsefe, var olan felsefi akımlardan yararlanarak İslam düşüncesi ve kültürü ile harmanlanmış bir felsefe olmalı.

“NASIL BİR İNSAN” SORUSUNA ODAKLANMALIYIZ!

Ümmügül Betül Kanburoğlu, Uludađ Üniversitesi

Pozitivist, ezberci, buyurgan ve süreksiz. Bu özellikleri bir arada düşündüğümüzde, zannediyorum eğitim sistemimizin en belirgin özelliği, kendi içinde tutarlı ve toplumun değerleriyle örtüşen bir felsefesinin olmayışıdır. Dolayısıyla bu sistemin felsefi temelinin özelliklerini tartışmak güç. Hukukî sistemimizdeki laik unsur, eğitim sistemine de sirayet etmiş durumda, fakat bunun klasik bir laiklik olmadığını görüyoruz. Söz gelimi tarih dersinde insanlık tarihini pozitivist perspektiften dinleyen öğrenciler, bir saat sonra din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde bambaşka bir insanlık serüveni ile karşılaşabiliyorlar. Benzer şekilde biyoloji ders kitaplarında karşı karşıya kaldıkları tabiat anlayışı ile din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarında okudukları anlatı birbiri ile örtüşmüyor. Dolayısıyla eğitim sistemimizde, birbirini besleyen ve bir araya geldiğinde bütünlüklü bir hakikat anlayışı sunan bir ders programından söz edemiyoruz.

Türk eğitim sisteminin eklektik yapısının, mevcut siyasi yönelimlere paralel olarak değişen farklı felsefi akımların etkisi ile oluştuğu söylenebilir. Bunlardan en belirgin akımın tektipçi ve ladinî insan yetiştirme gayesinde olan pozitivist anlayış olduğunu düşünüyorum. İnsanlar arasındaki farklılıkları ve insanın

manevî boyutunu göz ardı eden bu akımın, toplumun kültürel ve dinî kodlarıyla uyumadığını düşünüyorum.

Öncelikle eğitim sistemimizdeki sorun ve sıkıntılara dair, parçacı, geçici ve kısa vadeli çözüm üretme amacıyla olan politikarlardan vazgeçilmesi gerektiğini düşünüyorum. Burada odaklanmamız gereken, nasıl bir insan yetiştirmek istediğimiz sorusu. Bu soruyu, ferdin fitrat gerçeğini göz ardı ederek yalnızca sistemin menfaatleri vechinden cevaplamak, bizi hem çağın gerisinde bırakıyor hem de yaşam gayemizi ötelememize neden oluyor. Bu minvalde seçmeli derslerin ve okul tiplerinin çoğaltılmasının uygun olacağı düşünülebilir. Bunun yanında bu okulların hem toplum hem de endüstri bazındaki değeri ve anlamının doğru şekilde tartışılması gerekiyor.

Türk eğitim sisteminin köklü ve kendi toplumsal kodlarıyla uyuşan bir eğitim felsefesinden yoksun olmasının nedenini an-

lamak için cumhuriyet tarihi boyunca kaç millî eğitim bakanı değiştirdiğimize bakmamızın kâfi geleceğini düşünüyorum. Tıpkı her yeni gelen hükümetin devleti yeniden kurma çabası gibi, millî eğitim alanında da yetki sahibi olan kişilerin, metot ve anlayış bakımından bir süreklilik sağlayamadıklarını görüyoruz. Hâlbuki eğitim meselemizin çözümünün kilit noktası bu “nasıl?” sorusunda yer alıyor ve bu soruda süreklilik hayati önem taşıyor. Yaşadığımız coğrafya ilim tedrisi/ eğitim konusunda güçlü bir geleceğe sahip. Bu gelenekten beslenmenin, bizi muhatap olduğumuz toplumun dilini anlama ve onlar tarafından benimsenme noktasında oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Bunun yanında yalnızca kendi toplumumuzun ihtiyaçlarını değil, ümmetin ve bütün bir dünyanın ihtiyaç ve beklentilerine odaklanmamız gerekiyor. Yetiştireceğimiz bireyin bugünün değil yarının dünyasında yaşayacağını göz önünde bulundurduğumuzda önümüze iki temel soru ile karşılaşıyoruz: yarının insanın gündeminde neler olacağını düşünüyorum ve neler olmasını umuyoruz? Bu iki soruyu çağın gereklerini doğru okuduğumuz bir zeminde bir araya getirip, geleceğimize beslenerek yanıt aradığımızda, bize köklü çözümler sağlayabilecek bir felsefeyi oluşturabileceğimizi düşünüyorum.

“MARİFET” VE “HİKMET” SORUNLARI HIZLICA ÇÖZMEYE İMKAN SAĞLAYACAKTIR!

Kurtuluş Öztürk, İlim Yayma Cemiyeti

Türkiye eğitim sisteminin felsefi düzeydeki en temel vasfı, resmî felsefe ile toplumun tabi olarak aktardığı bilgi-değer aktarımı arasında halen var olan mesafedir. Türk eğitim sisteminin problemleri hem dünyadaki hem de ülke özelindeki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerden bağımsız düşünülemez. Son iki asrında, eğitim sistemimiz -siyasal gelişmelere paralel olarak- sürekli acil ihtiyaçların karşılanmasına, küresel sistemle yüzleşmeye ve diğer taraftan kendi kültürel kodlarını beslemeye çalışmıştır. Yüzyıllık bir tecrübenin ardından süreç, dogmalara savaş açtığımızı iddia eden, ancak “çağdaş, ilerici, laik” gibi kendi sorgulanamayan dogmalarını ihdas eden bir paradigmanın, eğitim anlayışında tek geçerli yaklaşım olarak kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. Burada tektipleşen eğitim anlayışının kabulünden önceki tecrübenin dikkatten kaçırılmaması gerekmektedir. Modernleşmeyle ilk yüzleşmeyi yaşayan kuşakların zamanla olgunlaştırdıkları yaklaşım tarzı, Türk eğitim felsefesinin sağlıklı bir zemine oturtulması bağlamında hala önem taşımaktadır. Marifet ve hikmet’in birlikteliğini öngören bu yaklaşımda, hem dünyadaki var olan gelişmelere bigane kalınmaması öneriliyor,

hem de İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından “ictimâî müesseseler” olarak tanımlanan toplumsal birikimin, değerlerin gözetilmesi ve yeniden üretilmesi öneriliyor. Türk eğitim felsefesi, bu iki alanın birlikteliğinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesiyle problemlerini hızla çözebilme imkanına kavuşabilecektir.

Yakın geçmişte Ahmet Davutoğlu tarafından bir kavram geliştirildi. Medeniyetleri ayakta tutacak, onları gelebilecek bütün tehditlerden koruyacak bir bilinçten bahsetmektedir bu kavram. Davutoğlu, bir medeniyetin ayrıncı özelliklerinin “medeniyet prototipi” üzerinden kendisini gösterdiği bu bilince “ben-idrakî” demektedir. Son dönem Osmanlı düşünürleri de, bir medeniyetin “ben idrakîni” taşıyan çok sayıda prototip öneren eserler kaleme almışlardır. Namık Kemal’in Cezmi’si, İbnülemin’in Sabih’i, Mizancı Murad’ın Mansur’u,

Akif’in Asım’ı eğitim açısından incelendiğinde, nasıl bir eğitim felsefesi benimsenmesi gerektiği ve nasıl bir birey yetiştirmek gerektiği konusunda ciddi ipuçları verdiği görülmektedir. Bu anlamdaki arayış aslında günümüzde de bir ihtiyaç olarak durmaktadır. Yapılacak öncelikli işlerden birisi, bu birikimi sağlıklı bir şekilde kritik ederek ondan yararlanmaktır. İlerlemeci anlayış geçmişini artık işe yaramaz bir şey olarak kodlayarak, bizi güne mahkum etmektedir. Oysa geldiğimiz noktada modern eğitimin bilimsel gelişmelerde çok hızlı yol almasına rağmen, bilimin ve teknolojinin ürettiği bireysel, toplumsal ve çevresel sorunlara çözüm üretmediği, acı bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır.

Namık Kemal’in Cezmi’si, İbnülemin’in Sabih’i, Mizancı Murad’ın Mansur’u, Akif’in Asım’ı eğitim açısından incelendiğinde, nasıl bir eğitim felsefesi benimsenmesi gerektiği ve nasıl bir birey yetiştirmek gerektiği konusunda ciddi ipuçları verdiği görülmektedir.

MUSTAFA ÖZTÜRK

Üsküdar Üniversitesi
Sağlık Meslek Yüksek
Okulu Öğretim Görevlisi

ENGELLERİ AŞMANIN İLK ŞARTI EĞİTİM!

Engellinin varlığı neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. Tarihin en eski dönemlerinden bu yana toplumların özürsüz bireylere yönelik tutumları, engelliler için var olan sağlık ve eğitim hizmetlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Tarihsel gelişim içerisinde engellilere toplumların yak-

laşımı farklılık göstermiştir. Bilimsel, teknolojik ve kültürel gelişmelere paralel olarak olumlu yönde farklılaşma görülmektedir. Çoktanrılı inanışların hakim olduğu dönemde (paganizm) engelli bir çocuğun, içinde bulunduğu aileye işledikleri bir suçtan ötürü tanrı tarafından bir ceza olarak verildiği düşünülmüştür. Bu yüzden engelliye

Engellilerin hayatlarını kolaylaştırmak için düzenlen yasa ve yönetmeliklerin yeteri kadar anlatılamaması ve anlaşılabilmesi nedeniyle, sorunlar çözülememiştir.

Yapılan araştırmalarda görülmüştür ki, engelliler toplumuyla birlikte yaşamak ve bütünleşmek anlamında ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bunların başında da eğitim/eğitimsizlik gelmektedir.

yardım etmek, Tanrı'nın gazabını çekmek anlamına geleceği için, hiç kimse engelliye yardım etmez, engelli şehir dışına sürülür, yalnızlığa ve ölüme terk edilirdi.

Sonraki dönemlerde engelli insanların yok edilmediği ancak kötü işlerde çalıştırıldığı görülmüştür. Hor görülüp aşağılanan engelliler, değirmenlerde ve su depolarında hayvanların yerine işe koşulmuş, fuhuşta ve dilencilikte kullanılmıştır. Engelliler bazı toplumlarda da cüzzamlılarla aynı kolonide yaşamak zorunda bırakılmıştır.

TÜRKİYE'DE ENGELLİLERİN DURUMU

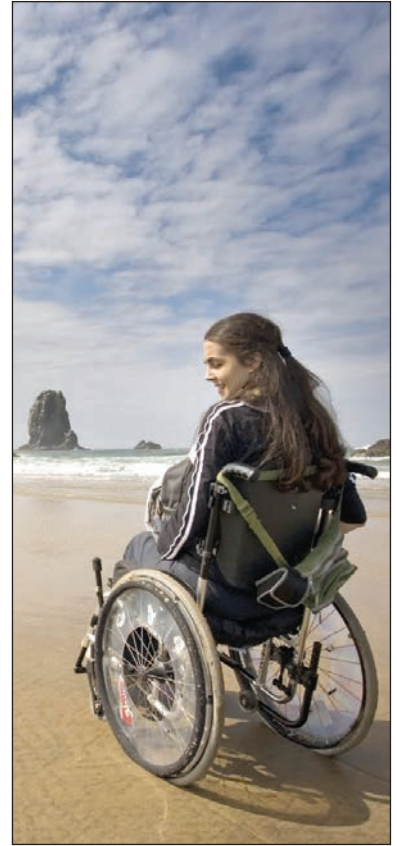
20. yüzyıl Türkiye'sinde durum çok farklı olmamıştır. Engelliler, fiili olarak belki kötü işlerde çalıştırılmıyor, şehrin dışına itilmiyorlardı ancak, fiziksel engelleri yüzünden metropol şehirlerde bile dünyadan tecrit edilmiş bir durumda yaşamaya mecbur bırakılıyorlardı. Dünyanın görünebilen güzelliklerini cam pencerelerin arkasından seyretmekteydiler. Toplu taşıma araçları, alışveriş merkezleri, kaldırımlar, parklar, sinemalar, kamu binaları -ki buna okullar da dahildir- daha birçok mekan, engelli bireylerin kolaylıkla kullanabilecekleri alanlar olmadığı için engellilerin dünyayla

ve toplumla iletişim kurması çok zordu. Bu durum engellilerin çalışma alanında istihdam edilmesini de güçleştirmiştir.

ENGELLİLER EĞİTİM YOLUYLA TOPLUMLA BÜTÜNLEŞMELİDİR

Engellerle dolu dünyamızda ve ülkemizde; okuryazarlığı olmayan, eğitim seviyesi düşük olan, okuyamadığı için istihdam edilemeyen sosyal güvencesi olmayan ve yoksul bir engelli profili karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan araştırmalarda görülmüştür ki, engelliler toplumuyla birlikte yaşamak ve bütünleşmek anlamında ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bunların başında da eğitim/eğitimsizlik gelmektedir. İletişimdeki sıkıntının temelinde, özel hayatın gelişmişliğinde, istihdamda, erişebilirlik/ulaşılabilirlik sorununun aşılmasında, yaşam alanlarının ortak kullanımı veya kullanılmamasında; eğitim veya eğitimsizlik olgusu karşımıza çıkmaktadır. Özetle, tüm soruların ve sorunların çözümünün kaynağında eğitim/eğitimsizlik yatmaktadır. Engellilerin hayatlarını kolaylaştırmak için düzenlen yasa ve yönetmeliklerin yeteri kadar anlatılamaması ve anlaşılabilmesi nedeniyle, sorunlar çözülememiştir. Engellilerin hayatlarını kolay-

laştırmak için düzenlenen yasa ve yönetmelikler, aksine engellilerin yaşamlarını zorlaştırmıştır. Çıkarılan yasa ve yönetmelikler, engelliler, engelli aileleri ve işverenler tarafından yeterince anlaşılabilmesi için yasalardan doğan haklar

Yeni yasalar çıkartmak yerine, mevcut yasa ve yönetmelikler doğru bir şekilde, kişi, kurum ve kuruluşlara anlatılmalı, çıkarılan yasa ve yönetmeliklerin eksiksiz uygulanması sağlanmalıdır.

faydaya dönüşmemektedir. Oysa devletin ilgili kurumları yasaların anlaşılmasını sağlamak, engellileri, yasa ve yönetmeliklerdeki haklarının neler olduğu konusunda bilgilendirmek zorundadırlar.

Özellikle; hukuki olarak, özür- lülerin istihdamında temel dayanak olan 4857 Sayılı İş Kanunu işadamlarımıza, işverenlerimize, kurum ve kuruluşlarımıza yeterin-

sağlıklı insan gibi, engellilerin de temel arzusudur.

ÇÖZÜM MEVCUT YASA VE YÖNETMELİKLERİ UYGULAMAKTA

Yeni yasalar çıkartmak yerine, mevcut yasa ve yönetmelikler doğru bir şekilde, kişi, kurum ve kuruluşlara anlatılmalı, çıkarılan yasa ve yönetmeliklerin eksiksiz uygulanması sağlanmalıdır. Elbette bu yasa ve yönetmeliklerin doğru anlaşılmasında ve eksiksiz uygulanmasında görevli ilgili tüm kurumlar, başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurulan, misyonu itibariyle, kurumlar arasında koordinasyon görevini sağlamak olan, Yaşlı ve Engelli Genel Müdürlüğü olmak üzere, tüm paydaş kurumlar, özel sektör temsilcileri, belediyeler ve alanda çalışan memurlar bilgilendirilmelidir.

Bunun yanı sıra, engelliler de kendileri için hayati önem taşıyan yasa ve yönetmelikleri takip etmeli, uygulanmasında ısrarcı olmalıdırlar. Çünkü bilgi; insanın kendisine olan güvenini artırır, daha güçlü olmasını sağlar. Bu herkes için geçerli bir kuraldır. Ama engelliler için bilgi; her şeyden daha önemlidir. Onun özgüveni ve başarısı bu bilgiyle doğru orantılıdır. Bu bilgi ile artık ne yapacağını, nereye başvuracağını, hangi haklara, hangi oranda sahip olacağını bilir.

Şimdiye kadar yaptığımız, gerek akademik gerekse gözleme dayalı tüm çalışmalarımız göstermektedir ki; engellerle dolu dünyamızda ve ülkemizde; okuryazarlığı olmayan, eğitim seviyesi düşük, okuyamadığı için istihdam edilemeyen sosyal güvencesi olmayan ve yoksul bir engelli profili görülmektedir. Eğitimsiz bir engelli ne kendisine ne de topluma fayda sağlayabilir.

Engelliler de kendileri için hayati önem taşıyan yasa ve yönetmelikleri takip etmeli, uygulanmasında ısrarcı olmalıdırlar. Çünkü bilgi; insanın kendisine olan güvenini artırır, daha güçlü olmasını sağlar.

ce anlaşılincaya kadar bıkmadan usanmadan anlatılmalıdır. Bu yasanın iyi anlaşılması; engellilerin istihdamında, hem işvereninin, hem de iş gören engellinin yararınadır. Ama ne yazık ki, başta 5378 sayılı Özürlüler Yasası olmak üzere, bu yasa da yeteri kadar anlatılamadığı için, uygulamadaki sıkıntılar yüzünden, faydaya dönüştürüle- memiştir. Oysa üretmek toplumda saygın bir yer edinmek isteği her

Ev sahibi
olma hayaliniz
Ziraat Katılım'la
gerçek oluyor.

**%20 Devlet
Katkılı Konut
Hesabı**

İlk evini alacak olanlar için **%20 Devlet Katkılı Konut Hesabı** Ziraat Katılım'da. Birikimlerinize ek %20 devlet katkısının yanında aylık veya 3 aylık ilave kâr payından yararlanmak için sizi de Şubelerimize bekliyoruz.

Ziraat Katılım
Paylaştıkça daha fazlası

0850
220
50 00
Müşteri İletişim
Merkezi
www.ziraatkatilim.com.tr

[/ziraatkatilim_](#) [/ziraatkatilim](#) [/ziraatkatilim](#)

VEFA

MEMLEKET SEVDALISI
ÖNCÜ BİR EĞİTİMCİ

AHMET TEVFIK İLERİ

MUSTAFA CANBEY

"Allah var. Büyük Allah var. Her şeyi görüyor, biliyor... Gerisi laf u güzaf. Yapılacak tek şey tebessüm etmektir."

Türkçe'nin daha yaygın bir şekilde kullanılması, yerli malına gerekli önemin verilmesi gibi gayelerle miting ve gösterilerin yapılmasına, İstiklâl Marşı çalınırken ayağa kalkılmasına öncülük etti. O zor dönemlerde büyük gruplar halinde 18 Mart günleri Çanakkale Şehitleri'nin anılması gibi gelenekler onun bu dönemdeki öncülüğünde başladı.

L 911 yılında Rize'nin Hemşin kasabasında, Hafız Celal Efendi ve Fatma Hanım'ın evladı olarak dünyaya gözlerini açan Tefvik İleri, ilk ve ortaöğrenimini İstanbul'da kaymakam olan dedesinin yanında tamamladı. Ortaokulunu bitirdikten sonra, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne girerek yüksekokul mühendisliğini bitirdi.

Savaşların, yoksulluğun, milletin acılarını tadararak geçti çocukluğu. Tatdığı her acıyla olgunlaştı ve memleket aşkının tohumlarını attı. Talebelik yıllarından itibaren hareketli bir hayat süren Tefvik İleri, öğrenci faaliyetleri içerisinde aktif olarak yer aldı. Talebeliğinin son senesinde Milli Türk Talebe Birliği'nin başkanlığına seçildi. Gençliği peşinden sürükleyen bir yapısı vardı. Türkçe'nin daha yaygın bir şekilde kullanılması, yerli malına gerekli önemin verilmesi gibi gayelerle miting ve gösterilerin yapılmasına, İstiklâl Marşı çalınırken ayağa kalkılmasına öncülük etti. O zor dönemlerde büyük gruplar halinde 18 Mart günleri Çanakkale Şehitleri'nin anılması gibi gelenekler onun bu dönemdeki öncülüğünde başladı. Bulgar gençleri tarafından Razgrad Türk Mezarlığı tahrip edilmiş, gençlik galeyana gelip, "Burada-

ki mezarlığa gidip biz de aynısını yapalım" diye toplanmıştı. Ancak İleri, gençlere hitap ederek "Bizim geleneklerimizde hürmet vardır, biz onların mezarlarına çiçek götürüreceğiz" diyerek olaya sağduyuyla yaklaştı. Batıl inanç ve itakatlara karşı olduğu gibi, dindar insanlara karşı olan samimiyetini ve alakasını hiçbir zaman esirgemedi. İnsanların en temel hakkı olan inancını öğrenme ve yaşamasına karşı hep saygılı olunması gerektiğini savundu. İslamiyet'e yönelik haksız eleştirilere karşı çıktı.

MEMLEKETE HİZMETLE DOLU YILLAR

O ve arkadaşları vatan aşkıyla hep icracı görevler üstlendi. Adnan Menderes hükümetinin kabinesinde yer alarak memleketin birçok sorunu onun pes etmeyen azmiyle çözüme kavuştu. Birçok yol ve barajın temellerini atan, ismi bugün artık 15 Temmuz Şehitler Köprüsü olan Boğaziçi Köprüsü'nü yapım aşamasına kadar getiren, birçok üniversiteyi kuran da o oldu.

Din derslerinin ilkokul müfredatına alınmasının, yirmi yıl aranın ardından imam-hatiplerin tekrar açılmasının altında hep onun imzası vardı. İleri, ayrıca anaokulları ve yatılı bölge okullarını açtı. Cesur bir milli eğitimciydi, idealist-

ti. Memleket aşkını hep hissedene, hissettirene bir kişilikti. Milliyetçiliği sözle değil, icraatla yaptı. Bakanlıkları döneminde gerçekleştirdiği icraatlarla din derslerini ilkokul programlarına soktu; din derslerinin okutulup okutulmama kararını velilerin seçimine bıraktı. Kapatılan İmam Hatip Liseleri'nin yirmi yıl sonra yeniden açılmasına öncülük etti. Ardından 20 Kasım 1959 yılında Yüksek İslam Enstitüsü'nün açılış töreninde yaptığı konuşmada dinin ilerlemeye engel teşkil ettiğini iddia edenlere cevap verdi ve bu iddianın milli tarihimize çürütüldüğünü, Müslüman toplumların geri kalmışlığı konusunda da en müteakmil din olan İslamiyet'in hiçbir kusurunun olmadığını belirtti. Ona göre, İslamiyet'i medeniyete zıt göstermek en büyük haksızlıktı. Milli Eğitim Bakanı İleri'ye; okullar açılmadan komünist fikirli hocaların hemen görevlerinden atılmaları tavsiye edilmişti. Buna karşılık Bakan, konunun hassasiyetine binaen çok dikkatli çalışılması, iyice tetkik edilmesi, haksız yere hiçbir hocanın itham edilmemesi gerektiği cevabını verdi. Parti toplantılarından birinde Trabzon ve Samsun'da bölge müdürlüklerinde bulunmuş birisinin CHP'li olmakla suçlanması üzerine İleri: "Beyefendi, şimdi aleyhinde konuştuğunuz zat benim mühendislik okulundan arkadaşım ve karakterini, ahlakını çok iyi tanıdığım mert ve bilgili bir insandır. CHP'ye mensup olabilir. Fakat, resmi hizmet ve vazifesinde taraf tutmaz. Doğruluğundan şaşmaz, değerli bir vatan evladıdır. Rica ederim, bir daha benim yanımda onun aleyhinde konuşmanızı istemem" diyerek partiliye kızgınlığını belirtti.

KAPATILAN İMAM HATİPLERİN 20 YIL SONRA TEKRAR AÇILMASINA ÖNCÜLÜK ETTİ

1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince "taşra medreseleri" kapatılmış, yerine 29

merkezde “imam hatip mektepleri” açılmıştı. Bu okullar dört yıllık ortaokul seviyesine denk tutulmuş, yeterli devlet desteği sağlanamadığından, altı yıl gibi süre içerisinde “öğrenci azlığı” gerekçesiyle 1930’da kapatılmıştı. Benzer şekilde Darü’l-fünûn bünyesinde açılan İlahiyat Fakültesi de kapatılmıştı. Okulların kapatılması sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine başka bir okul açılmamıştı. 3 Ocak 1951’de dönemin Milli Eğitim Bakanı Tefvik İleri: “İmam Hatip Okullarının açılması zaruretine kaniyiz. Çünkü Türk milletine hitap edecek, olgun, kültürlü hatip ve imamların yetişmesini arzu ediyoruz” sözleriyle İmam Hatip Okullarının açılacağına ilk sinyali verdi.

Bu süreç 10 Ekim 1951 İmam Hatip Okullarının (4+3) kurulması ile neticelendi. İlk İmam Hatip Okulları, 1951-1952 öğretim yılında, Özel Okullar Müdürlüğü’ne bağlı olarak, 13.10.1951 tarih ve 601 sayılı Müdürler Komisyonu kararı ile Ankara, İstanbul, Adana, Konya, Isparta, Kayseri, Maraş illerinde açıldı. Bu okulların amacı dönemin Milli Eğitim Bakanı Tefvik İleri tarafından, “Medeniyet tasavvuru gelişmiş, vahyin aydınlığında, aklın ve bilimin öncülüğünde, hak ve hakikatin peşinden giden, insanlığa hizmet idealine sahip nesiller, müsbet, münevver din adamı yetiştirmek” olarak ilan edilmiştir. İmam Hatip Okullarının ve mezunlarının sayıca artmasıyla 1959

yılında Yüksek İslam Enstitüleri açıldı. İnsanların dinî bilgi edinmelerinin ya da eğitilmiş kişiler yoluyla, insanların dinî bilgiye kolay yoldan ulaşmalarının hukukî ve pratik zemini de hazırlandı. İmam Hatip Liseleri, modern dönemin ürünü olduğu için amaç ve programları da çağın ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmiştir.

Nihayet, din eğitimi konusunda hayata geçirilecek uygulamaları tasarlamak üzere oluşturulan komisyon kararı ile “dini meselelerin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşüncesinde ihatalı din adamları yetişebilmesi için gerekli şartları hazırlamak” üzere 9 Mayıs 1949’da İlahiyat Fakültesi’nin açılması kararlaştırıldı ve aynı yıl ilkokulların 4. ve 5. sınıflarına isteğe bağlı din dersleri uygulamaya geçirildi. Diyanet İşleri Reisliği, İlahiyat Fakültesi ve Milli Eğitim Bakanlığı görevlilerinden oluşan komisyonun hazırladığı tasarıya göre ortaokul mezunları imam hatip, lise mezunları ise vaiz, müftü ve öğretmen olabilecekti.

1951 yılında İmam Hatip Okulu’nun öğrencisi olan Mehmet Yahya Kutluoğlu şöyle anlatıyor:

“Biz askerde olduğumuz dönemde, Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, Cumhurbaşkanı Bayar, tarafından bir görevle yurt dışına gönderildi. Tefvik İleri’ye de Milli Eğitim Bakanlığına vekâlet etme görevi verdiler. Tefvik

İleri’nin vekâlet ettiği dönemde yetki onda olduğu için Yüksek İslam Enstitülerini açılmasını onayladı. İmam Hatip Okulları ve Yüksek İslam Enstitülerinin açma şerefi Tefvik İleri’ye aittir. O olmasaydı her iki okulun da açılmasının mümkün olamayacağını düşünüyorum. Çünkü Cumhurbaşkanı Bayar ve Milli Eğitim Bakanı Yardımcı bu okulların açılmasından yana değildi. Tefvik İleri ve Celaleddin Ökten’in büyük gayretiyle hem İmam Hatip Okulları açıldı hem de Yüksek İslam Enstitüleri.”

GAZETELERDE ALEYHİNDE HABER GÖREMEYİNCE...

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ali Köse, Tefvik İleri’yi yazısında şöyle anlatıyor:

“Sabahleyin gazeteleri okurken, aleyhinde haber göremeyince eşi Vasfiye Hanım’a böyle seslenirmiş Tefvik İleri: ‘Demek ki, dün milletimiz için hayırlı bir iş yapmamız Vasfiye Hanım!’ Menderes’in Milli Eğitim Bakanı Tefvik İleri’ydi o. 27 Mayıs sabahı darbecilere ilk meydan okuyan mebusu. Askerler Demokrat Partili mebusları Harp Okulu’na götürüp burası bombalanacak diye de şaya çıkarmışlar. Herkes paniklemiş. Ama o bir köşeye çekilip namaza durmuş. Bir albay gelip bağırmağa başlamış ‘Tefvik İleri nerede?’ diye. Hem kıyamda hem rüküda hem secdede tekmelemiş. Selam verince yakasına yapışıp ‘Ben

Türk Sanat Tarihi Enstitüsü’nü kuran da, Türk Kültür eserlerinin yayını başlatan da oydu. İmam-Hatip okullarına kastı olanlardan hep saldırı bekledi. “Çok dikkatli olalım. Bu okulları doğmadan boğmak istiyorlar, mevcutları kapatmam için Türkiye’nin bütçesi kadar rüşvet teklif ediyorlar” deyip durdu.

senin belalınım, seni öldüreceğim’ demiş. Ama aynı sertlikle cevabını almış: ‘Asıl bela, kendisini bela olarak gönderenin kim olduğunu bilmemektir.’

Türk Sanat Tarihi Enstitüsü’nü kuran da, Türk Kültür eserlerinin yayımını başlatan da oydu. İmam-Hatip okullarına kastı olanlardan hep saldırı bekledi. “Çok dikkatli olalım. Bu okulları doğmadan boğmak istiyorlar, mevcutları kapatmam için Türkiye’nin bütçesi kadar rüşvet teklif ediyorlar” deyip durdu.

VE YASSIADA...

Seçimle yenmişlerdi milletin makus talihini. Hem de üç kez. Ama şalvarlı, çarıklı köylülerin Kızılay’da, Meclis’te dolaşmalarına, oradan ülkeye hükmetmelerine tahammül edemedi darbeciler. Halkın iradesini hiçe sayıp 27 Mayıs’ı bayram yapanlar birkaç saat sonra kapıyı çaldılar “Neden bayrak asmıyorsunuz?” diyerek. Kahredici bir soruydu bu, vatanın görüp göreceği en vatansever ev için. Evlendiği gün eşi Vasfiye Hanım’a “Önce vatanımızı, milletimizi seveceğiz, sonra birbirimizi” demişti. 18 Martlarda öğrencileri toplayıp ilk defa Çanakkale’ye götürülen de oydu.

27 Mayıs 1960’ta yapılan darbenin ardından diğer arkadaşları gibi Yassıada Mahkemesi’nde yargılandı. Haksız ve desteksiz ithamlara karşı susmadı ancak susturuldu. Anayasayı ihlal etmek gibi suçlarla itham

edildi. Yassıada’dan ömür boyu hapis cezasıyla Kayseri bölge cezaevine gönderildi. Hastalığının ilerlemesi üzerine Ankara Hastanesi’ne kaldırıldı.

“MEMLEKETİN HUZURU BENİM ÖLÜMÜME BAĞLIYSA...”

Tevfik İleri 31 Aralık 1961 tarihinde vefat etti. Hemşin’de başlayan dünya sürgünü Ankara’da son buldu. Menderes’in idamına ancak 3 ay dayanabildi. 1961’in son günü yoldaşına kavuştu; “Menderessiz yeni bir yılı istemem” der gibi. Savunmasını, “Ölüm belki de kurtuluştur. Memleketin huzuru benim ölümüne ve hapishanelerde çürümeme bağlıysa kararınızı böyle verin. Memleketimin hayrı için buna da razıyım” sözleriyle bitirdi. 24 Eylül’de Kayseri Cezaevi’nden eşi ve çocuklarına elveda satırları yazarak sona yaklaşıldığını haber vermişti sanki:

“Allah var. Büyük Allah var. Her şeyi görüyor, biliyor... Gerisi laf u güzaf. Yapılacak tek şey tebessüm etmektir. Size mal mülk, servet bırakmadım. Ama şerefli, namuslu, erkek bir ad bırakabildim. Hiçbir zaman başınız yere bakmayacaktır. Bununla müteselliyim, siz de bununla iftihar edeceksiniz.”

Acılarıyla, zulümlerle dolu bir hayatı onunkisi. Acılarını şikayete dönüştürmedi. Yaşadıklarını, yaşanacak bir kaderi olduğuna inandı. Allah’a

dayandı, son mektuplarından birinde şöyle diyordu biricik Vasfiyesine: “...Günlerden Çarşamba diyorlar. 27 Temmuz. Saat beş. Dünya İblis cenneti, ahiret İsmail teslimiyetidir. Rahat uyudum. 4:30’da uyanım. Vasfitem de ve belki kızlarım da bu saatte uyanıktır. Ve Allah’a niyaz etmektedirler. Hemen kalktım abdest aldım, namazımı kıldım. Ve Allahımızın lütfu olan bu güzel ve alacakaranlık sabahta muazzez memleketimiz, yuvalarımız, çocuklarımız ve kendimiz için dua ve niyazda bulundum...”

Sen bakandan öte vatan hizmetkârıydın bu ülkeye... Ruhun şad olsun Tevfik İleri.

Kaynakça

Ataş Fatma Aydın (Röp.), “Okumak için Mısır’a değil İstanbul İmam Hatip’e git”, (<http://www.dunyabulteni.net/haber/166821/okumak-icin-misira-degill-istanbul-imam-hatipe-git>) (Son erişim: 01.08.2016).

İleri Aksoy, Cahide, Babam Tevfik İleri, I. C., Ankara 1977.

Şahinler, Necmeddin, Son Şahitler-3, Nesil Yayınları, İstanbul, 2008.

TBMM Tutanak Dergisi, C. XXIII, Ankara, 1946.

Yalsızuçanlar, Sadık, Vefa Apartmanı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

Yorulmaz, Hüseyin, Bir Neslin Öncüsü Celal Hoca, Hat Yayınları, İstanbul, 2011.

“Ölüm belki de kurtuluştur.
Memleketin huzuru benim
ölümüne ve hapishanelerde
çürümeme bağlıysa
kararınızı böyle verin.
Memleketimin hayrı için
buna da razıyım”

MENKİBE DİNDARLIĞI FETÖ VE DİĞERLERİ

DR. AHMET TEMEL

Istanbul Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Öğretim Görevlisi

“15 yaşındaki genç Muhammed Enver, 11 Ocak 2016’da imamın vaazını dinlemek için camiye gitti. İmam, vaazının bir bölümünde cemaate ‘Kim Hz. Muhammed’i seviyorsa beş vakit namazına devam eder’ dedi ve kimlerin beş vakit namazını kıldığı ve Peygamber’i sevdiği sorusunu yöneltti. Cemaattekiler ellerini kaldırdı. Daha sonra imam, ‘Kim namazına devam etmiyor ve Hz. Muhammed’i de sevmiyor?’ diye sorunca, Muhammed elini kaldırdı. Daha sonraki ifadesine göre yanlışlıkla elini kaldırmıştı. Bunun üzerine sinirlenen imam ve cemaat Muhammed’i Hz. Peygamber’e hakaretle suçladı. Yaklaşık 100 kişilik cemaatin kınayan bakışları arasında Muhammed camiden ayrılmak zorunda kaldı ve evine döndü. Bıçkı makinesiyle camide kaldırdığı sağ elini kesti ve elini bir tabak içerisinde imama sunmak üzere camiye geri döndü. Ailesi ve köylüler Muhammed’in bu yaptığıyla gurur duyduklarını söylediler. Olayın ardından Muhammed Enver çeşitli köylerden ziyaret edilen yerel bir kahraman haline geldi.”

Bu hareketin rüyalara verdikleri olağanüstü değer, Hz. Peygamber'in gerçek hayatta kendi aktivitelerine katılacağına inanabilmeleri; eski kıssa kitaplarından neredeyse birebir kopyalanarak güncelledikleri uydurmalara sorgusuz iman etmeleri; dinî-duygusal tatmin aracı olarak sık ağlama seansları; bu din telakkisi uğrunda büyük fedakârlıklar yapmayı da dindarlıklarının bir gereği görmeleri menkıbe dindarlığının bütün özelliklerini yansıtmaktadır.

Haberi ilk okuduğumda Batı merkezli medya organlarında artık görmeye alışkın olduğumuz, İslam'ı şeytanileştirmeye hizmet için kurgulanan global algı operasyonunun çeşitli saçma sapan fetvaları, sapkınlıkları öne çıkaran haberlerinden biri daha diye düşündüm. Ancak çeşitli kaynaklara başvurarak olayın aşağı yukarı doğru olduğunu teyit ettim. Sonra Pakistan'ın Penjab eyaletinde gerçekleşen olayın kahramanı Muhammed Enver, gerek İmam, gerekse de cemaat ve Muhammed'in ailesinin tavırları çok tanıdık geldi. Elbette bu olayla ilgili olarak sosyolojik, kültürel ve psikolojik alanları merkeze alarak söylenebilecek pek çok şey var ancak bu yazıda ben olayın İslam dünyasında ortaya çıkan dindarlık biçimlerinden birini açık bir biçimde ortaya koymasıyla ilgileneceğim: Menkıbe dindarlığı.

DİNLE SALT DUYGU ZEMİNİNDE İLİŞKİ

Menkıbe dindarlığı, din ile olan sıkı ilişkisini kahramanlık, fedakârlık ve olağanüstülük temeline dayalı olarak duygusal zeminde gerçekleştiren, dinin kaynakları ve yorumlama süreçlerini arka plana atan yahut yok sayan bir dindarlık biçimidir. Bu tip bir dindarlıkta

adeta peygamber işlevi sürdürecektir, sorgulan(a)maz karizmatik din adamı; çoğunlukla bu din adamının gösterdiği ülkü için yahut bireysel öngörü ve tecrübe ile din addedilen olgu için fedakârlık ve rüya, büyü, keramet gibi olağandışı kaynaklar dinsel duygu tatmininde önemli yer tutar. Geleneksel (folklorik) halk dindarlığıyla kesiştiği alanlar olmakla birlikte menkıbe dindarlığı ile dini hakikat vechesinden aramak, tefekkür, tedebbür ve amel ile beraber dini yaşamak yerine, ilahi iradenin tecellisini kendi duygusal öngörü ve tecrübelerine dayanarak keşfetmeye çalışmayı, bunu da dine sıkı sıkı bağlı olma hali olarak tanımlamayı kastediyorum. Bu bakımdan her ne kadar menkıbe dindarı kendisini dine bağlı olarak tanımlasa da esasında seküler bir din anlayışına yaslanır. Zira din ile ilişki duygusal tatminin sınırlarına kadardır. Bu tatmin gerçekleşirse, hayatın geri kalanı bu duygusal tecrübe ile meşruiyet kazanır. Aslolan dinsel tatmindir ve gerçekleşmesi halinde dine ilişkin yapılması gerekenler yapılmış; hayatın geri kalanı da otomatik olarak dinsel meşruiyeti ihraz etmiştir. Bu özellikler bakımdan FETÖ, menkıbe dindarlığının temel özelliklerini tam olarak yansıtmaktadır.

Özellikle 15 Temmuz'un ardından FETÖ'yü anlama çabalarının bu grubun dinî anlayışlarına yoğunlaştığını görüyoruz. Bazı ilahiyatçı meslektaşlar konuyu Marx'ın "Din afyondur" sözüne bağlamakta birbiriyle yarışır hale geldi ki son derece yersiz ve yüzeysel bir tahlil idi bu. Halbuki FETÖ yöneticileri de üyeleri de İslam dünyasında pek de nadir olmayan bir dindarlık biçimiyle mualleldir: Dini temel kaynak ve ilkeleri çerçevesinde tefekkür, tedebbür ve amel ile yaşamak yerine, kendi kutsal ülküleri doğrultusunda pek çok menkıbevi faktörün din anlayışlarını yönlendirmesine izin vererek, gittikçe kutsadıkları bir önderin peşinde ve onun sayesinde dine bağlı olabileceklerine inanmak. Bu hareketin rüyalara verdikleri olağanüstü değer, Hz. Peygamber'in gerçek hayatta kendi aktivitelerine katılacağına inanabilmeleri; eski kıssa kitaplarından neredeyse birebir kopyalanarak güncelledikleri uydurmalara sorgusuz iman etmeleri; dinî-duygusal tatmin aracı olarak sık ağlama seansları; bu din telakkisi uğrunda büyük fedakârlıklar yapmayı da dindarlıklarının bir gereği görmeleri menkıbe dindarlığının bütün özelliklerini yansıtmaktadır. Diğer taraftan dinin temel yasalarını

Dinî yaşantının nasıl olması gerektiğine ilişkin, örgün din eğitimi veren imam-hatip liseleri, ilahiyat fakülteleri gibi kurumlardan dinî cemaatler üzerinde etkili kanaat önderlerine ve özerk bir devlet kuruluşu olan diyane- te; medrese eğitiminden geçmiş âlimlerden ilahiyat eğitimi almış âlimlere varıncaya kadar ilgili tüm toplumsal aktörlerin mütemadiyen bir araya gelmesi ve şura ilkesine dayalı olarak kolektif istişarelere ağırlık verilmesi gerekir.

çığnemeyi yahut temel emirlerini yerine getirmemeyi olağan karşılayabilmeleri bakımından menkıbe dindarlığının din ve dünyayı ayıran seküler yaklaşımını da taşımaktadır.

MENKİBE DİNDARLIĞI VE GAYBE İMAN

Bireyin din ile olan ilişkisinde en az inanç ve eylem kadar önemli olan bir boyut duygudur. Dindarlığın önemli ancak mevcut araştırmalarda nisbeten ihmal edilen bir boyutu duygusallıktır. Duyularımız ötesine ait inançlara ve beklentilere dayalı olmasının zorunlu bir sonucu dinin duygusal bir boyuta sahip olmasıdır. İslam dünyasında yaygın olan dindarlık biçimlerinde ise duygusallık daha da belirgindir. Bunun önemli sebeplerinden biri ihlas, ihsan, haşyet, takva, teslimiyet, adanmışlık gibi İslam'da öne çıkan bazı anahtar kavramların duygusal bir zemine oturuyor olması; bir diğer sebebi de Kur'an'da mucizeler de içeren olağanüstü kıssaların önemli bir yer tutmasıdır. Bu bakımdan İslam, en az diğer dinler kadar menkıbe dindarlığına açık bir dindir. Zira dinin önemli bir bölümü bize bilmediğimiz ve bilemeyeceğimiz gaybe ilişkin konulara imanı gerektirir. Bu iman sahih bir düzlemde inşa edilmez, sahih kaynak ve salim akılla kontrol altında olmazsa her türlü gaybe ilişkin konunun dinin gereği olduğu gibi bir uca evrilmesi kaçınılmaz olur. Peki dindarlığı menkıbe seviyesine düşürmeden ihlas, takva ve ihsan ile sahih bir biçimde yaşamanın yolu nedir? Bir başka ifadeyle menkıbe dindarlığından kaçınmak nasıl mümkün olabilir?

MENKİBE DİNDARLIĞININ PANZEHİRİ: SAHİH ZEMİNDE KOLLEKTİF İSTİŞARE

Menkıbe dindarlığını gayr-ı sahih bir dindarlık biçimi olarak tanımla-

yrıca bunun panzehirinin de sahih dindarlığı yaymak olduğu ortaya çıkar. Ancak bireylerin bu tip bir dindarlığı benimsemesinin, çoğunlukla toplumsal dinî oluşumlarla ilişkili olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Birtakım tarikat ve cemaatlerin önderleri bu tip bir dindarlığı terviç ediyorsa da bazı diğerlerinde ise “şeyh uçmaz mürid uçurur” fehvasınca bu kırılma takipçiler arasında meydana gelmektedir. Birinci tip grubun sapkınlığını tesbit etmek; ikinci tip grubun ise tashihiyi sağlamak için bir çeşit otokontrol mekanizmasının tesis edilmesi gerekir. Bu anlamda dinî yaşantının nasıl olması gerektiğine ilişkin, örgün din eğitimi veren imam-hatip liseleri, ilahiyat fakülteleri gibi kurumlardan dinî cemaatler üzerinde etkili kanaat önderlerine ve özerk bir devlet kuruluşu olan diyane- te; medrese eğitiminden geçmiş âlimlerden ilahiyat eğitimi almış âlimlere varıncaya kadar ilgili tüm toplumsal aktörlerin mütemadiyen bir araya gelmesi ve şura ilkesine dayalı olarak kolektif istişarelere ağırlık verilmesi gerekir. Gerek fırkalaşmaktan doğan düşmanlıklar gerekse de menkıbe dindarlığı gibi sakat din anlayışlarına götüren dindarlık tipolojilerine mani olmak, aşırılıkları ortak zemin üzerinde tartışmak ve takipçilere de buradan çıkan sağlıklı sonuçları yansıtmak yoluyla sahih dindarlığı yayarak mümkün olabilir.

Menkıbe dindarlığını önlemenin yolu olarak ortak zeminde sahih dindarlığı yaymayı tesbit ettikten sonra işte bu ortak zeminin ne olacağı konusunda asıl sorumuza dönebiliriz: Bu sorunun cevabı esasında İslam'a göre hakikatın ölçüsü nedir sorusunun cevabı ile yakından ilişkili. “İslam'a göre hakiki inanç, hakiki amel ve hakiki değerler nasıl tesbit edilir?” sorusuna verilecek doğru cevaplar, menkıbe

dindarlığına mani olmakta hayati öneme sahiptir. Yani soru şu şekilde formüle edilebilir: “Hakiki inanç, amel ve değerleri tesbit etmekte ortak ilkeler nelerdir?” Bu soru İslam alimlerinin ilk asırdan itibaren cevaplamaya çalıştığı ve üzerinde zengin bir literatür oluştuğundan, burada ben her biri en az birer kitap bölümü içerisinde izah edilebilecek üç temel alan önermekle yetineceğim:

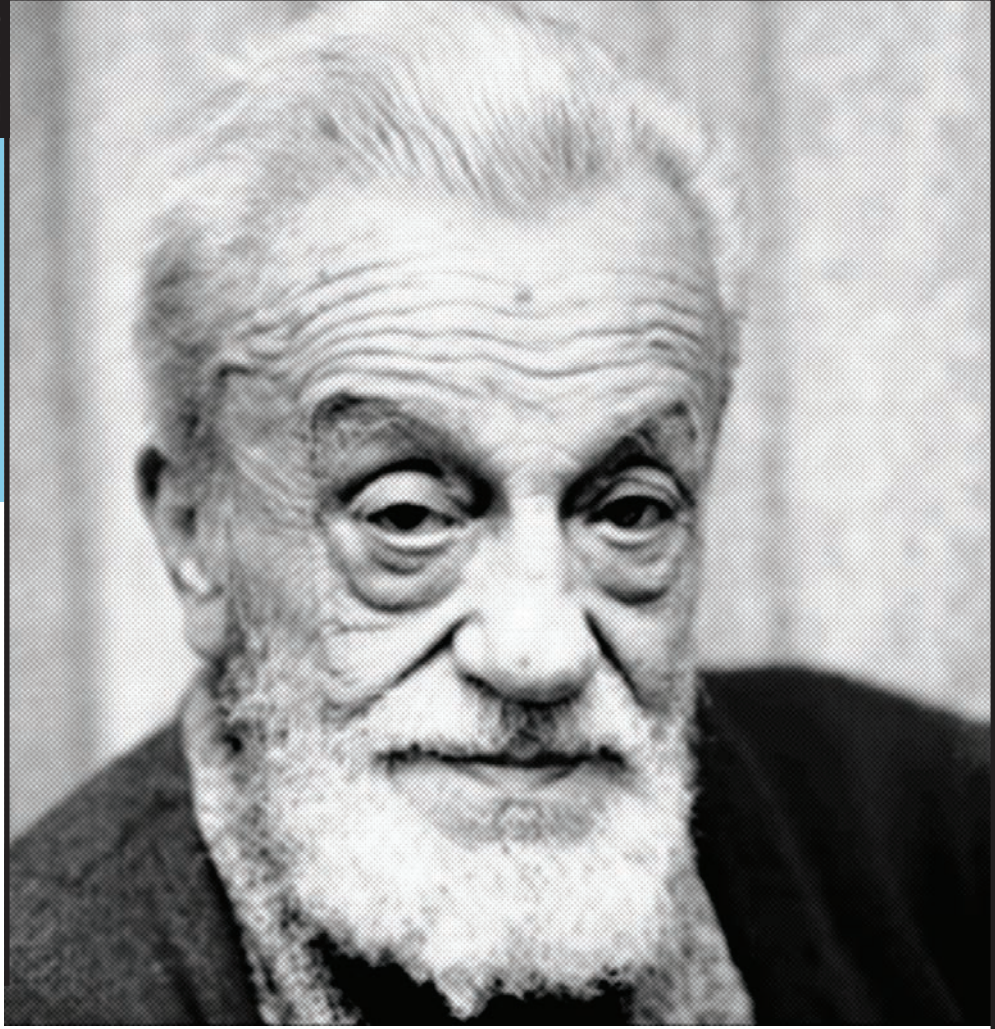
1. Ümmetin Hz. Peygamber’in vefatından sonra ittifak edegeldikleri, üzerinde icma olan konular. Üzerinde icma edilen konularda ileri sürülen iddiaların sahih dinden sapma olacağı tesbit edilecek, yukarıda bahsettiğimiz kolektif şuranın sınırları icma ile belirlenecektir.
2. Sahih dinî düşünceye ulaşmak için ümmetin âlimlerinin asırlar boyunca ilmek ilmek dokuduğu yöntem bilim olan usul-i fikh. Fıkıh usulü sadece fikhî ahkamı tesbit etmek için ortaya konulmuş bir metodoloji değil, ümmetin âlimlerinin nasıl sahih dini bilgiye ulaşılır sorusuna verdikleri sistematik cevaplar bütünüdür. Mezkûr şurada ortaya atılacak her türlü iddianın fıkıh usulü ilke ve yöntemleri içerisinde vaz edilmesi gerekecektir.
3. İslamî ilimler içerisinde asırlar boyunca sürdürüle gelen ilmi gelenekler. Dine ilişkin iddia ve fikirlerin 14 asırlık ilmi gelenekleri bir kenara atarak ortaya konması kaotik bir güvenilirlik problemini beraberinde getirmesinin yanısıra bilimsel ilerleme ilkelerine de aykırıdır. Bu nedenle her türlü dinî söylem ve ifadenin bu ilmi geleneklere

yaslanması yahut aynı ilmi tutarlılıkla hesaplaşması gerekmektedir.

Menkıbe dindarlığı, izi tasavvufî tarikatlardan selefi hareketlere kadar pek çok dinî cemaatte görülebilen din ile gaybe iman ve duygu temelinde inşa edilmiş gayr-ı sahih bir ilişkiyi ifade eder. Bunu önlemek de, ilgili aktörlerin icma alanına giren konular muhafaza ederek, bunların dışındaki konularda fıkıh usulü kaide ve yöntemlerini takip ederek ve ilgili ilmi gelenekleri dikkate alarak yapacakları kolektif istişarelerden süzülen birikim neticesinde sahih dindarlığın yaygınlaştırılmasıyla mümkün olacaktır.

Menkıbe dindarlığını önlemenin yolu olarak ortak zeminde sahih dindarlığı yaymayı tesbit ettikten sonra işte bu ortak zeminin ne olacağı konusunda asıl sorumuza dönebiliriz: Bu sorunun cevabı esasında İslam’a göre hakikatin ölçüsü nedir sorusunun cevabı ile yakından ilişkili. “İslam’a göre hakiki inanç, hakiki amel ve hakiki değerler nasıl tesbit edilir?” sorusuna verilecek doğru cevaplar, menkıbe dindarlığına mani olmakta hayati öneme sahiptir.

NECİP FAZIL VE MÜZİK

MEHMET GÜNTEKİN

Cumhurbaşkanlığı Korosu
Şef Yardımcısı /
Türk Musikisi Sanatçısı

Hayati ve eseri hakkında az çok bilgi sahibi olanların yakından bildiği gibi Necip Fazıl, Batı klasik müziğini bilir ve severdi. Yazılarında bu yakınlığın izleri görülür. Şâheserlerinden “Çile” şiirinin kurgusu da senfoni formuyla aynıydı. Uzun şiir,

bir senfoninin aşamalarındaki gibi dört bölüme ayrılmış; eserin iç dinamikleri de aynen senfonik iç kurgunun ifade özelliklerine göre oluşturulmuştu. Nitekim *Çile*'nin ilk neşredildiği dönemdeki adı da *Senfoni* idi. Okuyucuları hatırlayacaktır; Anadolu'ya “kaçış” günlerinde, bir buhran

Üstad, klasik musikimize değil ilgisiz olmak, zehir gibi zekâsıyla ve dikkatiyle “iyi müzik”le “kötü müzik” arasındaki farkı zaten herkesten daha iyi anlayabilirdi.

esnasında yaşadığı bir olayın merkezinde de Batı müziği bulunuyordu. Sığındığı ve içinde hiç kimsenin bulunmadığı esrareniz bir dağ evindeki gramofonu çalıştıracak ve yükselen senfonik müzikle “iskelet haline gelmiş binlerce elin topraktan göğe doğru fişkırdığını” hissedecek kadar etkilenecekti. Yazılarında, Batı müziği tutkusunun izlerinin yakalanabileceği çok sayıda ipucu vardır. Daha yayınlandığı günlerde klasik haline gelmiş olan, bizzat seslendirdiği 33'lük şiir plağının fon müziklerini de kendisi seçmişti. Kullandığı müziklerin, şiirlerinin ruhuyla nasıl örtüştüğü, üzerinde ayrıca durmayı gerektirecek kadar inceliklidir. Seçimleri, yüksek bir estetik kaygı ve ihtisas sahibi olduğuna kuşku bırakmaz. Sözkonusu plağının fonundaki müzikler, ne yazık ki günün birinde cinayet gibi bir cür'etle değiştirildi. Kendi tabiriyle “Beyazsaray'ın kaba softa ham yobaz' esnafı” galiba, “Bu müzik gâvur işidir. Hemen atalım ve yerine 'ney taksimi' koyalım ki, daha uhrevi bir hâle bürünsün” gibi trajikomik bir yaklaşımla o nefis kayıtların canlarına okumuşlardır.

ÜSTAD'IN KLASİK MÜZİĞİMİZLE İLİŞKİSİ

Üstad'ın, acaba kendi musikimiz

ile bir ünsiyeti yok muydu? “Kör ve Musiki” başlıklı fıkrası, Türk musikisi üzerine yazılmış belki tek yazısıdır. Bu yazıyı okuyanlar, eğer “Necip Fazıl musikimize nasıl bakardı?” gibi bir soruları varsa, dört dörtlük bir cevap alacaklardır. Özetle söylenebilir ki Üstad, klasik musikimize değil ilgisiz olmak, zehir gibi zekâsıyla ve dikkatiyle “iyi müzik”le “kötü müzik” arasındaki farkı zaten herkesten daha iyi anlayabilirdi. Nitekim sözkonusu yazısı, klasik musikimizi ve sıradan müzikleri nasıl vukufla tefrik ettiğinin açık bir ifadesidir.

Hayatının hiçbir devresinde ve hiçbir eserinde hemen hemen hiçbir ipucu vermediği halde Üstad, musikimizin icra ayrıntılarına inebilecek kadar ihtisas belirten bilgileri nereden almış ve zevkini nasıl geliştirmiş olabilirdi? Sorunun cevabı çok zor değildir: Geniş kültürü, bu hassasiyetin temelini zaten kendiliğinden oluşturmuş olmalıdır. İkinci ve belki çok önemli bir ayrıntı da büyük bir ihtimalle, Üstad'ın, diğer bir üstadla, Mesut Cemil'le olan arkadaşlığıydı.

Kelimelerin üstadı Necip Fazıl ile seslerin üstadı Mesut Cemil'in dostluk çevresinin adı, “Esâfil-i Şark” idi. Âbidin Dino, Peyami Safa,

Fikret Âdil, Nâzım Hikmet, Çallı İbrahim ve Tanpınar gibi dönemin birçok aydınının oluşturduğu bu toplulukta, sanatın her dalından bir temsilci bulunuyordu. “Şark'ın Sefilleri”nin arasındaki musiki rük-nü ise Mesut Cemil'di. Ortak paydası sanat, kültür ve bohem hayat olan Esâfil-i Şark gecelerinde iki üstadın irtibatlarının, Necip Fazıl'ın –zevk noktasında gerek bulunmasa dahi- bilgi bakımından klasik musikimizle yakınlaşmasına bir katkısı olduğu düşünülebilir.

BİR NECİP FAZIL ŞİİRİ BESTELEMEK?

Üstad'ın müzikle ilişkisini mercek altına alırken, doğrudan kendi isteğiyle oluşmayan ilgi çekici bir “müzik bağlantısı”ndan da söz etmek gerekecektir. O bağlantı, şiirlerinden yapılan bestelerdir. Hiçbir şiirini ‘bestelensin’ diye yazmadığı bilinen Üstad'ın, bestelenen şiirlerinden haberdar olunca itiraz ettiğine dair herhangi bir bilgi bulunmuyor. Bu durum, çıkış itibarıyla kendisinin başlatmadığı bir ilişki sürecine işaret ediyor. Bilinen herhangi bir itirazının olmaması da durumu kabullendiğini gösteriyor. Üstad'ın bu türden süreçlerle müzik dünyasının dikkatini çekerek

Necip Fazıl gibi şairlerin şairlerini bestelemeye soyunanları bekleyen bir tehlike vardır. Bu tehlike, esasen bestekârlığın yazısız kurallarındandır. Güçlü bir şairin eserini bestelemeye girişmiş biri, yaptığı müziğin, kullandığı şiirin ağırlığı altında ezilme tehlikesini göze alıyor demektir.

ezgilenirilen şiirlerinden oluşan bir albüm, 1996 yılında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) tarafından yayınlandı. Yönetmenliği, bu satırların yazarı tarafından yapılan albüm, alanında ilk ve tektir.

“Bestelenmiş Şiirleriyle Necip Fazıl Kısakürek” adlı ve İBB’nin ilgili dairesinin o dönemdeki yöneticileri Şenol Demiröz ile Beşir Ayvazoğlu’nun talepleriyle hazırladığımız albümün muhtevası, o güne kadar araştırıp ulaşabildiğimiz eserlerden oluşuyordu. Üstad’ın bestelenmiş şiirlerinin büyük bir bölümünün kaydedilmesini sağlamıştık. Yayından sonra varlığından haberdar olabildiğimiz iki eserden ilki Alâeddin Yavaşca’nın Hicaz makamından bir şarkısı, diğeri ise Murat Bardakçı’nın Segâh makamından bir ninnisi idi. Ayrıca önceki yıllarda bestelediğim, fakat albüm çalışmaları sırasında bulamadığım “Anneye Ninni” de albüme girememişti.

Muzaffer Şenduran’ın Sabâ şarkısı, “Elimde sükûtun nabzını dinle” mısraıyla başlayan “Veda” adlı şiirin birinci ve üçüncü dördlüklerinden oluşuyor; bestekârın, son derece sağlam yapılı, hatta kusursuz bir şarkı çıkarmayı başardığı görülüyordu. Şenduran’ın şarkısı, eğer başka hiçbir esere imza atmaya- cak dahi olsa, uzun yıllar boyunca adını yaşatabilecek cinsten bir eser olmaya adaydır.

Necip Fazıl gibi şairlerin şiirlerini bestelemeye soyunanları bekleyen bir tehlike vardır. Bu tehlike, esasen bestekârlığın yazısız kurallarındandır. Güçlü bir şairin eserini bestelemeye girişmiş biri, yaptığı müziğin, kullandığı şiirin ağırlığı altında ezilme tehlikesini göze alıyor demektir. Yüzlerce yıllık tarihiyle musikimizin çöplüğü, bestelemeye yeltendiği tumturaklı şiirlerin altında ezilip kalmış bes-

tecilerin ezgileriyle doludur.

Üstad’ın şiirleri güfte olsun diye yazılmadıklarından, bestelenmeleri büyük zorluklarla doludur. Hafakanların, sancıların, kavgaların ve korkuların şiiri diyebileceğimiz Necip Fazıl’ın şiirinin, Türk musiki tarzında bestelenebilmeleri ise imkânsız gibidir. Zira musikimizin ruhu ile Üstad’ın şiir dünyası, yolları pek az noktada keşişen iki ayrı ırmak gibidir. Az sayıdaki yakınlaşma alanları ise zaten öteden beri bestekârların ilgilerini çekmiş ve üzerinde Türk müziği tarzında yoğunlaşılabilircek az sayıdaki eser ortaya çıkarılmıştır.

“VEDA”, “KALDIRIMLAR” VE DİĞERLERİ...

Şenduran’ın Sabâ şarkısına güfte olan “Veda” şiiri, aynı zamanda Üstad’ın bestekârlar tarafından en çok ilgi gören eseridir. Şiirin, “Akşamı getiren sesleri dinle” sözleriyle başlayan eski versiyonu ise, kıdemli müzisyen Sadun Aksüt tarafından uzun yıllar önce Acemkürdi makamında bestelenmişti. Bu şarkının da zamanın aşındırıcı etkilerinden rahatlıkla sıyrılıp, uzun yıllar sonra bile ilgiyle karşılanacak kalitede bir eser olduğunu belirtmek gerekiyor. “Veda”yla ilgilenen üçüncü bestekâr, Alâeddin Yavaşca’dır. Yavaşca’nın eserine seçtiği makam Hicaz’dır. Bu şarkı da, bestekârının ustalık derecesinden ve eseri büyük vukufu vücuda getirmiş olmasından dolayı zamana karşı direnebilecek sağlamlıkta bir eserdir.

Veda’yı “Ayrılık Vakti” başlığıyla besteleyen dördüncü bestekâr Hüseyin Gökmen’dir ve şarkısı Nihâvend makamındadır. Merhum Gökmen’in bu şarkısı, CD çalışmamızla kayıt altına alınmış ve belki de unutulmaktan kurtulmuştu. CD’ye kaydedilen bir diğer Nihâvend şarkı ise Üstad’ın “Yattığım Kaya” adlı şiiriydi. “Sonsuz Sefer”

adıyla tarafımdan bestelenmiş olan şarkı, fantezi bir edâ taşımaktadır. Mahmut Yivli adlı bestekâra ait olan Nev' eser şarkı, Üstad'ın "İçerimde koca bir dağ gizlidir" mısraıyla başlayan şiirinden bestelenmiştir.

"Melekler dolandır bu kuytu yerde" mısraıyla başlayan "Ninni"nin yanı sıra, "Bu Yağmur"un makamları Hicaz'dır. Tarafımdan bestelenmiş olan parçalardan ilki ninni, ikincisi şarkı formundadır. Her ikisinin de birer besteleniş hikâyesi vardır:

"Ninni", bir yakın arkadaşın dünyaya getirdiği bebek için armağan olarak; "Bu Yağmur" ise, Yeni Bir Dünya adlı kitabında bu şiir üzerine harika bir hikâye yazmış olan merhum Necmettin Hacıeminoğlu'na ithafen bestelenmişlerdir.

Üstad'ın bestelenen şiirlerinden Hicaz makamındaki bir diğer şarkı ise yakın bir geçmişte ebediyete uğurladığımız Ahmet Hatiboğlu'na aittir. "Gönlüm ne dertlidir ne de bahtiyar" mısraıyla başlayan şarkı da zamana karşı koyabilecek, kuvvetli şarkılardan biridir. Edebiyat dünyamızda 'Kul Ozan' mahlasıyla tanınan Fırat Kızıltuğ'un Hüseyini makamından orkestra ve koro için bestelediği eser, "Aydınlık" şiiriyle aynı adı taşımaktadır. "Uyan yârim uyan söndü yıldızlar" sözleriyle başlayan şarkının bir de teksesli versiyonu bulunmaktadır.

Çoksesli versiyonu Ayangil Türk

Müziği Orkestra ve Korosu tarafından çeşitli tarihlerde seslendirilmiş olan eser, Üstad'ın çok sevdiği Batı müziği tarzında bestelenmiş olması bakımından özel bir örnek teşkil etmektedir.

İBB adına yaptığımız CD çalışmasından sonraki yıllarda bestelediğimiz için albümde yer almayan bir diğer şarkı da "Su" adını taşımaktadır. İSKİ'nin bir kuruluş yıldönümü etkinlikleri kapsamında verilecek olan "su" konulu bir konserin hazırlık çalışmaları sırasında yazdığımız eser, Üstad'ın su konulu ve Kemal Ilıcak'ın ricası üzerine yazdığı söylenen ünlü 6 beytinden oluşmaktadır ve Mâhur makamındadır.

Üstad'ın bestelenen şiirlerinden bir tanesi de ünlü Kaldırımlar-I'dir. "Sokaktayım kimsesiz bir sokak ortasında" mısraıyla başlayan şiir, popüler müzik tarzında iki ayrı besteci tarafından bestelenmiştir. Birincisi ve daha çok bilineni, Funda Arar'ın icrasından tanınan ve Aykut Kuşkaya'ya ait olan parçadır. Şiirin öteki bestesi ise Üstad'ın ruhunu daha iyi kavramış bir eser olmasına rağmen nedense gerektiği kadar tanınamamıştır. Müzik anlayışıyla 90'lı yıllarda ümit vaat eden Grup Bileşim'in çeşitli konserlerinde ve bir albümünde yer verdiği eserin bestesi ve icrası Ahmet Özbilen'e aitti.

"ZİNDANDAN MEHMED'E MEKTUP" NASIL BESTELENDİ?

Üstad'ın bestelenen son şiiri de "Zindandan Mehmed'e Mektup"tur. Uşşak eser Fırat Kızıltuğ'a aittir. Eserin bir diğer özelliği, ilk bestelendiği dönemde ilk beşliği ile son beşliği kullanılmasına rağmen, daha sonraki yıllarda bestekârı tarafından tekrar elden geçirilip, şiirin geriye kalan kısmının da beste-nerek esere yeni bir kimlik kazandırılmış olmasıdır.

Şiirle aynı adı taşıyan eserin de bir besteleniş hikâyesi vardır: 15 yıl kadar, bugünkü adı Cumhurbaşkanlığı Korosu olan kurumda birlikte çalıştığımız Kızıltuğ ile sık sık daldığımız şiir sohbetlerinden birinde, bir bölüm o, ardından bir bölüm ben olmak üzere, "Zindandan Mehmed'e Mektup"u ezberden okuyup hafızalarımızı tazeliyorduk. Şiirin son mısramı da bitirdikten sonraki birkaç dakika süren sessizlik, Kızıltuğ'un mırıldandığı ve sözleri belli belirsiz seçilebilen bir melodiyle bozulmuştu.

Kulak kesildiğimde, melodilerin arasından mırıldanma ile ıslık arası bir sesle, şiirdeki kelimelerin geçtiğini farkedebilmişim. Hiçbir müdahalede bulunmadım ve Fırat Bey'in dalgınlığının geçmesini bekledim. Bakışlarıyla tekrar yanıma döndüğünde anlaşıldı ki,

Üstad'ın şiirleri güfte olsun diye yazılmadıklarından, bestelenmeleri büyük zorluklarla doludur. Hafakanların, sancuların, kavgaların ve korkuların şiiri diyebileceğimiz Necip Fazıl'ın şiirinin, Türk musikisi tarzında bestelenebilmeleri ise imkânsız gibidir.

oracıkta ve birkaç dakika içinde besteleyivermişti. Melodileri birlikte tekrar ettik... Sonraki birkaç gün içinde dilime takılan ezgiyi sürekli tekrarlamış ve tamamen ezberime almıştım. Aradan birkaç ay geçmişti. Kızıltuğ, bir gün üzüntülü bir tonla, o günü hatırlattı ve “Keşke

o gün not etseymişsiz; çünkü melodiyi unuttum, hatırlayamıyorum, yazık oldu!” diye yakınmıştı. Eseri başından sonuna kadar okudum. Kızıltuğ çok sevindi. Dilime pelesenk olan melodiler hafızamda kalmıştı. Hemen oracıkta oturup notasını yazdık.

“Bir mısraı bir millete şeref vermeye yetecek büyük şair”in manevi hatırası önünde bir kez daha saygıyla eğiliyor, Türk müziği hakkında yazdığı tek yazı olan 1939 tarihli “Kör ve Musiki”yi bir kere daha hatırlatarak Üstad’a Allah’tan rahmet diliyorum.

KÖR VE MUSİKİ

Boğaziçi’ndeki köyümün iskelesine bitişik gazinoda otuyordum. Modern-moderen gazino bu... Tabii radyolu, pikaplı ve ayrıca hoparlörlü... Hem de ne hoparlör! İki iskele yukardan iki iskele aşağıya kadar koca sahayı, araba beygiri gibi kamçulamakta... O akşam lodosun tesiriyle midir nedir, gazino sahibinin zevki biraz incelmışti. Niyetli karamela edebiyatı Türkçe tangolar yerine Mesud Cemil’in korolarını çalıyordu. Ey-yubi Bekir Ağa, Tanburi Mustafa Çavuş ve İtri’nin harikulade ses örgülerinden bir tente altında yazımı hazırlarken gözlerime birden müthiş bir manzara çarptı: Bir kör! Evet 15-16 yaşlarında, kafasında mektep kasketi, fotoğrafını çekti-recek gibi iskemlesinde dimdik; gözleri alçıyla doldurulmuş birer delik halinde, kör bir çocuk...

Bu çocuğun musiki dinleyişini, bu gözsüz çehredeki tahassüs edasını asla unutamam. Denebilirdi ki çocuk, maddesinde kapanan gözlere mukabil ruhunda açılan gözlerle, dinlediğini lif lif görüyor. İdrak nazarı bu körde, Acem şalı dokuyan bir sanatkardaki kadar kuvvetliydi. Korolar üstüste devam etti, kör kıpırdamadı, tavrını bozmadı, yüzünde en korkunç çığlıklardan daha

tesirli bir ağlayış ifadesiyle dinledi, dinledi. Nihayet sıra, hoparlörde bayağılık şamatalarına gelince evvela yüzünü buruşturdu, sonra etrafındakileri görmek ister gibi sağa sola bakındı, daha sonra ayağa kalktı, bastonunu kavradı, ucunu iki tarafa sallıyarak yolunu buldu ve çıkıp gitti.

Gözleri açık körler arasında geçip giden bu çocuk bana öğretti ki, bir

çoğumuzda göz, görmenin değil görmemenin aleti... Hakkı veril-meyen alet, görmiye memur olduğu için aksini yapar.

2 Haziran 1939

Necip Fazıl KISAKÜREK

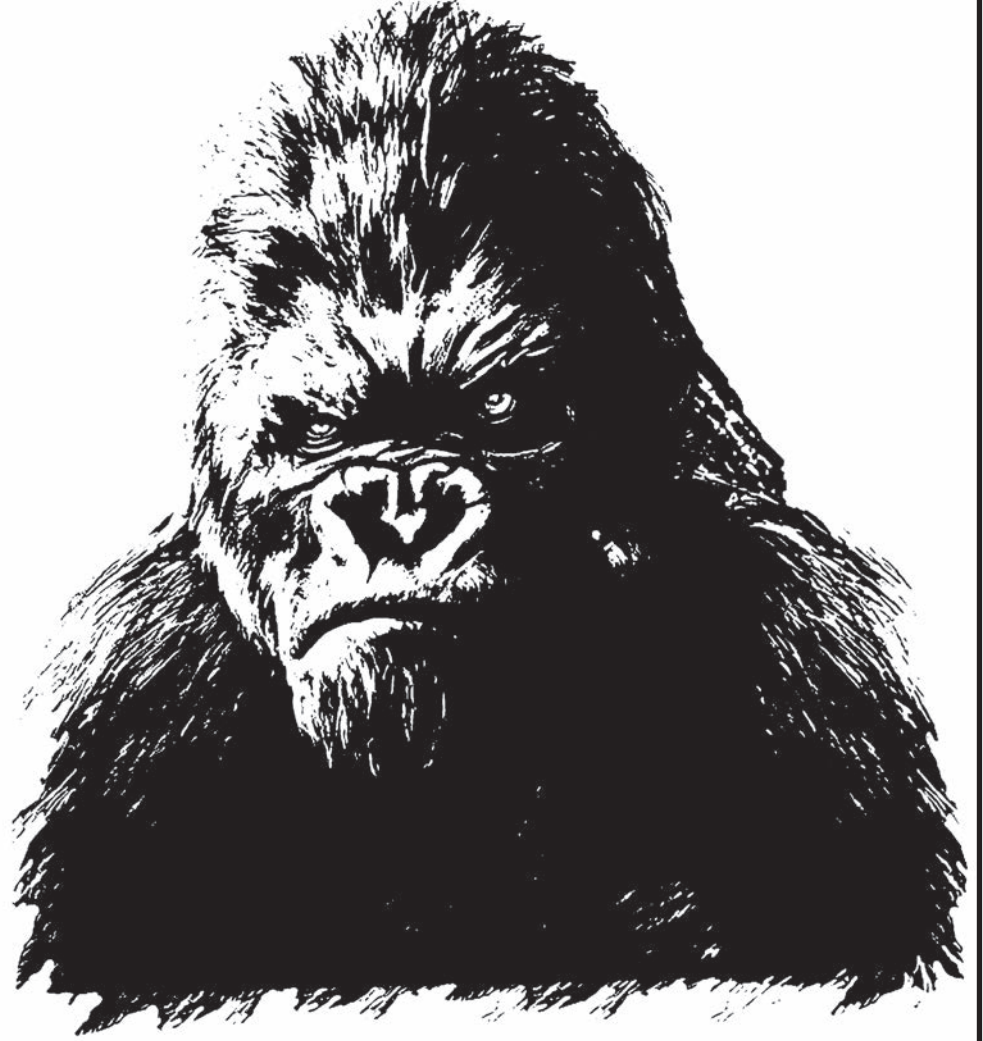
Üstad’ın, Türk Musikisi’ni doğrudan konu aldığı belki de tek eseri olan bu yazı, Çerçeve/1, Bütün Eserleri-30, s.148’den alınmıştır. Büyük Doğu Yayınları, Ekim 1985.

KORKUYA ELEŞTİREL BAKIŞ

Türk Sineması, yazık ki serapa bir melodram. Hem bu ülkede çekilen filmlerin, bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya gayri ihtiyari ana niteliğini teşkil etmesi bakımından geçerli bu tavsif, hem de bizzat sinemanın yerli macerası açısından. Sırtını Hollywood'un tür şablonla-

rına dayamaya gayret eden, buna karşın ömrü hayatı boyunca gayret ettiği hâlde bir türlü alaturka düzeyde dahi sektörleşemeyen Yeşilçam, son 15-20 yıldır, komedi türünün yanında bir de korku türünü keşfetti. "Keşke keşfetmeseydi." diyesi geliyor insanın çünkü aynı zaman diliminde Türk Sineması nitelik açısından ciddi bir sıçrama gerçekleştirdiği

HASANALİ
YILDIRIM

Alfred Hitchcock

Çekilen filmlerin arasında iyi hasılat yapamayan bazıları, ilginç bir biçimde, sonradan türün önemli ürünleri arasına girebilmiştir.

hâlde çekilen korku filmleri, en iyimser ifadeyle yüz kızartıcı suç niteliğinde. Evet, aralarından bazıları belli bir gişe başarısı elde etti ama hakikatte bu neyi ifade eder ki! Demek ki benim gibi tür sinemasına itibar edenlerden değilseniz bile tür sinemasını, temel imkânlarını, ifade kalıplarını bilmek, anlamak ve doğru uygulamak zorundasınız. Bu durum, elbette korku türü için de geçerli.

O yüzden korku türüne şöyle bir kulak kabartmak, Amerika'da ve Avrupa'da türün macerasına kısa bir göz atmak mühim mesele.

Korku türüne 1960 tarihli Sapık/ Psycho öncesi ve sonrası diye bir sınıflama getirmek abartılı görünse

de yanlış sayılmaz. Bir tür hüviyetinde korku, sessiz dönemin sonlarına doğru girdi sinemaya. Ve en başından beri izleyiciyi, önüne sürdüğü başarılı sahte yemlerle yanlış yönlere sürükleyerek oyalamayı becerdi ilkin. Ardından etkili bir sinema dili de geliştirme gayreti içinde göründü. Ne ki genel anlamda korku türü, tıpkı bilimkurgu gibi bir 'alttür' yaftasından kurtulmadı bir türlü. Anlatımına üçüncü bir unsur olarak ironiyi eklemeyi ihmal etmeyen gerilim ustası Alfred Hitchcock'un şaheserini çekmesi, yalnızca zamandizimsel değil, içerik açısından da yeni bir dönemin başlangıcı oldu korku türünde.

DEĞERLENDİRME DEĞİŞİKLİĞİ

1960'ta çektiği bu filmin, ünlü duş-taki bıçaklama ve merdiven aralığındaki cinayet gibi sahneleriyle türün gözde örneklerine taş çıkar-tacak tedirgin edicilikteki tarzını, 'The Birds/Kuşlar'da da yenileyerek yineleyen Hitchcock sonrasında, başka ünlü yönetmenler de türe el atmaya başlar. Türe dair bakış açısı değişikliği, horgörüden önce hoş-görüye, daha sonra da açık övgüye dönüşen eleştirmen değerlendirme-sinde de görülür.

Bu değişikliğin tek etmeni Hitchcock değildi tabii ki. Hammer Film yapımı başarılı İngiliz korkularının katkılarıyla tür, zaten insanların gözünde önemli bir değer kazanmıştı. Kendi içlerinde yaşadıkları sorunların yanında, gelişen dünyadaki toplum ve siyaset açmazlarının çokluğu, insanları yeniden hayali yaratıklara karşı acımasızca savaşarak galip gelen kahramanlarla özdeşleşecek ortamı doğurmuştu. Çünkü gerçek ürküntünün yerli yerinde saymasına göz yumarcasına yapay korkulara karşı yaşanan zafer, geçici de olsa en kolay ve en ucuz tedavi yollarından biriydi. Yiğınların kaygılarının, yeni görünümlere bürünmüş canavarlarla simgeleşmesi için gerekli şartlar hazırды yani.

Kemmiyet açısından yaşanan patlama, aynı dönem içinde farklı vasıfları haiz korku filmlerinin çekilmesine engel olmadı. Çekilen filmlerin arasında iyi hasılat yapamayan bazıları, ilginç bir biçimde, sonradan türün önemli ürünleri arasına girebilmiştir.

Bir çılgın tutku hâlini alan ilginin doğurduğu ortamda yaratıcılık da yer bulmakta gecikmedi ve kimi yenilikler getiren birçok film çekildi peşpeşe. 'Canavar yaratık' motifi anlam genişlemesine tabi tutuldu

La Maschera Del Demonio, Yön.: Mario Bava, 1960.

ve hasta ruhlu 'insan canavar' tipi yaratıldı. Bu tipin en belirgin örnekliliği de 'Sapık'taki Alan Bates'e ait. 'Kuşlar'daki adım adım ilerleyen amansız korkunun, beylik efektlere gerek duymadan ve yapaylıklara kaymadan nasıl tırmandırılabilceği dersinin yanında, hakları çiğnenen doğanın intikamı temasıyla birer canavara dönüşen sevimlilik simgesi yaratıklar, kuşlar yani, hayvanlı korku filmlerinin önünü açtı.

Aydınlanma ile birlikte gittikçe zayıflayan Katolik Kilisesi'nin, yeni 'kilise' sinema tarafından kutsanması hiç de fena bir fikir değildi.

Rosemary's Baby,
Yön.: Roman Polanski, 1968.

*Sinemada tüccar zihniyet
tarafından mümbitliği
en erken farkedilen ve
sömürüsünün sistematiği
en çabuk müesseseseleşen
iki histen biri korku; öteki
cinsellik.*

KİLİSEYE İADE-İ İTİBAR

Başka bir önemli öge de Hristiyan dünyanın gündelik hayatındaki korkunç, acımasız, cezalandırıcı, 'insan biçimli tanrı'nın karşısında ve ona rakip konumda bir kötütanı gibi algılanan şeytanın, İtalyan Mario Bava'nın, dönemin başında siyah-beyaz çektiği 'Şeytanın Maskesi/La Maschera del Demonio' filmiyle işin içine girmesinin doğurduğu, bütünüyle karamsar, iflâh olmaz bir felâket havası... Masum çocukların bedenini bile ele geçirebilecek bu kötü gücün karşısında biricik kahraman da din adamıdır elbette: Şeytanın her anlamıyla tutsağı ruhları yalnızca kilise paklar. Altını çizmekte fayda var; aydınlanma ile birlikte gittikçe zayıflayan Katolik Kilisesi'nin, yeni 'kilise' sinema tarafından kutsanması hiç de fena bir fikir değildi. Aynı tür filmlerde, gecenin en kesif

karanlığında, bataklık arazilerin tiksiniç ortamında, kurbanlarının kanlarıyla süsledikleri bedenleriyle cehennem habercisi ateşin etrafında dans eden, ölüm büyülerini yapan 'şeytana taparların' vazgeçilmez öğelerden olduğunu görürüz. Bu çeşit filmlerin yol açıcısı ve nisbi derinliklisi, 1968'de Roman Polanski'nin çektiği 'Rosemary'nin Bebeği/Rosamary's Baby'. Zaten yönetmen 'Tiksinti/Repulsion' ve türün tipik kalıplarını alaya aldığı 'Korkusuz Vampir Katilleri/The Fearless Vampire Killers' taşlamasıyla korku filmlerine ısınmış gibiydi. Rosemary'nin Bebeği adlı filmi karısının ölümüne ve kendisinin hayatının kökten değişmesine yol açması ayrı bir bahis.

YAMYAMLAR İŞBAŞINDA

Asıl beklenmedik ve çok boyutlu başarı, aynı yıl, siyah-beyaz çekilen düşük bütçeli sıradan bir film için geçerli.

Türün temel öğelerini yetkinlikle kullanan yönetmen, ne daha önce ne de daha sonra bu filmiyle uzaktan akraba sayılabilecek seviyelere yaklaşabildi. Mutena bir kasabada kendi hâllerinde yaşayan bir ailenin başına musallat olan, mezarlarından kalkarak çevreye saldıran canlı cesetlerin sergilendiği tarifler üstü bir vahşeti anlatan 'Night of the Living Dead/Yaşayan Ölülerin Gecesi' ile George A. Romero korku türüne yamyamlığı soktu. Ve elbette türün içinde bir alttürü de.

Bazen masum yüzlü yavrucukların ruhunu ele geçiren kötülüğün adı konmaz ve şeytan motifinin doğurduğu tek anlamlılık, biraz daha belirsizleştirilmeye çalışılır. Bu tür korkularda, sonuçta çocuğun başına bir kaza gelmeden tedavisi mümkün kılınabilir ve hayat eski güzel günler içinde sürüp gidebilir. Ruhunu ele geçirerek bir çocuktan asla sadır olmayacak kötülükler

yapmasını sağlayan güç, kimileyin doğadışı görünmez bir varlıktır; bazen de tanımsız bir hastalık. Nöbetler dışında eski hâline dönen çocuk kimliğinde, hem iyi, hem de kötü yönün varlığı ısrarla vurgulanır bu filmlerde: Dr. Jekyll ve Mr. Hyde. Görünen o ki, ne denli kılık değiştirirse değiştirsin, korku filmleri hep en başa dönerek aynı şeyleri söyler aslında. Ama farklı bir biçimde elbette. Galiba bizim anlamakta zorlandığımız hususlardan biri de bu.

KORKU NİÇİN ÖNEMLİ?

Ahlâki kabul edilenin bir göstere formatında sergilendiği klâsik tiyatro gösterisi sırasında korku unsurunun kullanılmasını, en azından bir etkiyle izleyicinin ürpertilmesini, bu etki sonrasında gösterilecek olayları, aktarılacak mesajları algılayanın daha iyi anlamasına ve daha köklü kavramasına yönelik bir çaba diye kabul ediyor Aristoteles. Ürperen ya da korkan kişi bir iç temizliği yaşar; dolayısıyla ruhi bir rahatlama sürecine girer ve sahnelenenle daha sağlam bağlar kurar. Aristoteles'in tiyatro için öngördüğü bu etkilenme hâlini sinemaya, daha çok 'uyarılma', bir 'akıbete hazırlama' diye uyarlamak mümkün.

Fakat korku filmlerinin çıkış amacını böylesi bir niyete dayandırmak, türün örneklerinin bütüne yakınının, herhangi bir düzeyli iletiyi izleyenine aktarma amacıyla kışkırtmaya başvurduğunu ya da izleyiciyi ruhi bir arındırmaya tâbi tuttuğunu düşünmek hayli iyimser bir görüş. Tersine, sinemada tüccar zihniyet tarafından mümbitliği en erken farkedilen ve sömürsünün sistematığı en çabuk müesseseseleşen iki histen biri korku; öteki cinsellik. Bırakın bir uyarma etkisiyle bir arınmaya zemin hazırlama çabasını, yarı diri, yarı ölü canlılar, yarı hayvan, yarı insan yaratıklar ya da

canavar görünüşlü ama insan ruhlu ucubeler gibi olağandışı karakterlerin tören geçidiyle amaçlanan, aslında insanın hemcinsine karşı artan nefretini açığa çıkarmaya yönelik dürtülerin, olumsuz kılıktaki yaratıklara yönlendirilmiş bir biçimde ortaya serilmesinden başka ne olabilir ki korku filmlerinin ticari dışı aslı hedefi?

Korku türünü haketmediği bir tarzda ve miktarda yüceltmek ne denli yanlış ise belaltı vuruşlarla saldırmak da o kadar insafsızlık. Korku filmi severlerin şiddete meyilli kişiler olduğu ya da korku filmi izledikten sonra insanda şiddet hissinin, kan akıtma arzusunun doğduğu, kimileyin bu şiddetin dışarıya aksedebildiği gibi iddialar, boş laflar... Zaten sinemaya bu denli ciddi etkileyici değerler yüklemek ne kadar makuldür ki!

KÜLTÜRÜN KORKUYA ETKİSİ

Aslında korkunun arkaplanına gildiğinde, kültürler arasında da farklılıklar yer aldığı görülür: Batı kültürlerinde sıkça görülen, hem edebiyatta hem masal ve efsanelerdeki ürkünç yaratıklar; insanların karşılarında acizyetlerini kavradıkları ve çoğunlukla savaşmak durumunda kaldıkları insanlık düşmanı, acımasız, kıyımcı varlıklardır. Varoluşları bir felâkettir ve insanların başına musallat olmaları için 'ilk günah' yeterlidir; yaratıklarla mücadele de bu günahın kefareterinden...

Doğu'da ise masal ve efsanelerdeki devlerin, ifritlerin, gülyabanilerin, ejderhaların kötüsü kadar iyisi de vardır. Hatta her kötü canavarın kötülüğü anlatılırken, makulleştirilmiş bir gerekçesinin yanında kimi iyi yönleri de belirtilir; dahası, insanlardan ya da öteki yaratıklardan iyilik etmeyi öğrenebilir ve kötülüklerden vazgeçebilirler.

Batı'da bir topluma musallat cana-

Doğu'da ise masal ve efsanelerdeki devlerin, ifritlerin, gülyabanilerin, ejderhaların kötüsü kadar iyisi de vardır. Hatta her kötü canavarın kötülüğü anlatılırken, makulleştirilmiş bir gerekçesinin yanında kimi iyi yönleri de belirtilir; dahası, insanlardan ya da öteki yaratıklardan iyilik etmeyi öğrenebilir ve kötülüklerden vazgeçebilirler.

King Kong, Yön.: Peter Jackson, 2005.

varın yok edilmesi, insanlığın bekası için şart sayılırken, aynı durumda Doğu'da canavarın ehlileştirilmesi, kimi zaman ağır kayıplara yol açan bir fidyeye mâlolsa da onunla bir anlaşmaya varılması, arada bir uyumun sağlanması sık görülen gelişmelerden.

Bu yüzden Batı'nın zıddına Doğu'da her zaman öldürülmesi gerekmez canavarın.

Benzer bir durum, canavarlı efsane ve masalların işleniş biçiminde de geçerli: Yaratıklar tasvir edilirken, Batı'da karabasanlara sermaye olacak ürkünç tablolar çizilirken

Doğu'da, 'bir dudağı yerde, öbürü gökte' gibi ürkütücülükten çok tuhaflığın vurgulandığı, bu yüzden de korkutmaktan çok garipseten bir canavar tipi çıkar ortaya. Başka birçok ürküntünün yanında 'yabancı'yı da temsil eden canavar, en başından ölüme mahkûmdur Batı'da. Onu tanımaya yönelik çabalar, zayıf yönlerini anlamaya, yumuşak karnını keşfe yöneliktir. Doğu canavarlarıysa çoğunlukla insani özellik gösteren 'acıbe ve garibe'dendir ve insanoğlundan neredeyse tek farkları bu yönleridir; bu yüzden ortaya çıkarılmaya çalışılan daha çok ortak noktalarıdır. O yüzden de Doğu'da canavarı yok etme yerine, onunla ortak yaşamının yolları aranır.

BATI TARZI KORKU

Bu doğrultuda korku filmlerine bakmayı deneyelim:

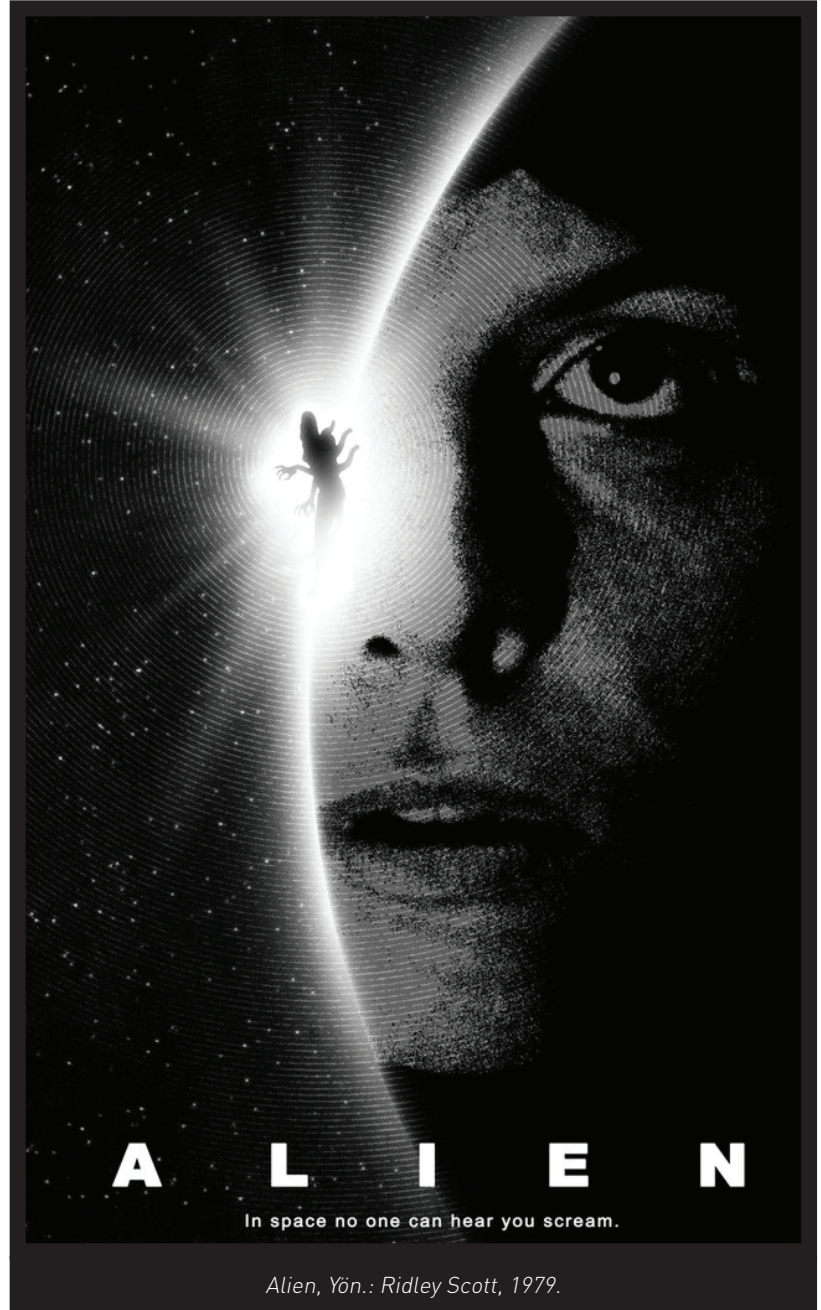
Yaratıkların daha ortaya çıkar çıkmaz, izleyiciye baştan suçlu gösterildiğini görürüz. Merhametsizce yakıp yıkarken, doğayı tahrip ve insanları yok ederken izleyicinin, filmin sonundaki idam fermanını onaylayan jüri üyesi konumundan sıyrılmaması hedeflenmiştir sanki. Aslında bir 'Japon işi' olduğu hâlde, kelimenin tam manâsıyla Batılı/Batıcı bir mantıkla kotarılan Godzilla hikâyesini hatırlamak yeterlidir sanırım.

Yaratık, bir insan olmadığı hâlde, insanoğlunun 'ilk günah'ını da paylaşır. Belki de insani tarafı buraya gizlenmiştir. Bu çeşit filmlerin amacı zaten, 'sanığın' ne denli canı olduğunun ısrarlı vurgusuyla, ölümlün her 'yabancı'nın kaderi olduğu vurgusudur. Yaratığın ölümüyle de, bir günahkârın daha akıbetinin temizlenmekle sonlandığı kanıtlanır. Ortaya çıktığında itiraf edilen garip bir gerçek de, kimsenin yaratık hakkında hiçbir şey bilmediği... Yaratığın bilinmezliğiyle insanın

bir acz yönünün itirafı... Fakat bu itirafın, izleyen açısından acı bir faturası var: Canavar olanca maharetini sergileyerek ortalığı tozdumana boğarken iyice galeyana gelen izleyiciye yutturulan, çözümlenmesinde önüne sürülen canavar yokedicinin ne denli büyük bir kahraman sayılması gerektiği kandırmacası. Böylelikle, canavara acıyacak bir tane bile izleyicinin kalmaması başarmakla kalınmaz, hem türün, hem de sektörün idamesi için sahte kahramanlar da üretilmiş olunur. Eklenmesi gereken bir başka yön de, canavarın mutlaka bir mutant olması gerektiği hususu. Bazen makul görünüşlü bir insanın bile ne denli ürkünç bir katliamcıya dönüşebildiği vurgulanır. Filmlerde kullanılan unsurların ya da yaratıkların, dünyanın bir küçük köy hâline gelmesine imkân tanıyan kavranabilirlikleri de önemli: Örneğin King Kong'daki Afrika gorilinin ya da Yaratık/Alien'deki dünya dışı yaratığın korkutuculuğu; dil, din, ırk, gelenek, kültür, hatta eğitim tanımaz. Ulaştığı her izleyicinin kalbinde aynı hızlı ritm tırmanışını sağlar ve benzer oranda adrenalalin salgılatır; dişlerini geçirdiği her 'altben'de, kendi salyasından lekeler, kalıntısından izler bırakır.

TÜRÜN MESAJ KAYGISI

Korku filmlerinin diğer bir aşısı da kimi ideolojik kabullerin empozisi elbette. Bazen ırkçılığa varan bir benmerkezcilik sergilenmesi; kimileyin sosyolojik kılıklı önyargıların kanıtlanmaya çalışılması ya da belirsiz bir gelecek ürpertisinin hissettirilmesi gibi hususlar da cabası. Örneğin vampir filmlerinde, güzel Amerikan tazelerinin Avrupalı, karanlık karakterli vampirler tarafından ısırılarak canavarlaştırılması, King Kong'da koca kılı kara (=zenci) devin beyazlara saldırmasındaki haksızlık vurgusu ya

da bütün katil ve canilerin, çirkin yüzlü, tiksiniç görünüşlü hâllerde resmedilerek 'Her suçlu çirkindir.' gibi gösterilen, aslında 'Her çirkin suçludur; güzellerse masum.' denilmek istenmesindeki gibi ırkçı önyargılar, korku klişelerinin arkasından sıklıkla gözünüze gele-

bilirler. Yalnızca korku filmlerinde değil, neredeyse bütün Hollywood işlerinde iyilerin şansın, kötülerinse daima karakafa resmedilmesini de hatırlamakta yarar var. Aslında korku filmleri de hayat gibi çok yüzlü; aslanan görüneni doğru okumak.

BİLGİYE ULAŞMAK ARTIK DAHA KOLAY

YENİ NESİL E-KÜTÜPHANECİLİK

SELÇUK AYDIN

İBB Kütüphane ve Müzeler
Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı
Uzman Kütüphaneci /
Sayısal Arşiv ve
E-Kaynaklar Projeleri
Koordinatörü

Kadim bir tarihi geçmişi ve kültürel çeşitliliği olan ülkemiz, zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Ülkemize değer katan bu mirasın en önemli alanlarından biri de kütüphanelerimizde bulunan ve yazılı/basılı bilgi kaynaklarından oluşan kültürel mirasımızdır. Koleksiyonlarında Osmanlı dönemi başta olmak üzere birçok tarihi olay ve dönemle ilgili eser bulunduran kütüphanelerimiz, bu mirasın korunması ve geleceğe aktarılması konusunda önemli bir görevi

yerine getirmektedirler.

Kütüphanelerin geleneksel işlevleri arasında kabul edilen yazılı/basılı her türden bilgi kaynaklarının toplanması, düzenlenmesi ve kullanıcı erişimine sunulması gibi hizmetler, geçtiğimiz yüzyılın ortalarına kadar köklü değişikliklere uğramadan devam etmiştir. Son 50 yıllık dönemde yaşanan bilgi iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler hayatımızın her alanı gibi kütüphaneciliği de etkisi altına almıştır. 1950'li yıllardan sonra özellikle Batı'da teknolojik ürünlerin kütüphanelerde

Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv biriminin kurulması ile birlikte 2012 yılında sayısallaştırma alanında yeni bir atılım yapıldı.

Selçuk Aydın

kullanılmaya başlamasıyla birlikte temel kütüphane hizmetlerinde değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır.

NADİR ESERLERE YAYGIN ULAŞIMIN YOLU: SAYISALLAŞTIRMA PROJELERİ

Kütüphanelerde yaşanan bu değişimlerden biri de kütüphane koleksiyonları arasında yer alan ve kültürel miras olarak nitelediğimiz yayınların korunması ve hizmete sunulması aşamalarında kendini göstermiştir. Kitap ve kütüphane literatüründe nadir eser olarak anılan bu yayınlar, tarihsel geçmişi, dili, sorumlusu, kâğıdının yapısı, cildi, süslemesi gibi özellikleri nedeniyle kütüphanelerdeki diğer eserlerden farklı olarak saklanma ve yararlandırma kriterlerine sahiptirler. Ağırlıklı olarak yerli ve yabancı akademisyen ve araştırmacılar tarafından kullanılan bu eserler, yoğun ilgi nedeniyle kullanım kaynaklı yıpranmalara maruz kalmakta, bu şekilde zarar görmüş eserlere tekrar erişim sağlamak oldukça sıkıntılı süreçlere dönüşmektedir.

Kütüphaneler bu tür sıkıntılı süreçleri ortadan kaldırmak için sayısallaştırma teknolojilerine yatırım yapmaya başlamıştır. Ülkemizde özellikle 90'lı yılların sonunda ter-

cih edilmeye başlanan sayısallaştırma yöntemi ile pek çok kütüphane teknik altyapı ve donanım olarak hazırlıklarını tamamlayarak koleksiyonlarında bulunan ve telif hakkı sorunu olmayan nadir eserleri sayısallaştırma yoluna gitmektedir. Literatürde en basit tanımıyla “yazının, görüntünün ve sesin sayılarla ifade edilmesi” diye bilinen sayısallaştırma için bir başka tanım da “yazılı, basılı, görsel, işitsel bilgi kaynaklarının sayısal tarayıcılar, fotoğraf makineleri, bilgisayarlar yardımıyla ve belli standartlar takip edilerek sayısal formlara dönüştürülmesi işlemidir” diyebiliriz. Kütüphanelerde yapılan sayısallaştırma işlemi ile yayınların asıllarının korunması, bilginin çoklu ve hızlı erişim ile yaygınlaştırılması, zaman, mekân ve para tasarrufu sağlanması mümkün olabilmektedir.

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI SAYISALLAŞTIRMADA ÖNCÜ

Ülkemizde ilk örnekleri 1990'lı yılların sonunda ortaya çıkmış olan sayısallaştırma çalışmaları kuşkusuz iyi niyetli mesleki çabalarla başlatılmış ancak belli bir işbirliği ve standarttan uzak çalışmalardır. Bugün ülkemizde belli bir farkındalık seviyesi ve iş tecrübesine sahip olan,

hem ulusal hem de uluslararası anlamda başarılı çalışmalara imza atmış kütüphaneler, arşivler ve bilgi merkezleri bulunmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı da bu kütüphanelerden biri olarak koleksiyonlarında bulunan nadir eser konumundaki eserleri sayısal ortama aktararak ücretsiz olarak tüm dünyadan araştırmacıların kullanımına sunmaktadır. Kurum 1998'de başlattığı sayısallaştırma çalışmaları ile bu konuda öncü olmuş ve kullanıcı talepleri doğrultusunda belirlenen yazmaları sayısal ortama aktarmaya başlamıştı. Yayınların fizikî durumları yüksek hassasiyet gerektirdiği için belirli sayıda ve günün teknolojik imkanları dâhilinde yürütülen bu çalışma ile küçük bir koleksiyon sayısal ortama aktarılmıştı. 80 gb'lık bir depolama alanı üzerinde saklanan ve siyah beyaz düşük çözünürlüklü jpeg formatta hazırlanan bu eserler kullanıcılara kütüphane içinde kurulan intranet yardımıyla sunulmaktaydı. Benzer bir çalışma ile en çok talep edilen süreli yayınların bir kısmı da sayısal ortama aktarılarak yayınların kullanım kaynaklı yıpranmasını önleme ve koruma amacı hedeflenmişti.

İstanbul Kalkınma Ajansı desteği ile Haziran 2015'te başlayan ikinci projenin konusu ise yine İBB Atatürk Kitaplığı'nda bulunan ve 1828 ile 1928 yılları arasında Osmanlı'da yayımlanan gazete&dergi koleksiyonlarının sayısallaştırılması idi.

YÜZLERCE DERGİ, BİNLERCE KİTAP, MİLYONLARCA SAYFA

Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv biriminin kurulması ile birlikte 2012 yılında sayısallaştırma alanında yeni bir atılım yapıldı. Kurum geçmiş tecrübesi ve yetmişmiş uzman personelini avantaja dönüştürerek hazırlamış olduğu bir proje ile kütüphane koleksiyonlarında bulunan "Arap harfli matbu kitapları" sayısal ortama aktarmak için çalışmalarına başladı. Projenin İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteğe hak kazanması ile 40.000 kitaptan oluşan önemli bir nadir eser koleksiyonu 4 milyon görüntülük sayısal arşive dönüştü. Bu proje içinde İbni Sina'nın 1593 tarihli el-Kanun fi't-Tıbb kitabı ile Nasırüddin et-Tusi'nin 1594 tarihinde Roma'da basılmış olan eseri Kitab Tahrir Usul li Oklides adlı eseri sayısallaştırıldı. Bunların yanı sıra Abdullah Cevdet, Ahmet Mithat, Ali Suat, Fuat Köprülü, Hasan Ali Yücel, Mehmed Akif Ersoy, Osman Nuri Ergin, Ruşen Eşref, Fatma

Aliye Hanım ve Fahrettin Kerim Gökay gibi Osmanlı basın ve yazın hayatının önemli simalarının eserleri de sayısal ortama aktarılmış oldu. Proje Şubat 2014'te başarı ile tamamlanarak kullanıcıların hizmetine açıldı.

YÜZ YILLIK BİR GAZETE TEK TIKLA BİLGİSAYARINIZDA

İstanbul Kalkınma Ajansı desteği ile Haziran 2015'te başlayan ikinci projenin konusu ise yine İBB Atatürk Kitaplığı'nda bulunan ve 1828 ile 1928 yılları arasında Osmanlı'da yayımlanan gazete&dergi koleksiyonlarının sayısallaştırılması idi. 759 farklı dergi ile 509 farklı gazeteden oluşan, toplamda 150 bin sayılı Osmanlıca süreli yayın koleksiyonu altyapı çalışmalarının ardından Ocak 2016'da sayısal ortama aktarılmaya başlandı. Toplamda 1.5 milyon sayfadan oluşan "Tarihi Osmanlı Basın Arşivi" Haziran 2016'da sayısal ortamda erişime hazır hale getirilerek 7/24 online hizmete açıldı. Proje ile Osmanlı'da

yayımlanan İkdam, Tanin Takvim-i Vekayi, Ceride-i Havadis Alemdar, Halimiyet-i Milliye, Tasvir-i Efkar, Tercüman-ı Hakikat gibi gazeteler, Şehbal, Servet-i Fünun, Kadınlara Mahsus Gazete, Diyojen, Karagöz, Akbaba, Sırat-ı Müstakim gibi en eski tarihli yaklaşık 200 yıl öncesine giden önemli bir basın koleksiyonu ilim ve araştırma dünyasının hizmetine sunulmuş oldu. Bu projeler dışında 1929-1940 dönemine ait, Hergün, Ulus, Son Saat, Sabah, Akşam, Kurun, Vakit gibi bazı gazetelerin de sayısallaştırma işlemleri tamamlanarak arşive dâhil edildi.

HARİTALAR, KARTPOSTALLAR, ŞAHIS EVRAKLARI...

Atatürk Kitaplığı, sayısallaştırma projeleri dışında kurum içi çalışmalarla sayısal arşivini zenginleştirmeye devam etmektedir. Bu çalışmalar kapsamında Osmanlı dönemine ait 10.000 dolayında harita 16.000 kartpostal, 18.500 civarında evrak (Pertevniyal Valide Sultan Evrakı, Fatma Aliye Evrakı, Muallim Cevdet Evrakı) 4.000 Yazma 4.000 Latin harfli nadir kitap taranarak sayısal ortama aktarılmıştır. Bütün bu çalışmaların ürünü olan 6 milyondan fazla görüntüyü bünyesinde bulduran Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşivi'ne kütüphanenin web sayfası üzerinden 7/24 ücretsiz erişim mümkündür. Proje iki yıl sonunda 1.000.000 yayın indirme sayısına erişmiş olup yerli ve yabancı araştırmacı, akademisyen ve öğrencilere hizmet vermeye devam etmektedir. İBB Atatürk Kitaplığı yoğun tempoda devam ettirdiği sayısallaştırma çalışmalarının yanı sıra nadir eser koleksiyonlarını zenginleştirmek için de büyük bir gayret göstermektedir. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin önemli simalarının kişisel arşivleri satın alma ve bağışlarla kütüphane bünyesine kazandırılmakta ve bu eserler uzman kütüp-

hanecilerin yaptığı bir takım teknik işlemlerden sonra sayısallaştırılmak üzere ilgili bölüme gönderilmektedir. Tarih, edebiyat, siyaset, sanat gibi sosyal ve kültürel geçmişimizin şahidi onlarca entelektüelin birikimi olan bu değerli hazine içinde Abdülhamid Han'ın tapu kayıtlarının bulunduğu evraklar, Ruşen Eşref Ünaydın, A. Süheyl Ünver, Turgut Şevket Paşa, Laika Karabey, Muhsin Ertuğrul, İbnül Emin Mahmut Kemal, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Fikri Ahmet Tüzer, İzzet Günay, Ali Fuat Cebesoy, Mimar Kemalettin, Yassı ada ve 6-7 Eylül olayları gibi önemli şahıs ve olaylara ait çok sayıda belge bulunmaktadır. Çalışması süren yeni projeler ile bu koleksiyonların da sayısal ortama aktarılması, Atatürk Kitaplığı'na olduğu gibi ülkemiz ilim ve kültür hayatına da büyük bir zenginlik katacaktır. Sayısallaştırma çalışmalarının hem kütüphane yönetimleri hem de kullanıcılar için oldukça cazip görünen tarafları olmakla beraber, günümüzde hala pahalı bir yatırım olma durumunu sürdürmektedir. Yine de gelişen teknoloji ve tarama ekipmanlarında artan kalite ve çeşitlilik ile tecrübeli insan kaynağındaki artış bu konuda çalışma yapacak olan biz kütüphanecilerin geleceğe ait umutlarını canlı tutmaktadır. Bu tür çalışma ve projelerin beklenen kalite ve etkiyi gösterebilmesi için şüphesiz en önemli noktalardan biri de kurumlararası işbirliği ve sürdürülebilir ortaklıklar kurmanın gerekliliğidir.

Sayısal Arşiv için: HYPERLINK "<http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php>" <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php>

İBB Atatürk Kitaplığı yoğun tempoda devam ettirdiği sayısallaştırma çalışmalarının yanı sıra nadir eser koleksiyonlarını zenginleştirmek için de büyük bir gayret göstermektedir.

ZENGİNLER ÇOCUKLARINI FAKİR GİBİ OKUTMALI

* Bu yazı dergimizin Ekim 1967 tarihli 32. sayısında yayımlanmıştır.

ORD. PROF. DR.
**A. SÜHEYL
ÜNVER**

(1898 - 1986)

L 951'de Mısır'da Kahire'de meşhur İslam Sanat Âlimi İngiliz Kresweli mutenâ kütüphanesinde ziyaret etmiştim. Sorum üzerine bana nasıl yetiştiğini anlattı: -Babam çok zengindi. Londra'ya 100 kilometre ileride gece yatılı mektebimin taksitini öder, fakat kitap, kâğıt ve kalem ihtiyacım-dan başka harçlık vermezdi. O kadar ki tatilde eve gitmem için

yol parası bile göndermez, eşyama sırtıma yükleyerek eve üç gün yürüyerek giderdim...

Sanki Mevlâna'nın İlâhî aşk hocalarından Tebrizli Şems'in dediği gibi:

-Bir öğrenciye zillet ve gurbet lazımdır.

Gazetelerde okuyup duruyoruz. Şu İngiliz Veliahdı Charle'in tahsili safahatını. Saraylarından uzak bir yerde, tenbel odacılık

ve dikkatsiz hizmetçilik derdi olmayan bir mektepte diğer çocuklar gibi okuyor. Yatağını kendi yapıp düzeltiyor. Bulaşığına kadar yıkıyor. Şimdi de biraz haşarimsı belirtiler yüzünden Avustralya'da bir mektebe sürüyorlar. Sebep şu: Hayatı, zorluklarını, mahrumiyetlerini öğrenmekle sağa sola bakmayıp sıkı bir disiplinle âdeta paspas yetiştirir gibi okutmak.

Böyle tavsiyede bulunan ve yaptırılanların hakkı yok değil. Yemek ateşin zoriyle pişer. Kim bir mumla su kaynatabilmiştir? Naz ve nimetle çocuk okutulmaz. Bir çocuğun iyi yetişmesi için akıl, zeka, dikkat, hattâ mahrumiyetler lazımdır. Gelelim bize.

Cidden sayılı mütefekkirimiz Yahya Kemal derdi ki:

Memleketimizin temeli fakirlik üzerine kurulmuştur. Türk milleti bulamamış, yiyememiş, lâkin dinç kalmış. Fakirlikten bir medeniyet kurmuş ve bize koca bir vatan bırakmıştır. Paşazâde ve mollazâde bulmuş, yemiş ve dejenere de olmuş.

Rahmetli Sadriazam Salih Paşa Harbiye'de öğrenci iken babasının arabasına binmez ve hafta sonları yolladığı faytonuna binmez. Arkadaşlarından ayrılmaz ve onlarla beraber yürüyerek evine gelir. Ne babası her hafta (makam arabası olmayan) hususî faytonunu göndermekten, ne de subay namzedi Salih binmemekten bıkmamıştır. Arkadaşları arasında rüchaniyeti olabileceğini hayatı boyunca kabul etmemiştir. Ama adam olmuştur. Bütün hayatı hizmetlerle doludur. Fazilet örneği olarak yaşamıştır.

Şimdi varlıklıkların çocukları böyle mi? Babanın ve ailenin hangi çeşit arabası varsa onunla mektebe gönderilir, öğleyin sefertaslarıyla yemekleri gider. Böyle çocuk okumaz ve okutulmaz. Aman gıdasından kesilmesin de verem olmasın, ananın baş kaygısıdır. Çocuk öğleyin mükemmel yer. Öğleden sonra o mide dolgunluğu hastasıdır. Daha sabah kahvaltısını hazmetmemiş iken üstüne yemek. Artık biz onu dertli ettik. Öğleden sonra derste onun akıl ve fikri uyur. Kafasına bir şey girmez.

Derslerinde ve imtihanlarında muvaffak olamaz. Amma fakir arkadaşı, öğleyin pekâlâ gıdasını aldığı peynir ekmele derslerini donuklaşmayan zekâ ve çalışması ile takip eder ve muvaffak olur. Hayatta da kafasıyla kazananlar, adam olanlar bunlardır. Şüphesiz ki bu umumî bir kaide değildir. İstisnaları muhakkak vardır, fakat ne kadar azdır. İctimaî tarihimiz bunun acı misalleri ile doludur. Toplansa kitap olur.

Bir de varlıklı aileler çocuklarını yeni elbiselerle ve sık sık değiştirilen ayakkabılara ve bol harçlıklarla mektebe yollayarak fakir çocukları kıskandırır. Ve bu refahla büyütülen çocuklar onları hakir görebilir. Şüphesiz temizlikte örnek olmalıdır. Ama böyle lükste değil.

Ben bir çocuk hatırlarım. Orda tahsilinde annesi ona mektebe giderken bir yeni ayakkabı giydirememiştir. Sebebi sorulduğunda:

-Anne bizim çok sevdiğimiz ve dersine bu cihetle çok çalıştığımız bir hocamız az para alıyor. Evi de kira imiş ve bir sürü de

çocuğu varmış. Tek ayakkabısını yamatıp yamatıp giyiyor. Arkadaşlar da öyle. Ben sayende temiz giyiniyorum. Bir de onlara karşı yeni ayakkabı giyemem. İsrar edilmiş, o da dayatmış, giydirememişler. Demokrasi dünyasında öğrenciler aristokrat yetiştirilemez. İşte gelecekte İngiliz Kralı olan çocuğu gazetelerde okuyun, nasıl yetiştiriyorlar? Çünkü yarım yamalak tahsil yapması gayet değil. Maksad adam olması. Bir zengin baba çocuğunun istikbalini diğer fakir arkadaşları gibi temin etmeli. İşte o zaman servet ona yarar ve haklı ise onun kıymetini bilir. Okuması fakirlik disiplini içinde olmazsa bırakılan servet ona felaket getirir.

Rahmetli Sadriazam Salih Paşa Harbiye'de öğrenci iken babasının arabasına binmez ve hafta sonları yolladığı faytonuna binmez. Arkadaşlarından ayrılmaz ve onlarla beraber yürüyerek evine gelir.

İHANET GÜNLÜĞÜ

onbeştemmuzikibinonaltı
yaz gecesi
sinsi adamların geceye sızdığı yerden
yurdumun üstüne çöktünce bir kabus
ellerini ovuşturunca sınır ötesi
okyanus ötesi
karanlık hücrelerde beslenmiş bir ihanet
bir merakur yayılan
bir bilinmezlik
sonrası tüm çıplaklığıyla zifiri bir felaket

biz ülkemizi hesapsız, kitapsız sevenler
kızı, kızanı
genci, yaşlısı
ak sakallı dedesi, kundaktaki bebesiyle
hesaba katılmayan, hesapta olmayan
yürek yangının parlamasıyla ortaya çıkan bizler...
dağıyla, taşıyla
yağmuruyla, rüzgarıyla
güneşiyle, bulutuyla
erzurumda çifte minare, istanbul'da süleymaniye'yle
iki kıtanın birleştiği yerde,
kanla alınan özgürlüğün köprüsüyle
akdeniz'de yüksek dağları, masmavi sularıyla
karadeniz'de yaylaları, kibrit alevi hızında horonuyla
ege'de zeybeği
çıkurova'da mümbit toprağıyla
meriç'in, tuna'nın, dicle'nin, fırat'ın suladığı,
hayat verdiği bereketli ovalarıyla
buğdayıyla, başağıyla
ezanıyla, türküsüyle
ayyaşıyla, sarhoşuyla
secde izini bir özgürlük timsali taşıyan alınları
zalime karşı direnen
rükûya eğilmiş başlarıyla
uzak diyarlardan
yüzünü görmediğimiz, sesini duymadığımız
dumanlı dağları, engin denizleriyle güzelim ülkemizi
bir direniş, bir merhamet kalesi olarak gören
gönül iklimimizin kardeş dualarıyla
güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar uçsuz bucaksız
yani bir bütün halinde
topyekün bir vicdan ordusu...
çıktılar ortaya
ihanetin karanlığına meydan okudular
yollarda, kışla önlerinde havalimanlarında
ankara'da, istanbul'da çok uluslu

YUSUF ŞAHİN

çok yüzlü fitnenin metastas yaptığı sokaklarda
hainlerin kol gezdiği her yerde
aydınlık bir sabaha uyansın diye yeryüzü
küresel hesapların ağında
kurda kuşa yem olmasın diye çocuklarımız
aşkımız, hayallerimiz
okyanus ötesi hedeflerin kurbanı olmasın diye
istikbalimiz
tankların, bombaların önünde
ölüm kusan silahlara doğru yürüdüler
eğilmediler, bükülmediler
ser verdiler, can verdiler

yârini sever gibi ince hassas
toprağını seven, ülkesini seven
kara yağız delikanlıların
çocuğunu korur gibi meydanlara koşan
gönlünü vatan bilmiş anaların, kızların
zihnini, fikrini sınır ötesi planların kucağına koymamış
özgürlüğü bir alnyazısı gibi yüreğinde taşıyan
yedi düvelin salyalarının aktığı
hoyrat rüzgarlara direnen
sert yamaçlarda yalnız açan bir çiçek timsali güzel yurdumun
ağır, mütevekkil, mahzun, suskun, onurlu insanları
küresel çıkarlardan habersiz
finans kapitalizminin uzağında
bunca uyruklar arasında uyumsuz
başına buyruk yaşayan
gönül dilinden gayrı dil bilmeyen, kariyersiz
modern kahinlerin çözemediği
meçhuller ordusu...
üzerinde yaşadığı toprağın
yediği ekmeğin, içtiği suyun hatrına
vatan dediler
millet dediler
bayrak dediler
ille de istiklâl dediler...

bir yaz gecesi
karanlığında ihanetin
gün ağarınca beliren vahşetin
tuzağından geçtiler
şehit oldular
şahit oldular
gazi oldular...
dosta, düşmana
bugünden yarına
başı dik
alın açık bir millet
bir özgürlük
bir vatan
bir destan bıraktılar

Çizer: EMRE BİLGİÇ

FİKRE SANATA RUHA

TOHUM

BİR ARADA YAŞAMA KÜLTÜRÜ

GÜZ 2016 / SAYI 156

TOHUM

FİKRE
SANATA
RUHA

BİR ARADA YAŞAMA KÜLTÜRÜ

SORUŞTURMA

TÜRK
EĞİTİM
SİSTEMİNDE
**FELSEFE
ARAYIŞI**

SÖZ MECLİSİ

AKİF EMRE:
BİR MEDENİYET
FARKLI KÜLTÜRLERLE
RAHAT İLETİŞİME
GEÇEBİLİYORSA
**KENDİNE OLAN
ÖZGÜVENİNDEDİR**

**ABD'NİN
HOLLYWOOD
ÜZERİNDEN
TÜRKİYE
İLE SAVAŞI**

SAYI

156

GÜZ 2016